

ICSAS
1. ULUSLARARASI
DİL VE EDEBİYAT
KONGRESİ
10 - 12 NİSAN 2026
İZMİR

ICSAS ACADEMY

www.icsasconferences.org

**ICSAS 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON LANGUAGE AND
LITERATURE
APRIL 10 – 12, 2026
IZMIR**

Edited By
PROF. DR. MEHMET ÖZBAŞ

Issued: 15.05.2026
ISBN: 978-625-5694-98-0

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

**In the conference 8 papers have been presented by Turkish participants and 18 papers
by international participants.
Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an
"official assignment letter"**

The Contents Of This Book Are Solely Those Of The Authors.
Bu Kitabın içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

CONFERENCE ID

**ICSAS 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON LANGUAGE AND
LITERATURE**

DATE – PLACE
APRIL 10 – 12, 2026
IZMIR

ORGANIZATION
ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS
All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

**Turkey - Azerbaijan- Greece – Kazakhstan- Morocco – Nigeria – Spain – Cuba – Taiwan –
India -**

PRESENTATION
Oral presentation

No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical or any other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any form of information storage or retrieval systems, without permission from the publishers.

Academy Global–2026©

CONGRESS ORGANIZING BOARD

- Prof. Dr. Hülya Çiçek - Gaziantep Üniversitesi
- Prof. Dr. Başak Hanedan - Atatürk Üniversitesi
- Prof. Dr. Hajar Huseynova - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi
- Prof. Dr. Dwi Sulisworo - Ahmad Dahlan University
- Prof. Zain Musa - Royal Academy of Cambodia
- Prof. Dr. Sameer Jain - NICMAR University
- Prof Yakup Babayev - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi
- Prof. Dr. Suyatno - Ahmad Dahlan University
- Prof. Dr. Al-Rashiff H. Mastul -Mindanao State University
- Prof. Dr. Alhisan U. Jemsy - Mindanao State University
- Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi - Atatürk Üniversitesi
- Prof. Dr. Mehtap Kavurmacı - Atatürk Üniversitesi
- Prof. Dr. Belkıs Özkara - Afyon Kocatepe Üniversitesi
- Prof. Dr. Mavlonova Ugiloy Khamdamovna - Zarmed University
- Assoc. Prof. Dr. Aysel Arslan - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli - Munzur Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dr. Siddık BAKIR - Ataturk Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dr. Berna Koçak - Munzur Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dr. Irade Kerimova - Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti - Ahmad Dahlan University
- Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran - Batman Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Aydın - Dicle Üniversitesi
- Assoc. Prof. Dody Hartanto - Ahmad Dahlan University
- Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn - Ahmad Dahlan University
- Assoc. Prof. Nazile Abdullazade - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi
- Assoc Prof. Dr. Feran Aşur - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Assoc Prof. Dr. Erkan EFİLTİ - Kırgızistan-Türkiye Manas University

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov - New Bulgarian Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari - Tebriz Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş - Gazi Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova - Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Bülent Işık - Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Nurkan Yılmaz - İnönü Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev- Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Sevrə Fırıncıoğulları

Assist. Prof. Ihwan Ghazali - Technic University of Malaysia

Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu- Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade - Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Naci Büyükkaracığan- Selçuk Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Songül Atak - Dicle Üniversitesi

Lecturer Mehmet Nuri Ödük - Selçuk Üniversitesi

Dr. Fatih İ. Kurşunmaden - Selçuk Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou –

Dr. Dadash Mehravari - Tebriz Üniversitesi

Dr. Aynurə Əliyeva - Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Gültekin Gürçay

Dr. Amaneh Manafidizaji

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Hülya Çiçek – Türkiye

Prof. Dr. Emine Koca – Türkiye

Prof. Dr. Fatma Koç – Türkiye

Prof. Dr. Valide Paşayeva - Türkiye

Prof. Dr. Ali Bilgili - Türkiye

Prof. Dr. Naile Bilgili - Türkiye

Prof. Dr. Başak Hanedan – Türkiye

Prof. Dr. Aysel Güven - Türkiye

Prof. Dr. Bülent Kurtişoğlu – Türkiye

Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan

Prof. Dr. Dwi Sulisworo – Indonesia

Prof. Dr. Natalia Latygina – Ukraina

Prof. Dr. Yunir Abdrahimov – Russia

Prof. Muntazir Mehdi – Pakistan

Prof. Dr. T.Venkat Narayana Rao – India

Prof. Dr. İzzet Gümüş – Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Bayram – Türkiye

Prof. Dr. Saim Zeki Bostan – Türkiye

Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China

Prof. Yakup Babayev - Azerbaijan

Prof. Dr. Suyatno – Indonesia

Prof. Dr. Zain Musa – Cambodia

Prof. Dr. Sameer Jain – India

Prof. Mehdi Mohammadzade – Iran

Prof. Dr. Ika Maryani – Indonesia

Prof. Dr. Guler Yenice – Türkiye

Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi – Türkiye

Prof. Dr. Mavlonova Ugiloy Khamdamovna – Uzbekistan

Prof. Dr. Mehtap Kavurmacı – Türkiye

Prof. Dr. Belkıs Özkara – Türkiye

Prof. Dr. Al-Rashiff Hamjilani Mastul – Philipinnes

Prof. Dr. Alhisan U. Jemsy – Philippines

Assoc. Prof. Dr. Aysel Arslan - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Sıddık Bakır – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Meryem Öztürk - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Berna Koçak - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti – Indonesia

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Aydın - Türkiye

Assoc Prof. Dr. Feran Aşur – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Bülent Işık - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Nurkan Yılmaz - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Sevra Fırıncıoğulları - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet Aydın – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran - Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Dilorom Hamroeva - Ozbekistan

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari – Iran

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov - Bulgaria

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia

Assoc. Prof. Dr. Ümit Ayata – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev - Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Okan Sarıgöz – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Eda Bozkurt – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Ahmet Topal – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Türkiye

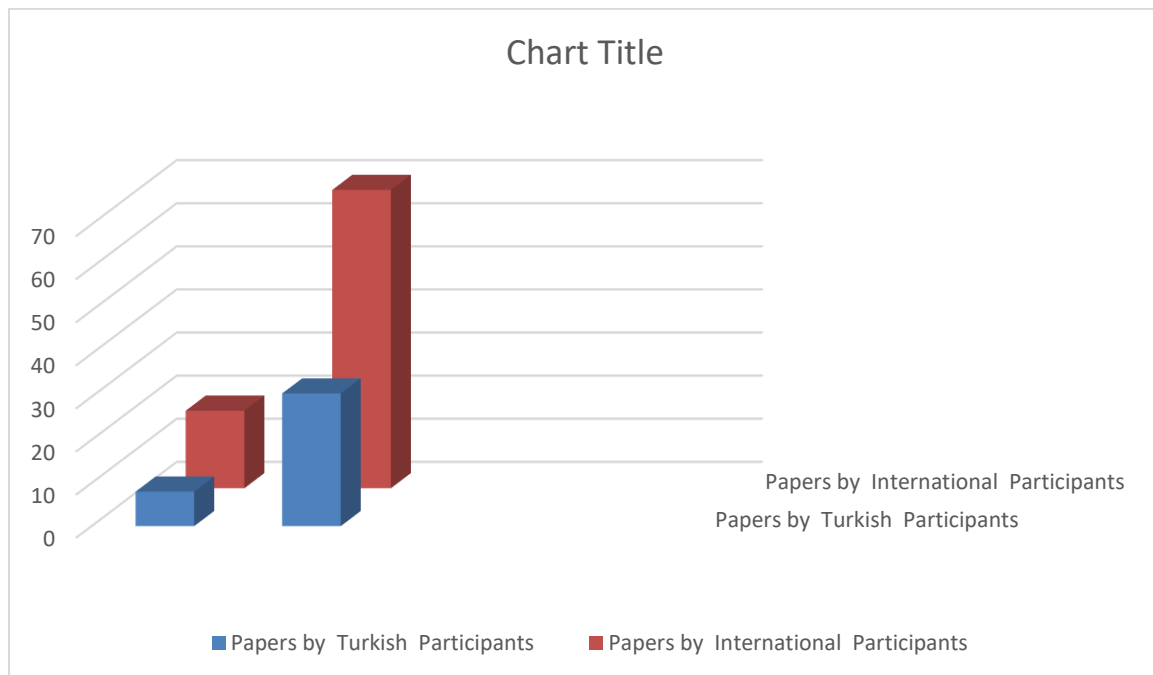
Assoc. Prof. Dr. Sandeep Gupta – India

Assoc. Prof. Dr. Veysel Parlak – Türkiye

- Assoc. Prof. Dr. Mahmut İslamoğlu – Türkiye
- Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
- Assoc. Prof. Dr. Irade Kerimova - Azerbaijan
- Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova – Azerbaijan
- Assoc. Prof. Dr. Ali Vandshoari – İran
- Assoc. Prof. Dr. Dinara Fardeeva – Rusya
- Assoc. Prof. Dr. Göksel Ulay – Türkiye
- Assoc. Prof. Dr. Erkan Efilti - Kirgizistan
- Assist. Prof. K. R. Padma – India
- Assist. Prof. Dr. Omid Afghan - Afghanistan
- Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan Alanazi - Saudi Arabia
- Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich Altayev - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Amina Salihi Bayero – Nigeria
- Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif Fakheer - Jordania
- Assist. Prof. Dr. Dody Hartanto - Indonesia
- Assist. Prof. Dr. Ihwan Ghazali - Malaysia
- Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heyladou – Iran
- Assist. Prof. Dr. Bazarhan İmangalieva - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı Jaylıbay - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Mamatkuli Juraev – Ozbekistan
- Assist. Prof. Dr. Kalemkas Kalibaeva – Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Bouaraour Kamel – Algeria
- Assist. Prof. Dr. Alia R. Masalimova - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Amanbay Moldibaev - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Ayslu B. Sarsekenova - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Bhumika Sharma - India
- Assist. Prof. Dr. Gulşat Şugaeva – Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. K.A. Tleubergenova - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Cholpon Toktosunova – Kirgizia
- Assist. Prof. Dr. Hoang Anh Tuan – Vietnam
- Assist. Prof. Dr. Songül Atak - Türkiye

- Assist. Prof. Dr. Botagul Turgunbaeva - Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Dinarakhan Tursunaliyeva - Kirgizia
- Assist. Prof. Dr. Yang Zitong – China
- Assist. Prof. Dr. Gulmira Abndirasulova – Kazakhstan
- Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
- Assist. Prof. Dr. Murat Genç – Turkiye
- Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
- Assist. Prof. Dr. Vaiva Balciuniene – Lithuania
- Assist. Prof. Dr. Meltem Avan – Turkiye
- Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu - Azerbaijan
- Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade – Azerbaijan
- Assist. Prof. Dr. Naci Büyükkaracıgan – Turkiye
- Assist. Prof. Dr. Raihan Yusoph – Philippines
- Dr. Que-Nhu Duong - Vietnam
- Dr. Fatih İ. Kurşunmaden – Turkiye
- Dr. Mehmet Nuri Ödük – Turkiye
- Dr. Ayşe Baran - Turkiye
- Dr. Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
- Dr. Sonali Malhotra – India
- Dr. Amaneh Manafidizaji – Iran

	<i>Number of paper</i>	<i>%</i>
<i>Papers by Turkish Participants</i>	8	30,77
<i>Papers by International Participants (9 Countries.)</i>	18	69,23

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi

Sayı : E-98102723-903.07-475454
Konu : Görevlendirme Talebi

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : 27.03.2024 tarihli ve E--903.07-474236 sayılı yazı

Fakültemiz Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı'nda görevli öğretim üyesi Prof. Dr. Hülya ÇİÇEK'in Yükseköğretim Genel Kurulunun 15.06.2023 tarihli, 10 sayılı oturumunda alınan 2023.10.183 sayılı kararı gereğince Doçentlik Başvuru Şartlarında bulunan ve doçent olacak adaylardan istenen "Diğer uluslararası/ ulusal bilimsel toplantının düzenleme komitesinde resmi olarak görevlendirilmiş üniversite akademisyen temsilcisi bulunması zorunludur." maddesi gereğince, Academy Global Conference & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurullarında yolluksuz ve yevmiyesiz olarak görevlendirilme talebi ile ilgili dilekçesi ekte gönderilmiştir

Adı geçen öğretim üyesinin Academy Global Conference & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurullarında yolluksuz, yevmiyesiz olarak görevlendirilmesinde Dekanlığımızca bir sakınca bulunmamaktadır.

Onaylarınıza arz ederim

Prof.Dr. Şevki Hakan EREN
Dekan

OLUR

Prof.Dr. Arif ÖZAYDIN
Rektör

Ek:İlgi Dilekçe (1 Adet)

Dağıtım:

Gereği:

Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı Başkanlığı

Bilgi:

Sayın Prof.Dr. Hülya ÇİÇEK

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSFN3RR3CF* Pin Kodu : 27962

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/gaziantep-universitesi-ebys>

Adres : Gaziantep Üniversitesi Kampus Alanı, Tıp Fakültesi Dekanlığı, Şehitkamil - 27310 -

GAZİANTEP

Telefon : 0 (342) 360 60 60 Faks:0 (342) 360 16 17

e-Posta : tipfaksekg@gmail.com Web : www.gantep.edu.tr/~tipdekanlik/bilgipaketi

Kep Adresi : gauntipdek@hs01.kep.tr

Bilgi için : Hüseyin Temel

Unvanı : Bilgisayar İşletmeni V.

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology
ICSAS 1st International Conference on Language and Literature
ICSAS 6th International Conference on Education
ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences
ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism
ICSAS 4th International Conference on Mathematics
ICSAS 4th International Conference on Theology
April 10 – 12, 2026
IZMIR

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/88571518350?pwd=fOYazCWBmbAiWrHygJKSjkbbSvotfd.1>

Meeting ID: 885 7151 8350

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- **Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderatör olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.**
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- **Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmasını moderatörler temin edecektir.**
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- **Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.**
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- **Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.**
- Sunum yapmak zorunludur. **Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.**
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.
- **SADECE ÇALIŞMADA YAZAR OLARAK GEÇEN KİŞİLER SUNUM YAPABİLİR !**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Doç. Dr. LATİFE CEYDA İRKİN	1	GENETIC ENGINEERING AND SYNTHETIC BIOLOGY	Doç. Dr. LATİFE CEYDA İRKİN
		2	BIOMATERIALS AND NEXT GENERATION APPLICATIONS	Doç. Dr. LATİFE CEYDA İRKİN
		3	HIERARCHICAL DYNAMICS IN HUMAN FRAXIN: BRIDGING NANOSECOND LOCAL FLUCTUATIONS TO MICROSECOND-MILLISECOND CONFORMATIONAL EXCHANGE THROUGH TRANSFER ENTROPY ANALYSIS OF MOLECULAR DYNAMICS SIMULATIONS	Res. Asst. Kevser Kübra Kırboğa Prof. Dr., Ecir Uğur Küçüksille
		4	THE HIDDEN DANGER IN HONEYCOMBS: THE IMPACT OF CHEMICAL RESIDUE RISKS ON BEE AND HUMAN HEALTH	Dr., Ekin VAROL Prof. Dr., Banu YÜCEL
		5	THE PARADIGM EFFECT OF HONEY BEES IN PLANT POLLINATION	Dr., Ekin VAROL Prof. Dr., Banu YÜCEL
		6	DISULFIDPTOSIS AND THE 2-HG AXIS IN NEURO-ONCOLOGY: CSF-BASED MULTIMODAL THERANOSTIC APPROACHES	Assist. Prof. Dr. Halil İbrahim AKBAY,
		7	THE ONCOMETABOLOMIC VISION OF CLINICAL BIOCHEMISTRY: METABOLIC REPROGRAMMING IN CANCER AND SPECIFIC ONCOMETABOLITES	Assist. Prof. Dr. Halil İbrahim AKBAY,

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
HALL / SALON 2	Assistant Professor İbrahim GECİLİ	1	IMPACT OF BORON FERTİLİZATİON ON YİELD AND OİL QUALİTY OF SUNFLOWER (Helianthus annuus L.)	Dr., Hakan YILDIZ
		2	STRATEGIC RATIONAL REDESIGN AND MULTI-PARAMETRIC IN SILICO PROFILING OF A NOVEL PARABUTOPORIN MUTANT (PARP-MTN) FOR ENHANCED ANTIMICROBIAL EFFICACY	Master's Student Derya ÇAĞATAY KAYIŞ Dr.Öğr.Üyesi Handan Açelya KAPKAÇ Doç.Dr. Hülya KARACA ATSOROS
		3	IRISIN'S ASSOCIATION WITH GENE AND MIRNA EXPRESSION ALTERATIONS IN AN MPP ⁺ -INDUCED IN VITRO PARKINSON'S DISEASE MODEL	Tutku KARABAŞ Arş. Gör Hilal SANCAR Öğr. Gör. Dr. Deniz ŞÜMNULU Prof. Dr. Lokman AYAZ
		4	PROTECTIVE EFFECTS OF GALLIC ACID AGAINST ARSENIC-INDUCED CYTOTOXICITY IN Caco-2 CELLS	Assistant Professor İbrahim GECİLİ Associate Professor Adem GÜNER
		5	PROTECTIVE ROLE OF SINAPIC ACID AGAINST HYDROGEN PEROXIDE-INDUCED OXIDATIVE NEURONAL INJURY IN SH-SY5Y CELLS	Assist. Prof. Dr. İbrahim Gecili Assoc. Prof. Dr. Adem Güner
		6	ITIR BİTKİSİNİN ENDOFİTİK FUNGAL ÇEŞİTLİLİĞİ	Sanem UZGUR Sevinç KARAGÖZ Doç. Dr. Gülsüm Ebru ÖZER UYAR
		7	KULLANILMIŞ KAHVE ATIĞI EKSTRAKTININ FİTOPATOJENİK KÜFLERE KARŞI ANTİFUNGAL ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	Ceren KAPLAN Doç. Dr. Gülsüm Ebru ÖZER UYAR

ICSAS 6th International Conference on Education 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Dr. Öğr. Üyesi Ebru BOĞA BARAN	1	YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ EĞİTİM ARAÇLARININ ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNDE KULLANIM POTANSİYELİ	Dr. Öğr. Üyesi Ebru BOĞA BARAN
		2	DENEYSEL YÖNTEMLERİN SANATTA KULLANIMI: ISI İLE FORM DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA	Dr. Öğretim Üyesi SİBEL ARMAĞAN BENEK
		3	FROM TEXT TO CRITICAL TRANSFORMATION: EXPLORING CRITICAL READING AND WRITING PRACTICES IN ELT TEACHER EDUCATION	Asst. Prof. Dr. MANOLYA SAĞLAM
		4	REFRAMING LISTENING AND PRONUNCIATION PEDAGOGY THROUGH IELTS-ORIENTED TASKS: A CASE STUDY IN ELT TEACHER EDUCATION	Asst. Prof. Dr. MANOLYA SAĞLAM
		5	EXAMINING PRIMARY SCHOOL TEACHERS' NEEDS IN SCIENCE TEACHING: A MIXED METHODS STUDY	Dr., ZAFER HANEDAR Dr. Öğr. Üyesi, ALİ RIZA ERDEM
		6	ENGLISH CURRICULUM CHANGE AND TEACHER AGENCY UNDER TÜRKİYE'S NEW EDUCATION MODEL	Lecturer PhD, ÖZLEM UTKU BİLİCİ
		7	ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK DESTEKLİ FEN ÖĞRETİMİ SÜRECİNDE ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ÖZYETERLİLİĞİ VE BİLGİ İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	Prof. Dr. Ali Günay BALIM Prof. Dr. Yasin ÖZARSLAN Doktora Öğrencisi, Betül ÖZTAŞ Doktora Öğrencisi, Ece ALTAY
		8	SANAL SOSYAL DESTEK VE SOSYAL ONAY İHTİYACININ SOSYAL VE DUYGUSAL YALNIZLIK ÜZERİNDEKİ YORDAYICI ROLÜ: GENÇ YETİŞKİNLER ÖRNEĞİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, Beril YALAMA Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih YILMAZ
		9	TÜBİTAK 2209-A PROJESİ KAPSAMINDA TEZHİP SANATI İLE TOPLUMSAL KATKI: "KADIN ELİYLE ALTIN RENKLER"	Ayşenur ASKER Doçent, Betül COŞKUN ÇELİK

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Assistant Professor ARZU USLU	1	ASSESSMENT OF NUMBER SENSE SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITH HEARING LOSS	Audiologist, NAZLI ÖZSÖZ Prof. Dr., PELİN PİŞTAV AKMEŞE
		2	EFFECTS OF PRENATAL YOGA ON OXIDATIVE STRESS AND ITS CONTRIBUTIONS TO MATERNAL-FETAL HEALTH	Dr. Öğr. Üyesi Suzan ONUR Uzm. Ebe Hatice TOPÇU
		3	THE RELATIONSHIP BETWEEN SLEEP DISORDERS, MATERNAL FATIGUE, AND OXIDATIVE STRESS DURING PREGNANCY	Dr. Öğr. Üyesi Suzan ONUR Zaytuna HASHİMİ
		4	INTERGENERATIONAL FAMILY TRAUMA AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE: THE MEDIATING ROLE OF PSYCHOLOGICAL FLEXIBILITY	Asst. Prof. Dr. NURTEN ARSLAN IŞIK Res. Asst. İREM NUR SANDIKÇI
		5	CYBERTHERAPY-SUPPORTED ONCOLOGICAL CARE IN OLDER ADULTS WITH CANCER	Assistant Professor ARZU USLU
		6	İNVAZİV OLMAYAN DOĞUM ÖNCESİ TESTLER VE CİNSİYET SEÇİMİ: ETİK BOYUT VE GÜNCEL UYGULAMALAR	Dr. Ebe, TUĞBA KAVAS Prof. Dr., ÖZLEM KARABULUTLU Dr. Öğr. Üyesi, CANSU MİNE AYDIN Uzman Ebe, YAĞMUR KOTANCI Öğr. Gör. Dr., GÜLHAN AKDEMİR
		7	POLİKİSTİK OVER SENDROMU VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ	Dr. Ebe, TUĞBA KAVAS Prof. Dr., ÖZLEM KARABULUTLU Uzman Ebe, YAĞMUR KOTANCI Dr. Öğr. Üyesi, CANSU MİNE AYDIN Öğr. Gör. Dr., GÜLHAN AKDEMİR
		8	EVALUATION OF OPERATING ROOM NURSES' EXPERIENCE, KNOWLEDGE LEVEL, CHALLENGES, AND INTRAOPERATIVE COMMUNICATION IN MICROSURGERY	Dr. Yavuz ÖNEL

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN	1	PREOPERATIVE NURSING CARE COMPETENCE AMONG NURSING STUDENTS: FINDINGS FROM NURSING EDUCATION RESEARCH	Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN Nurse Beyza SÜZEN
		2	EVIDENCE-BASED PRACTICE COMPETENCE İN NURSING EDUCATION	Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN Nurse Beyza SÜZEN
		3	GENERAL SELF-EFFICACY AMONG TURKISH NURSING STUDENTS: A LITERATURE REVIEW	Semiha TİMOÇİN Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN
		4	AN EXAMINATION OF ACADEMIC SELF-EFFICACY AMONG STUDENTS IN TÜRKİYE	Semiha TİMOÇİN Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN
		5	GENERATIONS OF PATIENT-CENTERED PERSPECTIVES IN CANCER SURGERY: ALIGNING TREATMENT PATHWAYS WITH PATIENT VALUES	Öğr. Gör. Tülin KARAKOÇ Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN
		6	PREPARATION FOR COLORECTAL CANCER SURGERY: STUDIES USING THE PCSQ-PRE 24	Öğr. Gör. Tülin KARAKOÇ Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN
		7	MAPPING RESEARCH ON DIABETIC FOOT CARE İN NURSING: AN ANALYSIS OF GRADUATE THESES İN TÜRKİYE	Arş. Gör. Züleyha SÖNMEZ Prof. Dr. Meryem YAVUZ Van GİERSBERGEN

ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism 10 – 12 Nisan 2026 IZMİR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Prof. Dr. NALAN DEMİRCİOĞLU	1	SİNEMA UYARLAMALARI ÜZERİNDEN KONUT İÇ MEKÂNININ KÜLTÜREL KODLAR BAĞLAMINDA ANALİZİ: BENİM DÜNYAM FİLMİ	Yük. Lisans Öğrencisi, MERVE KARAKURT Yük. Lisans Öğrencisi, ESİN ARSLAN Doç. Dr., HARE KILIÇASLAN
		2	MİMARLIK EĞİTİMİNDE UZAMSAL YETENEĞİN ÖNEMİNE BİR BAKIŞ	Doktora Öğrencisi, ÖZLEM NUR SAMANCI Doç. Dr., HARE KILIÇASLAN
		3	AİLE SAĞLIĞI MERKEZLERİNDE HAVALANDIRMA ve BULAŞ RİSKİ: CFD ANALİZİ	KÜBRA YILDIZ ULAŞ Dr. Öğr. Üyesi MELTEM EZEL ÇIRPI
		4	AKILLI ŞEHİRLER VE YAPAY ZEKA BAĞLAMINDA ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	Yük. Lis. Öğr. Mevhibe DEMİRCAN Yük. Lis. Öğr. Gülbanu ÇUBUKÇU Prof. Dr. Nalan DEMİRCİOĞLU
		5	YEŞİL ÇATI SİSTEMLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: BİR BİBLİYOMETRİK ANALİZ	Yük. Lis. Öğr., GÜLBANU SÜMEYYE ÇUBUKÇU Yük. Lis. Öğr., MEVHİBE DEMİRCAN Prof. Dr. NALAN DEMİRCİOĞLU
		6	EVALUATION OF CULTURAL BUILDINGS DESIGNED WITH A PARAMETRIC DESIGN APPROACH WITHIN THE SCOPE OF ICONIC STRUCTURES	M.Arch., Edanur BİRİNCİ Prof. Dr. Çiğdem Belgin DİKMEN
		7	EVALUATION OF ICONIC STRUCTURES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE TOURISM THROUGH EXAMPLES	M.Arch., Edanur BİRİNCİ Prof. Dr. Çiğdem Belgin DİKMEN

ICSAS 4th International Conference on Mathematics 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Asst. Prof. Dr. DÜNYA KARAPINAR	1	BIFURCATION ANALYSIS AND CHAOS CONTROL IN A NONSTANDARD DISCRETIZED POPULATION MODEL	Cahit KÖME
		2	DYNAMICAL ANALYSIS OF A MEMORY-DEPENDENT 3D POPULATION MODEL	Merve KARTAL Cahit KÖME
		3	DOUBLE DİZİLER İÇİN RIESZ LACUNARY DÜZGÜN İNTEGRALLENEBİLİRLİK, RIESZ İSTATİSTİKSEL YAKINSAKLIK VE RIESZ KUVVETLİ YAKINSAKLIK	Beyzanur COŞAR Prof.Dr.Mustafa YILDIRIM
		4	MEAN SQUARED ERROR MATRIX COMPARISONS BETWEEN WEIGHTED MIXED REGRESSION ESTIMATION	Asst. Prof. Dr. DÜNYA KARAPINAR MURAT POLAT Assoc. Prof. Dr. NİMET ÖZBAY Prof. Dr. SELAHATTİN KAÇIRANLAR
		5	SOME INTEGRAL TYPE BEST PROXIMITY CIRCLE RESULTS ON G-METRIC SPACES	Hatice Merve PEKER Assoc. Prof. Dr. Nihal TAŞ
		6	λ -STATISTICAL CONVERGENCE OF ORDER α IN CONE METRIC SPACES	Arş. Gör. SÜLEYMAN SARIKAYA Prof. Dr. YAVUZ ALTIN

ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism 10 – 12 Nisan 2026 IZMİR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Associate Prof. Makbulenur ONUR	1	ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LANDSCAPE ARCHITECTURE EDUCATION	Prof. Dr. Elif Merve ALPAK Prof. Dr. Tuğba DÜZENLİ
		2	SUSTAINABLE URBAN OPEN SPACE DESIGN	Prof. Dr. Elif Merve ALPAK Prof. Dr. Tuğba DÜZENLİ
		3	EFFECTS OF WINDOW-TO-WALL RATIO AND SOLAR TRANSMITTANCE ON ENERGY PERFORMANCE IN HOT CLIMATES	Res. Assist. Dr. OKAN ŞİMŞEK
		4	RECONSTRUCTING TOPOGRAPHY: FORM, PERFORMANCE, AND SPATIAL EXPERIENCE IN LANDSCAPE ARCHITECTURE	Prof. Dr. SERAP YILMAZ Res.Asst. Nida KURAK SEZGİN
		5	AN ANALYSIS OF SPATIAL AFFORDANCE IN URBAN GREEN SPACES THROUGH THE LENS OF WOMEN'S EXPERIENCES: THE CASE OF TRABZON BOTANICAL GARDEN	Res.Asst., Nida KURAK SEZGİN Prof.Dr., Serap YILMAZ
		6	IMITATING NATURE: BIOMIMICRY IN LANDSCAPE DESIGN	Associate Prof. Makbulenur ONUR Asist.Prof. Dr., Demet Ulku GULPINAR SEKBAN
		7	LANDSCAPE VALUE OF ORCHID GARDENS: THE CASE OF SINGAPORE	Associate Prof. Makbulenur ONUR Asist.Prof. Dr., Demet Ulku GULPINAR SEKBAN

ICSAS 4th 4th International Conference on Mathematics 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Assoc. Prof. Dr. Dimitri Stavros	1	NONLINEAR DYNAMICAL SYSTEMS ANALYSIS FOR PREDICTING CHAOTIC BEHAVIOR IN ALGERIAN DESERT ECOSYSTEMS	Prof. Dr. Karim Belkacem Dr. Nadia Zerhouni Yacine Amrane
		2	OPTIMAL CONTROL THEORY APPLICATIONS IN ALGERIAN WATER RESOURCE MANAGEMENT MODELS	Assoc. Prof. Dr. Samir Lounis Amina Bouzid Karim Mansouri Zahra Haddad
		3	FRACTIONAL CALCULUS METHODS FOR SOLVING HEAT TRANSFER EQUATIONS IN INDIAN INDUSTRIAL PROCESSES	Dr. Rajesh Kumar Priya Sharma
		4	GRAPH THEORY ALGORITHMS FOR NETWORK OPTIMIZATION IN INDIAN TRANSPORTATION SYSTEMS	Prof. Dr. Sanjay Patel Anjali Desai Rohan Mehra
		5	STOCHASTIC PROCESSES MODELING FOR KAZAKHSTANI FINANCIAL MARKET VOLATILITY PREDICTION	Assoc. Prof. Dr. Gulnara Abayeva Yerzhan Tolegenov
		6	NUMERICAL SOLUTIONS TO PARTIAL DIFFERENTIAL EQUATIONS IN KAZAKH PETROLEUM RESERVOIR SIMULATIONS	Dr. Aizhan Kassenova Nurlan Bekbolatov Dina Sarsenbayeva
		7	DIFFERENTIAL GEOMETRY APPLICATIONS IN ANALYZING GREEK ANCIENT ARCHITECTURAL STRUCTURES	Prof. Dr. Eleni Papadopoulos Dr. Nikos Karamanlis
		8	FUNCTIONAL ANALYSIS TECHNIQUES FOR QUANTUM MECHANICS PROBLEMS IN GREEK RESEARCH	Assoc. Prof. Dr. Dimitri Stavros Maria Kostas

ICSAS 4th International Conference on Mathematics 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Assoc. Prof. Dr. Mira Gashi	1	NONLINEAR DYNAMICAL SYSTEMS ANALYSIS FOR CHAOTIC BEHAVIOR PREDICTION IN IRANIAN HYDROLOGICAL MODELS	Dr. Soraya Karimi Ali Jafari
		2	FRACTIONAL CALCULUS APPLICATIONS IN OPTIMIZING IRANIAN RENEWABLE ENERGY GRIDS	Assoc. Prof. Dr. Hassan Tavakoli Fatemeh Hosseini
		3	GRAPH THEORY APPROACHES TO ALBANIAN URBAN TRANSPORTATION NETWORK OPTIMIZATION	Dr. Arben Hoxha Elsa Deda Prof. Dr. Luan Kuci
		4	NUMBER THEORY INVESTIGATIONS INTO ALBANIAN CRYPTOGRAPHIC SECURITY PROTOCOLS	Prof. Dr. Ivan Petrov Dr. Natalia Sokolova Mikhail Ivanov
		5	STOCHASTIC PROCESSES MODELING FOR RUSSIAN FINANCIAL MARKET VOLATILITY FORECASTING	Assoc. Prof. Dr. Mira Gashi Krenar Lleshi
		6	TOPOLOGICAL DATA ANALYSIS FOR RUSSIAN BIOMEDICAL IMAGE PROCESSING ALGORITHMS	Assoc. Prof. Dr. Elena Kuznetsova
		7	DIFFERENTIAL EQUATIONS SOLUTIONS FOR EGYPTIAN POPULATION GROWTH PROJECTIONS	Prof. Dr. Ahmed El-Sayed Dr. Fatima Mahmoud Karim Abdel Nadia Salem

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Assoc. Prof. Dr. Firew Bekele	1	MICROBIAL DIVERSITY AND FUNCTIONAL ANALYSIS IN TAIWAN HIGH-MOUNTAIN HOT SPRINGS	Prof. Dr. Li-Wei Chen Dr. Mei-Hui Lin Hao-Ting Wu Yi-Chen Huang
		2	PHYTOREMEDIATION POTENTIAL OF TAIWANESE NATIVE PLANTS FOR INDUSTRIAL WASTEWATER TREATMENT	Assoc. Prof. Dr. Chun-Yen Wang Shu-Fen Tsai
		3	GENETIC ADAPTATION MECHANISMS OF ETHIOPIAN COFFEE ARABICA VARIETIES TO DROUGHT STRESS	Dr. Alemayehu Tadesse Meron Getachew Prof. Dr. Solomon Abate
		4	BIODIVERSITY CONSERVATION STRATEGIES FOR ETHIOPIAN HIGHLAND FROG SPECIES	Assoc. Prof. Dr. Firew Bekele Tigist Demissie
		5	MOLECULAR IDENTIFICATION OF IRANIAN PISTACHIO PATHOGENS AND RESISTANCE GENES	Dr. Reza Jalali Fatemeh Karimi Prof. Dr. Mohammad Hosseini
		6	PHYTOCHEMICAL SCREENING OF MEDICINAL HERBS FROM IRANIAN ZAGROS MOUNTAINS	Assoc. Prof. Dr. Sara Mahmoudi Ali Rezaei
		7	ENDANGERED BIRD POPULATION DYNAMICS IN GEORGIAN CAUCASUS MOUNTAIN ECOSYSTEMS	Dr. Giorgi Tsivtsivadze Nino Chikhradze Lasha Kapanadze
		8	FUNGAL DIVERSITY SURVEY IN GEORGIAN BLACK SEA COASTAL FORESTS	Prof. Dr. Mariam Lomtadze Irakli Beridze
		9	GENETIC DIVERSITY ASSESSMENT OF GEORGIAN WINE GRAPE CULTIVARS	Assoc. Prof. Dr. Tamar Gelashvili Koba Kervalishvili

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Assoc. Prof. Dr. Elnur Hasanov Dr. Aysel Mammadova	1	ENZYMATIC SYNTHESIS OF NOVEL GLYCOLIPIDS FOR BIOMEDICAL APPLICATIONS USING ENGINEERED LIPASES	Prof. Dr. Lim Wei Ming Dr. Tan Soo Ling Chen Yi Xuan
		2	MITOCHONDRIAL DYSFUNCTION AND OXIDATIVE STRESS BIOMARKERS IN NEURODEGENERATIVE DISEASE MODELS	Assoc. Prof. Dr. Rajesh Kumar Ng Hui Fen Dr. Amirul Al-Ashraf
		3	BIOCHEMICAL CHARACTERIZATION OF DATE PALM PHOSPHATASES UNDER DROUGHT STRESS CONDITIONS	Dr. Ahmed El-Sayed Fatima Mahmoud
		4	METABOLIC PATHWAY ANALYSIS OF ANTIBIOTIC-PRODUCING ENDOPHYTES FROM EGYPTIAN DESERT PLANTS	Prof. Dr. Nadia Karim Omar Hassan Layla Abdel
		5	INVESTIGATION OF LIPID PEROXIDATION PRODUCTS IN CARDIOVASCULAR DISEASE PATIENTS	Assoc. Prof. Dr. Elnur Hasanov Dr. Aysel Mammadova
		6	PROTEOMIC PROFILING OF STRESS-INDUCED CHANGES IN AZERBAIJANI GRAPE CULTIVARS	Leyla Ibrahimova Kamal Gurbanov Dr. Nigar Aliyeva
		7	GLYCOGENOLYSIS REGULATION IN HIGH-ALTITUDE ADAPTED LIVESTOCK FROM KAZAKHSTAN STEPPES	Prof. Dr. Aigerim Zhumaliyeva Nursultan Bektasov
		8	MICROBIAL ENZYME DISCOVERY FOR BIOFUEL PRODUCTION FROM KAZAKH WHEAT RESIDUES	Dr. Dana Tulegenova Assoc. Prof. Dr. Yerzhan Mukhammedov Aidana Kassenova

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Assoc. Prof. Dr. Leyla Hasanova	1	CRISPR-CAS9 MEDIATED GENE EDITING FOR DROUGHT RESISTANCE IN ROMANIAN WHEAT VARIETIES	Prof. Dr. Andrei Popescu Dr. Maria Ionescu Ioana Vasilescu
		2	EPIGENETIC MODIFICATIONS ASSOCIATED WITH CANCER PROGRESSION IN ROMANIAN POPULATIONS	Assoc. Prof. Dr. Radu Stanescu Elena Dragomir Mihai Popa
		3	NANOPARTICLE DELIVERY SYSTEMS FOR SIRNA THERAPEUTICS IN EGYPTIAN LIVER CANCER MODELS	Dr. Ahmed Khalil Fatima Salem Omar Hassan Prof. Dr. Nadia El-Gendy
		4	MITOCHONDRIAL DNA MUTATIONS LINKED TO METABOLIC DISORDERS IN EGYPTIAN COHORTS	Assoc. Prof. Dr. Karim Abdel Layla Mahmoud
		5	TELOMERE LENGTH VARIATIONS AND AGING PROCESSES IN AZERBAIJANI ELDERLY POPULATIONS	Dr. Elnur Mammadov Assoc. Prof. Dr. Leyla Hasanova Nigar Aliyeva
		6	NON-CODING RNA REGULATION OF GENE EXPRESSION IN AZERBAIJANI CARDIOVASCULAR PATIENTS	Prof. Dr. Kamal Huseynov Aysel Ibrahimova
		7	GENOME-WIDE ASSOCIATION STUDIES FOR DIABETES SUSCEPTIBILITY IN PAKISTANI POPULATIONS	Dr. Arif Khan Sana Malik Assoc. Prof. Dr. Bilal Ahmed Hina Gul
		8	MICRORNA BIOMARKERS FOR BREAST CANCER EARLY DETECTION IN PAKISTANI WOMEN	Prof. Dr. Faisal Rehman Zainab Noor
		9	PROTEIN-PROTEIN INTERACTION NETWORKS IN PAKISTANI LUNG CANCER PATHOGENESIS	Dr. Omar Siddiqui Rabia Saleem Muhammad Arif

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	D Assis. Prof. Dr. Nyoman Artawa	1	PHYTOREMEDIATION POTENTIAL OF ROMANIAN DANUBE DELTA PLANTS FOR HEAVY METAL POLLUTION	Prof. Dr. Andrei Popescu Dr. Maria Ionescu Ioana Vasilescu
		2	MICROBIAL DIVERSITY IN CARPATHIAN CAVE ECOSYSTEMS AND THEIR BIOTECHNOLOGICAL APPLICATIONS	Assoc. Prof. Dr. Radu Stanescu Elena Dragomir Victor Popa
		3	CORAL BLEACHING RESISTANCE MECHANISMS IN INDONESIAN RAJA AMPAT MARINE PROTECTED AREAS	Dr. Sari Wijaya Budi Santoso Lina Pratiwi Dewi Kusuma I Made Setiawan
		4	GENETIC DIVERSITY ASSESSMENT OF SUMATRAN ORANGUTAN POPULATIONS USING NON-INVASIVE SAMPLING	Assis. Prof. Dr. Nyoman Artawa
		5	PHYTOCHEMICAL ANALYSIS OF PERSIAN GULF MANGROVE SPECIES FOR ANTICANCER ACTIVITY	Assoc. Prof. Dr. Reza Jalali Fatemeh Karim Mohammad Rezaei
		6	MICROPLASTIC INGESTION EFFECTS ON IRANIAN CASPIAN SEA FISH GUT MICROBIOMES	Dr. Soraya Mahmoudi Ali Hosseini
		7	CUBAN BIO-DIVERSITY CONSERVATION STRATEGIES FOR ENDANGERED AMPHIBIAN SPECIES	Prof. Dr. Carlos Rodriguez Dr. Ana Morales Luis Fernandez
		8	MOLECULAR EVOLUTION OF VIRUS-HOST INTERACTIONS IN CUBAN BAT RESERVOIRS	Assoc. Prof. Dr. Maria Gonzalez Pedro Alvarez Sofia Ramirez
		9	THERMOTOLERANT YEAST STRAINS FROM CUBAN HOT SPRINGS FOR BIOETHANOL PRODUCTION	Dr. Javier Lopez Yamilka Perez

ICSAS 6th International Conference on Education 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Assoc. Prof. Dr. Budi Santoso	1	INNOVATIVE STEM EDUCATION MODELS FOR RURAL NORTH MACEDONIAN PRIMARY SCHOOLS	Prof. Dr. Nikola Petrovski Elena Georgieva Stefan Dimitrov
		2	DIGITAL LITERACY PROGRAMS ADDRESSING GENDER GAPS IN MACEDONIAN SECONDARY EDUCATION	Assoc. Prof. Dr. Marija Ilievska Dr. Aleksandar Risteski Ana Kostovska
		3	CULTURALLY RESPONSIVE TEACHING STRATEGIES IN INDONESIAN MULTILINGUAL CLASSROOMS	Assoc. Prof. Dr. Budi Santoso Dr. Sari Wijaya
		4	INTEGRATING TRADITIONAL WAYANG ARTS INTO INDONESIAN PRIMARY CURRICULUM	Assoc. Prof. Dr. Nyoman Suryani Iwan Pratama Dewi Lestari
		5	CHALLENGES OF REMOTE LEARNING IMPLEMENTATION IN IRANIAN RURAL DISTRICTS	Dr. Reza Ahmadi Fatemeh Karimi
		6	TEACHER TRAINING PROGRAMS FOR INCLUSIVE EDUCATION IN IRANIAN SPECIAL NEEDS SCHOOLS	Leila Hosseini Prof. Dr. Hassan Jafari Mohammad Rezaei
		7	CUBAN LITERACY CAMPAIGN MODELS ADAPTED FOR ADULT EDUCATION IN REMOTE AREAS	Assoc. Prof. Dr. Carlos Rodriguez Dr. Maria Gonzalez
		8	MUSIC EDUCATION AS SOCIAL MOBILITY TOOL IN CUBAN URBAN COMMUNITIES	Prof. Dr. Ana Morales Dr. Luis Fernandez Sofia Ramirez

ICSAS 6th International Conference on Education 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Assoc. Prof. Dr. Elara Hoxha	1	PERSONALIZED LEARNING PATHWAYS USING AI ADAPTIVE ALGORITHMS IN INDONESIAN VOCATIONAL HIGH SCHOOLS	Prof. Dr. Budi Santoso Dr. Sari Wijaya Lina Pratiwi I Made Artawa
		2	AI-DRIVEN LANGUAGE ACQUISITION TOOLS FOR REMOTE INDONESIAN RURAL STUDENTS	Assoc. Prof. Dr. Nyoman Sujana Dewi Ratna Agus Setiawan
		3	DEVELOPING AI CHATBOTS FOR MATHEMATICS TUTORING IN INDIAN RURAL GOVERNMENT SCHOOLS	Dr. Priya Sharma Vikram Joshi Kavya Nair
		4	MACHINE LEARNING MODELS FOR PREDICTING STUDENT DROPOUT RATES IN HIGHER EDUCATION	Prof. Dr. Arjun Mehra Divya Reddy
		5	AI-POWERED ASSESSMENT SYSTEMS FOR ALBANIAN PRIMARY EDUCATION CURRICULUM	Assoc. Prof. Dr. Elara Hoxha Besnik Leka Mira Deda
		6	VIRTUAL REALITY SIMULATIONS ENHANCED BY AI FOR VOCATIONAL TRAINING IN ALBANIA	Dr. Alban Kreci Elona Meta
		7	NATURAL LANGUAGE PROCESSING FOR ARABIC LANGUAGE TEACHING IN QATARI INTERNATIONAL SCHOOLS	Prof. Dr. Khalid Al-Thani Fatima Al-Mansoori Noor Salem

ICSAS 6th International Conference on Education 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Assoc. Prof. Dr. Enea Lika	1	PHYTOREMEDIATION POTENTIAL OF INDONESIAN TROPICAL PLANTS FOR HEAVY METAL SOIL CONTAMINATION	Dr. Sari Wijaya Lina Pratiwi I Made Artawa
		2	MICROBIAL DIVERSITY IN INDONESIAN RICE PADDY SOILS UNDER ORGANIC FARMING PRACTICES	Assoc. Prof. Dr. Nyoman Sujana Dewi Ratna Agus Setiawan
		3	SOIL EROSION MODELING AND CONSERVATION STRATEGIES IN HIMALAYAN AGRICULTURAL LANDSCAPES	Dr. Arjun Patel Priya Sharma Rohan Mehra
		4	BIOCHAR APPLICATION EFFECTS ON SOIL FERTILITY IN SEMI-ARID INDIAN CROPPING SYSTEMS	Prof. Dr. Vikram Singh Assis. Pro. Dr. Neha Gupta Sanjay Patel Mirela Deda Erion Hoxha
		5	ORGANIC AMENDMENTS IMPACT ON SOIL MICROBIAL ACTIVITY IN ALBANIAN MEDITERRANEAN OLIVE GROVES	Assoc. Prof. Dr. Enea Lika
		6	CLIMATE CHANGE EFFECTS ON ALBANIAN MOUNTAIN SOIL CARBON SEQUESTRATION POTENTIAL	Dr. Liridon Kuci Anila Meta Flamur Bega
		7	SALINE SOIL RECLAMATION TECHNIQUES USING HALOPHYTES IN QATARI ARID ECOSYSTEMS	Prof. Dr. Khalid Al-Mansoori Fatima Hassan Noor Salem
		8	DUNE STABILIZATION AND SOIL CONSERVATION STRATEGIES FOR QATARI COASTAL AGRICULTURE	Assoc. Prof. Dr. Omar Al-Fahim Sara Al-Ketbi

ICSAS 6th International Conference on Education 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 10 Nisan 2026 / April 10, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	Assoc. Prof. Dr. Yerzhan Bekbolatov	1	INNOVATIVE LANGUAGE ACQUISITION METHODS FOR BILINGUAL CHILDREN IN ALGERIAN PRIMARY SCHOOLS	Karim Zahir Fatima Lounis Prof. Dr. Amina Belkacem Samir Boualem
		2	STEM EDUCATION INTEGRATION THROUGH PLAY-BASED LEARNING IN RURAL ALGERIAN COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Yacine Hadrami Nadia Cherif
		3	DIGITAL LITERACY DEVELOPMENT FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN IN INDIAN URBAN SLUMS	Dr. Priya Sharma Prof. Dr. Arjun Mehra Kavya Nair
		4	CULTURAL HERITAGE PRESERVATION THROUGH STORYTELLING IN INDIAN PRESCHOOL CURRICULA	Assoc. Prof. Dr. Vikrant Singh Pooja Desai
		5	MATHEMATICS ANXIETY REDUCTION STRATEGIES FOR KAZAKHSTANI MIDDLE SCHOOL STUDENTS	Dr. Aigerim Tolegenova Nursultan Abayev Dana Kairatova
		6	INCLUSIVE EDUCATION MODELS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS IN KAZAKHSTAN	Assoc. Prof. Dr. Yerzhan Bekbolatov Aidana Sarsenova Ruslan Zhumatov
		7	CREATIVE ARTS THERAPY FOR EMOTIONAL DEVELOPMENT IN GREEK PRIMARY EDUCATION	Prof. Dr. Eleni Papadopoulos Dr. Nikos Karamanlis
		8	PHILOSOPHICAL INQUIRY METHODS IN GREEK EARLY CHILDHOOD CLASSROOM DISCUSSIONS	Assoc. Prof. Dr. Dimitri Stavros Maria Kostas

ICSAS 3rd International Conference on Biology, Biochemistry and Molecular Biology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Dr. Öğr. Üyesi GÖZDE KARABULUT	1	IN VITRO ANTIOXIDANT ACTIVITY OF METHANOLIC EXTRACT OBTAINED FROM CITRULLUS LANATUS ((THUNB.) MATSUM. & NAKAI) (WATERMELON) FRUIT	Graduate student, Zeynep SEVİM Dr. Figen ERDEM ERİŞİR Prof. Dr. Ökkeş YILMAZ
		2	INVESTIGATION OF THE CYTOTOXICITY OF GEASTRUM FIMBRIATUM AND GEASTRUM RUFESCENS SPECIES	Gizem GENÇ Nurdan SARAÇ
		3	YENİ NESİL ÇEVRESEL KİRLLETİCİ 6PPD-KİNON'UN PANKREATİK BETA HÜCRELERİNDE (INS-1) OLUŞTURDUĞU SİTOTOKSİK VE FONKSİYONEL HASARIN <i>İN VİTRO</i> DEĞERLENDİRİLMESİ	Dr. Öğr. Üyesi GÖZDE KARABULUT
		4	<i>Escherichia coli</i> 'DE <i>cbpA</i> GENİNİN FENOLİK ASİT TOLERANSINDAKİ ROLÜ: MUTANT VE KOMPLEMENTASYON ANALİZİNDEN KANITLAR	KADRIYE ASLIHAN ONAT TAŞDELEN HATİCE ÖZTÜRKEL KABAKAŞ Dr. Öğr. Gör. MERVE SEZER KÜRKCÜ Doç. Dr. BEKİR ÇÖL
		5	DIFFERENTIAL TRANSCRIPTIONAL RESPONSE OF THE <i>yrbF</i> (<i>mfaF</i>) GENE TO STRUCTURALLY RELATED PHENOLIC ACIDS IN <i>ESCHERICHIA COLI</i>	Öğr. Gör. Dr., Merve SEZER KÜRKCÜ Hatice ÖZTÜRKEL KABAKAŞ Kadriye Aslıhan ONAT TAŞDELEN Dr. Öğr. Üyesi, Esra DİBEK Prof. Dr., Bekir ÇÖL
		6	THE MULTIFACETED EFFECTS OF PROBIOTICS ON HEALTH: A CURRENT ASSESSMENT OF IMMUNE REGULATION, INFLAMMATION SUPPRESSION, AND ANTICANCER POTENTIAL	Dr. Sümeyye AKBULUT
		7	DETERMINATION OF ANTICANCER ACTIVITY AND BIOCOMPATIBILITY OF COMMERCIAL AND SYNTHESIZED PLA-PEG-PLA BLOCK COPOLYMERS	Assistant Prof Asli KARA Professor Dursun Ali KOSE Professor Gulcin Alp AVCI Professor Emre AVCI

ICSAS 1st International Conference on Language and Literature 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Doç. Dr. AYSEL ARSLAN	1	HUMANISTIC PERSPECTIVES IN THE MODERN YEMENI NOVEL: THE CASE OF AHMED QĀSIM 'ALĪ AL-'ARĪQĪ	Doç. Dr. RIFAT AKBAŞ
		2	EMİNE ŞENLİKOĞLU'NUN MARİA ROMANINI HİDAYET ROMANI OLARAK OKUMAK	Dr., Batuhan ŞUORUÇ
		3	İLĀHĪ FEYİZDEN SŪHANA: CEVRĪ DĪVANI'NDA ŞĪİR VE ŞAİRLİK	Doçent, MURAT KEKLİK
		4	LINGUISTIC DISCRIMINATION AND EDUCATIONAL INEQUALITY	Nadezda ERYILDIZ, M. A. (FU Berlin)
		5	SOCIAL APHASIA: PANOPTICON AND NEWSPEAK PERSPECTIVES – AN ANALYSIS OF THE NOVEL 1984	Doç. Dr. AYSEL ARSLAN
		6	FROM INDIVIDUAL LONELINESS TO COLLECTIVE UNREST: AN ONTOLOGICAL ANALYSIS OF ASOCIALITY AND SOCIAL MELANCHOLIA IN THE SORROWS OF YOUNG WERTHER	Doç. Dr. AYSEL ARSLAN
		7	THE IMAGE OF MIRZA ALAKBAR SABIR IN THE HISTORICAL NOVEL "SABIR" BY AZIZA JAFARZADEH	SEVİNJ MİRZAYEVA
		8	ERZURUM AĞZI ÖRNEKLEMİNDE MİZAH	Yüksek Lisans Öğrencisi Selim ARSLAN

ICSAS 6th International Conference on Education 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
HALL / SALON 3	Assoc. Prof. TUFAN İNALTEKİN	1	CONTENT ANALYSIS OF ARTICLES ON READABILITY IN TURKISH LANGUAGE EDUCATION: 2000-2023	Master's Student, Göksel ÇAĞLAR Assistant Professor, Erhan ÇAPOĞLU
		2	AN ANALYSIS OF ABDURRAHİM KARAKOÇ'S POEMS "DAVA ŞİİRLERİ" AND "HASAN'A MEKTUPLAR" ACCORDING TO THE VIRTUE-VALUE-ACTION MODEL	HİLAL PENPE Dr. Öğretim Üyesi , ERHAN ÇAPOĞLU
		3	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ YAPAY ZEKA PROGRAMI GEMİNİ İLE YAPTIKLARI DİJİTAL MATERYALLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	Alper SAKİN Prof. Dr. GülDEM DÖNEL AKGÜL Zeynep YALÇIN Meryem YETKİN
		4	DİJİTAL İÇERİKLER FEN BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDA NASIL KULLANILMIŞTIR?	Alper SAKİN Prof. Dr. GülDEM DÖNEL AKGÜL Zeynep YALÇIN Meryem YETKİN
		5	AN ANALYSIS OF THE '365-DAY STORY SERIES' IN TERMS OF VALUES	Master's Student, Pınar CUDA Assistant Professor, Erhan ÇAPOĞLU
		6	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AFET BİLİNCİ FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, HANİFİ KARATAŞ Prof. Dr., MUSTAFA ÖZTÜRK
		7	AN EXAMINATION OF 8TH GRADE STUDENTS' UNDERSTANDING OF THE SHAPES OF THE EARTH AND THE MOON	Asst. Prof. TOLGA SAKA Assoc. Prof. TUFAN İNALTEKİN

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 İZMİR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR	1	PEDİATRİK HASTALARDA GÖĞÜS TUPÜ ÇIKARMA İŞLEMİNDE AĞRI YÖNETİMİ: HEMŞİRELİK YAKLAŞIMLARINA YÖNELİK BİR DERLEME	Uzm. Hemşire Gamze DURAN KÜÇÜK Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR
		2	YENİDOĞAN YOĞUN BAKIM ÜNİTELERİNDE EMZİRMENİN GÜÇLENDİRİLMESİNDE KANITA DAYALI BİR BAKIŞ: MOTİVASYONEL GÖRÜŞME	Arş. Gör. Esmâ ÜNAL AKTAŞ Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR
		3	MOBİL SAĞLIK UYGULAMALARININ BARİATRİK CERRAHİ SONRASI HASTA SONUÇLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	Dr. Beyzanur KIZILOĞLU AĞGÜL
		4	REPRODUCTIVE HEALTH AND NURSING ROLES IN WOMEN EXPOSED TO DOMESTIC VIOLENCE	Lecturer. Dr., ZELİHA TURAN
		5	GÖÇMEN VE MÜLTECİ KADINLARDA GEBELİK/DOĞUM HİZMETLERİNE ERİŞİM: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	Öğrenci, AMİRA KARİM Arş. Gör. Dr. ÇİĞDEM ŞEN TEPE

ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Assist. Prof. Dr., Aysel YAVUZ	1	URBAN PLANNING APPROACHES ACCORDING TO CLIMATE SCENARIOS	Arş. Gör. Dr., SEYHAN SEYHAN Prof. Dr., ELİF BAYRAMOĞLU Prof. Dr., BANU ÇİÇEK KURDOĞLU
		2	CLIMATE-ADAPTIVE PLAYGROUND DESIGN CRITERIA FOR URBAN PARKS	Arş. Gör. Dr., SEYHAN SEYHAN Prof. Dr., ELİF BAYRAMOĞLU Prof. Dr., BANU ÇİÇEK KURDOĞLU
		3	BİTKİSEL TASARIMDA ENTROPİ: ANALOJİK BİR YAKLAŞIM	Dr. Sinem KIZILASLAN
		4	KENTSEL DİRENÇLİLİK BAĞLAMINDA YEŞİL ALANLARIN ÇOK BOYUTLU İŞLEVLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	Arş. Gör., Rıdvan TİK Doç. Dr., Tuncay KAYA
		5	SÜRDÜRÜLEBİLİR PEYZAJ YÖNETİMİNDE ÇİM ATIKLARININ MALÇ OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ VE SU VERİMLİLİĞİNE ETKİSİ	Arş. Gör., RIDVAN TİK Doç. Dr., TUNCAY KAYA
		6	STREETS AS PLAY SPACES FOR CHILDREN	Prof. Dr., Habibe ACAR Dr. Öğr. Üyesi, Aysel YAVUZ Prof. Dr., Hilal TURGUT
		7	FROM FORM TO FLOW: SOCIAL LANDSCAPES AS GENERATORS OF PHYSICAL ACTIVITY IN CONTEMPORARY URBAN PARKS	Assist. Prof. Dr., Aysel YAVUZ Prof. Dr., Habibe ACAR Prof. Dr., Hilal TURGUT
		8	THE EFFECTS OF PERIPHERY FORMATION ON THE LANDSCAPE: THE TRABZON YOMRA-KAŞÜSTÜ EXAMPLE	Dr. Öğr. Üyesi Duygu AKYOL KUYUMCUOĞLU Prof. Dr. Sema MUMCU

ICSAS 4th International Conference on Theology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Doç. Dr. Necattin HANAY	1	SCIENTIFIC PROGRESS AND THE TRANSFORMATION OF RATIONALITY IN THE HISTORY OF SCIENCE: BACHELARD'S DIALECTICAL APPROACH BETWEEN DISCONTINUITY AND CUMULATIVISM	R.A. Dr. Ömer Faruk Karaköse
		2	ANTAKYALI BİR MUHADDİS: EBU SEHL HEYSEM b. CEMİL- İLMİ KİŞİLİĞİ VE HADİS İLMİNDEKİ YERİ	Öğr.Gör. Dr., Ahmet Emre AYDINLI
		3	CERH VE TA'DİL LİTERATÜRÜNDE “ŞEYH” KAVRAMININ KULLANIM FORMLARI	Yüksek Lisans Öğrencisi, Şeyma ŞEKER Prof. Dr., Sezai ENGİN
		4	THE RELATIONSHIP BETWEEN THE QUR'AN, REASON, AND SCIENCE IN 'ABBĀS MAHMŪD AL-'AQQĀD'S AL-FALSAFAH AL-QUR'ĀNĪYYAH: AN ISSUE-CENTERED MODE OF INTERPRETATION	Doç. Dr. Necattin HANAY
		5	ÖLÜM KORKUSUNDAN ÖLÜMSÜZLÜK TASARIMINA: TRANŞHÜMANİZM VE VAROLUŞUN YENİDEN İNŞASI	Zeynep Kaya Dr. Öğr. Mustafa Dikmen
		6	“SEÇİLMİŞ AİLE” TASAVVURUNUN ARKEOLOJİSİ: ANTİK MİSİR VE AİLE FENOMENOLOJİSİ	Funda Nur Ünlü Prof.Dr. Şevket Yavuz

ICSAS 4th International Conference on Theology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:00 – 13:00 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Dr. Ülkü Koçak	1	THE PROBLEM OF TARQİQ-İMĀLA RELATIONSHIP IN THE SCIENCE OF QIRĀ'ĀT: CONCEPTUAL ANALYSIS AND REFLECTIONS IN PRACTICE	Dr. RESUL AKCAN
		2	QUR'ANIC RECITATION IN THE DIGITAL AGE: THE POPULARIZING AND TRANSFORMATIVE EFFECTS OF SOCIAL MEDIA PLATFORMS	Asist. Prof., İHSAN SÜTŞURUP
		3	THE SPIRITUAL MOTIVATIONS OF THE COMPANIONS IN LEARNING THE QUR'AN	Dr. Öğretim Üyesi, KENAN AKLAN
		4	ANADOLU'NUN MANEVİ COĞRAFYASINDA BİR DURAK HAYDARDEDE TÜRBESİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, ADEM TAŞKIN
		5	THE METHODOLOGY, SOURCES, AND SIGNİFİCANCE AS A SOURCE OF UNDERSTANDING THE QUR'ĀN: A CASE STUDY OF IBN QUTAYBA'S TA'WİL MUSHKİL AL-QUR'ĀN	Master's student, ABDURRAHMAN ENES ATAKUL Assoc. Dr., MURAT BAHAR
		6	FİTRAH AND BELIEF IN GOD: A COMPARISON BETWEEN ISLAMIC THOUGHT AND CONTEMPORARY PHILOSOPHY OF RELIGION	Dr. Ülkü Koçak

ICSAS 4th International Conference on Theology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Assis. Prof. Dr. Elena Bucataru	1	THE ECUMENICAL DIALOGUE BETWEEN ORTHODOX AND CATHOLIC TRADITIONS IN CONTEMPORARY MOLDOVA	Prof. Dr. Ion Crețu
		2	THEOLOGICAL IMPLICATIONS OF SECULARIZATION ON MOLDOVAN ORTHODOX SPIRITUALITY	Assis. Prof. Dr. Elena Bucataru Victor Rusu Petru Lupașcu Ana Maria Popescu
		3	INTERFAITH DIALOGUE BETWEEN CONFUCIANISM AND CHRISTIANITY IN MODERN TAIWANESE SOCIETY -yu	Dr. Li Wei-min Chen Yi-ling Wang Hsiao Tsai Chun-hsiung
		4	TAOIST INFLUENCES ON CONTEMPORARY TAIWANESE CHRISTIAN LITURGICAL PRACTICES	Dr. Huang Mei-ling
		5	ISLAMIC REVIVALISM AND NATIONAL IDENTITY FORMATION IN SECULAR KYRGYZSTAN	Assoc. Prof. Dr. Almazbek Asanov Gulnara Ibraimova Nurbol Otorbayev
		6	CHRISTIAN MISSIONARY ACTIVITIES AMID CENTRAL ASIAN ISLAMIC TRADITIONS	Dr. Jamilya Toktogulova Eldar Kaparov
		7	INTERRELIGIOUS COEXISTENCE MODELS IN DUBAI'S MULTICULTURAL URBAN CONTEXT	Prof. Dr. Ahmed Al-Mansoori Fatima Khalil Omar Saeed
		8	SUFI MYSTICISM AND CONTEMPORARY SPIRITUALITY IN EMIRATI MUSLIM COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Layla Al-Hashimi Khalid Rahman

ICSAS 4th International Conference on Theology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
HALL / SALON 2	Assoc. Prof. Dr. Reza Jalali	1	THE ROLE OF ETHIOPIAN ORTHODOX THEOLOGY IN SHAPING CONTEMPORARY AFRICAN CHRISTIAN IDENTITY	Assis. Prof. Dr. Mikael Tesfaye Dr. Selamawit Gebre Abraham Kebede
		2	ESCHATOLOGICAL INTERPRETATIONS IN ETHIOPIAN GE'EZ LITURGICAL TEXTS AND THEIR MODERN IMPLICATIONS	Assoc. Prof. Dr. Helen Assefa Yonas Berhanu Dawit Alemayehu
		3	MARIAN DEVOTION IN LEBANESE MARONITE THEOLOGY AND INTERFAITH DIALOGUE	Dr. Elias Khoury Prof. Dr. Nadia Rahme
		4	SHIITE-SUNNI ECUMENICAL DIALOGUE INITIATIVES IN CONTEMPORARY LEBANESE THEOLOGY	Fr. Antoine Sarkis Assoc. Prof. Dr. Layla Haddad
		5	ISLAMIC ESCHATOLOGY AND ENVIRONMENTAL ETHICS IN PAKISTANI MUSLIM SCHOLARSHIP	Prof. Dr. Imran Qureshi Dr. Amina Siddiqui
		6	QURANIC HERMENEUTICS AND GENDER ROLES IN PAKISTANI REFORMIST THEOLOGY	Assoc. Prof. Dr. Hassan Raza Sadia Mahmood
		7	SHIITE IMMAMOLGY AND POLITICAL AUTHORITY IN CONTEMPORARY IRANIAN THOUGHT	Prof. Dr. Ali Rezaei Dr. Fatima Hosseini Mehdi Karimi
		8	MYSTICAL INTERPRETATIONS OF SUFISM IN PERSIAN POETIC THEOLOGY	Assoc. Prof. Dr. Reza Jalali

ICSAS 4th International Conference on Theology 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Assoc. Prof. Dr. Fatima Zubairu	1	AFRICAN INDIGENOUS SPIRITUALITY AND CHRISTIAN THEOLOGICAL SYNCRETISM IN CONTEMPORARY WORSHIP PRACTICES	Samuel Osei Dr. Kwame Nkosi Dr. Aisha Mwangi
		2	ISLAMIC ESCHATOLOGY INTERPRETATIONS THROUGH AFRICAN ORAL TRADITION LENSES	Assoc. Prof. Dr. Fatima Zubairu Elias Kofi
		3	SUFI MYSTICISM AND PHILOSOPHICAL EXISTENTIALISM IN MOROCCAN MALIKI SCHOLARSHIP	Dr. Nadia Belkacem Karim Zahir Dr. Ahmed Laraki
		4	IBN RUSHD'S RATIONALISM VERSUS AL-GHAZZALI'S INTUITIONISM IN MOROCCAN THEOLOGICAL DISCOURSE	Assoc. Prof. Dr. Fatima Jaber Youssef Hadrami
		5	AUGUSTINIAN GRACE THEOLOGY ADAPTATIONS IN TUNISIAN POST-COLONIAL CHRISTIAN THOUGHT	Dr. Sami Kallel Leila Trabelsi Prof. Dr. Hedi Ben Salem
		6	IBN ARABI'S UNITY OF BEING DOCTRINE IN CONTEMPORARY TUNISIAN SUFI PHILOSOPHY	Assoc. Prof. Dr. Moncef Bouazizi
		7	ORTHODOX HESYCHASM AND MACEDONIAN FOLK SPIRITUALITY INTERSECTIONS	Dr. Elena Risteska Prof. Dr. Nikola Petrovski
		8	BYZANTINE PALAMISM INFLUENCES ON MACEDONIAN THEOLOGICAL ANTHROPOLOGY	Assoc. Prof. Dr. Goran Trajkovski Marija Angelova

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Assoc. Prof. Dr. Nadia Cherkaoui	1	TELEHEALTH IMPLEMENTATION CHALLENGES FOR RURAL MATERNAL HEALTHCARE IN SUB-SAHARAN AFRICA	Prof. Dr. Amina Kone Dr. Samuel Mwangi Fatou Diop Kwame Asante
		2	PAIN MANAGEMENT PROTOCOLS FOR POSTOPERATIVE PATIENTS IN NIGERIAN PUBLIC HOSPITALS	Assoc. Prof. Dr. Ngozi Okeke Dr. Yusuf Bello Chiamaka Nwosu
		3	NURSE-LED DIABETES EDUCATION PROGRAMS FOR URBAN MOROCCAN DIABETIC PATIENTS	Prof. Dr. Fatima Zahra El Amrani Dr. Karim Benali Aicha Lahlou
		4	MENTAL HEALTH SUPPORT STRATEGIES FOR COVID-19 FRONTLINE NURSES IN MOROCCO	Assoc. Prof. Dr. Nadia Cherkaoui Youssef Idrissi Soukaina Mezouar
		5	PEDIATRIC NURSING INTERVENTIONS FOR RESPIRATORY INFECTIONS IN TUNISIAN CHILDREN	Dr. Lamia Ben Salem Assoc. Prof. Dr. Hassen Trabelsi Meriem Jrad Amel Kefi
		6	WOUND CARE MANAGEMENT TRAINING EFFECTS ON NURSE COMPETENCY IN TUNISIAN HOSPITALS	Prof. Dr. Moncef Zghal Dr. Nadia Bouaziz Sahar Ghrabi
		7	ELDERLY CARE MODELS AND FALL PREVENTION STRATEGIES IN NORTH MACEDONIAN NURSING HOMES	Assoc. Prof. Dr. Elena Petrovska Dr. Nikola Trajkovski Marija Angelova Ivan Kostovski
		8	CHRONIC DISEASE MANAGEMENT THROUGH COMMUNITY NURSING IN MACEDONIAN RURAL AREAS	Prof. Dr. Goran Popovski Dr. Biljana Risteska Tanja Milevska

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12 , 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Assoc. Prof. Dr. Chen Hui Min	1	MATERNAL NUTRITIONAL INTERVENTIONS IMPROVING FETAL BRAIN DEVELOPMENT OUTCOMES IN SINGAPORE	Prof. Dr. Lim Mei Ling Dr. Tan Wei Jie Sarah Ng
		2	TELEMEDICINE APPLICATIONS FOR HIGH-RISK PREGNANCY MONITORING IN URBAN SINGAPORE	Assoc. Prof. Dr. Chen Hui Min Dr. Rajesh Kumar Emily Wong
		3	GESTATIONAL DIABETES MANAGEMENT PROTOCOLS USING AI PREDICTIVE ANALYTICS IN CHINESE POPULATIONS	Prof. Dr. Zhang Wei Dr. Li Xiaoyan Wang Jun
		4	TRADITIONAL CHINESE MEDICINE INTEGRATION IN PRENATAL CARE FOR POSTPARTUM RECOVERY	Dr. Liu Mei Assoc. Prof. Chen Li
		5	PREVENTING MATERNAL MORTALITY THROUGH COMMUNITY HEALTH WORKER PROGRAMS IN RURAL TANZANIA	Prof. Dr. Amina Juma Dr. Elias Kweka Fatuma Ally
		6	NUTRITIONAL DEFICIENCY SCREENING AND INTERVENTIONS FOR PREGNANT WOMEN IN TANZANIAN REFUGEE CAMPS	Dr. Zawadi Mushi Joseph Njoroge
		7	PRENATAL CARE ACCESS IMPROVEMENT MODELS FOR RURAL WOMEN IN AZERBAIJAN	Prof. Dr. Leyla Hasanova Dr. Elnur Aliyev Nigar Mammadova
			MATERNAL MENTAL HEALTH SUPPORT SYSTEMS DURING PREGNANCY IN AZERBAIJANI CITIES	Assoc. Prof. Dr. Aysel Gurbanova Kamran Ibrahimov
		8	FETAL ULTRASOUND SCREENING EFFECTIVENESS FOR CONGENITAL ANOMALY DETECTION IN AZERBAIJAN	Dr. Sevinc Nuriyeva Farid Hasanov Zara Karimova

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12 , 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Assoc. Prof. Dr. Maria Rusu	1	TELEMEDICINE IMPLEMENTATION STRATEGIES FOR CHRONIC DISEASE MANAGEMENT IN SINGAPORE'S AGING POPULATION	Prof. Dr. Lim Wei Ming Dr. Tan Siew Ling Assoc. Prof. Dr. Ng Hui Fen
		2	MENTAL HEALTH INTERVENTIONS TARGETING WORKPLACE STRESS AMONG SINGAPOREAN HEALTHCARE WORKERS	Dr. Chloe Tan Rachel Lim Prof. Dr. Benjamin Goh
		3	NUTRITIONAL DEFICIENCY PREVENTION PROGRAMS IN RURAL MOLDOVAN COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Maria Rusu Ion Popa
		4	MATERNAL HEALTHCARE ACCESS IMPROVEMENT INITIATIVES IN MOLDOVA	Dr. Elena Cebotari Victor Lupascu Natalia Dragancea
		5	MALARIA VECTOR CONTROL STRATEGIES IN TANZANIAN COASTAL REGIONS	Prof. Dr. Juma Kilonzo Dr. Amina Mwamba
		6	COMMUNITY-BASED TUBERCULOSIS SCREENING PROGRAMS IN RURAL TANZANIA	Assoc. Prof. Dr. Elias Nkya Fatuma Juma Dr. Zuberi Mushi
		7	DIABETES PREVALENCE AND MANAGEMENT CHALLENGES IN ALGERIAN URBAN POPULATIONS	Prof. Dr. Karim Belhocine Dr. Nadia Zerhouni Yacine Amrane
			MENTAL HEALTH STIGMA REDUCTION CAMPAIGNS IN ALGERIAN SCHOOL COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Samir Lounis
		8	CARDIOVASCULAR DISEASE PREVENTION THROUGH COMMUNITY EDUCATION IN ALGERIA	Dr. Amina Hadji Mehdi Bouziane Prof. Dr. Zahra Bendaoud

ICSAS 4th International Conference on Nursing, Midwifery and Health Sciences 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Assoc. Prof. Dr. Anjali Desai	1	EPIDEMIOLOGICAL PATTERNS OF DIABETES MELLITUS IN URBAN INDIAN POPULATIONS WITH SOCIOECONOMIC DISPARITIES	Prof. Dr. Rajesh Kumar Dr. Priya Sharma Vikram Singh
		2	MATERNAL HEALTH OUTCOMES AND NUTRITIONAL INTERVENTIONS IN RURAL INDIAN TRIBAL COMMUNITIES	Assoc. Prof. Dr. Anjali Desai Neha Patel Sanjay Mehta
		3	ADVANCES IN TELEMEDICINE FOR CARDIOVASCULAR DISEASE MANAGEMENT IN TAIWANESE ELDERLY	Dr. Wei-Ling Chen Hui-Ju Lin Prof. Dr. Ming-Hsien Tsai
		4	NEURODEGENERATIVE DISEASE PREVENTION STRATEGIES THROUGH TRADITIONAL TAIWANESE MEDICINE	Assoc. Prof. Dr. Li-Chun Wang Kuan-Yu Huang
		5	COMMUNITY HEALTH WORKER PROGRAMS FOR INFECTIOUS DISEASE CONTROL IN CUBAN RURAL AREAS	Dr. Carlos Rodriguez Maria Gonzalez Prof. Dr. Ana Morales Juan Perez
		6	BIOTECHNOLOGICAL APPROACHES TO DENGUE FEVER VACCINE DEVELOPMENT IN CUBA	Assoc. Prof. Dr. Luis Fernandez Elena Castro
		7	MALARIA ELIMINATION STRATEGIES AND VECTOR CONTROL IN NIGERIAN NORTHERN REGIONS	Fatima Yusuf Dr. Kabir Ibrahim
		8	MENTAL HEALTH INTEGRATION IN PRIMARY CARE SYSTEMS ACROSS NIGERIAN URBAN CENTERS	Assoc. Prof. Dr. Ngozi Okonkwo Chinedu Eze
		9	NON-COMMUNICABLE DISEASE SCREENING INITIATIVES IN NIGERIAN INFORMAL SETTLEMENTS	Dr. Aisha Mohammed Tunde Adebayo Rahma Ali

ICSAS 1st International Conference on Language and Literature 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
12 Nisan 2026 / April 12 , 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Dr. Sofia Vargas	1	POSTCOLONIAL THEMES IN SALMAN RUSHDIE'S MIDNIGHT'S CHILDREN: HYBRIDITY AND NATIONAL IDENTITY	Prof. Dr. Aruna Sen Dr. Vikram Joshi Priya Mehta Rohan Desai Anjali Reddy
		2	FEMINIST RE-READINGS OF MYTHICAL NARRATIVES IN CONTEMPORARY INDIAN WOMEN NOVELISTS	Assoc. Prof. Dr. Kavya Nair
		3	LINGUISTIC LANDSCAPE ANALYSIS OF TAIPEI METRO STATIONS: MULTILINGUALISM AND IDENTITY	Dr. Wei-Ling Chen Hsin-Yi Lin
		4	TAIWANESE LITERATURE UNDER JAPANESE COLONIAL RULE: RESISTANCE THROUGH FOLK POETRY	Prof. Dr. Ming-Hsuan Wu Yi-Ting Chang
		5	AFRO-CUBAN ORAL TRADITIONS IN NICOLÁS GUILLÉN'S POETRY: RHYTHM AND RESISTANCE	Assoc. Prof. Dr. Carlos Rodríguez Mercedes López
		6	MAGICAL REALISM IN ALEJO CARPENTIER'S WORKS: THE BAROQUE CHRONOTOPE OF THE CARIBBEAN	Dr. Sofia Vargas Raúl Mendoza
		7	POSTCOLONIAL ECOCRITICISM IN CHINUA ACHEBE'S ARROW OF GOD: LAND AND LANGUAGE	Dr. Ngozi Okonkwo Dr. Emeka Nwosu
		8	ORAL PERFORMANCE POETRY IN CONTEMPORARY NIGERIAN SPOKEN WORD ARTISTRY	Assoc. Prof. Dr. Fatima Yusuf Adebayo Adewale
		9	GENDER DYNAMICS IN NIGERIAN YOUNG ADULT LITERATURE: VOICES FROM THE MARGINS	Dr. Chioma Eze Ibrahim Musa Blessing Okafor

ICSAS 1st International Conference on Language and Literature 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
12 Nisan 2026 / April 12 , 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Assoc. Prof. Dr. Nadia Belghiti	1	POSTCOLONIAL THEMES IN CONTEMPORARY MOROCCAN FRANCOPHONE LITERATURE	Prof. Dr. Amina El-Khatib Dr. Karim Zahid Fatima Larboui
		2	LINGUISTIC HYBRIDITY IN MOROCCAN ARABIC DIALECT AND FRENCH LITERARY EXPRESSION	Assoc. Prof. Dr. Nadia Belghiti Youssef Amrani Leila Hadrami
		3	HOMER'S ODYSSEY REINTERPRETATIONS IN MODERN GREEK POETRY	Dr. Eleni Stavros Prof. Dr. Nikos Papadakis
		4	BYZANTINE RHETORIC INFLUENCES ON CONTEMPORARY GREEK NOVEL NARRATIVES Maria Kostopoulos	Dimitri Lazos Assoc. Prof. Dr. Sophia Antoniou
		5	SYMBOLISM OF OIL IN CONTEMPORARY AZERBAIJANI PROSE FICTION	Prof. Dr. Leyla Hasanova Elvin Mammadov
		6	LINGUISTIC REVIVAL OF AZERBAIJANI TURKIC POETRY TRADITIONS	Dr. Nigar Karimova Farid Gurbanov Aysel Ibrahimova
		7	POST-SOVIET IDENTITY IN KAZAKHSTANI BILINGUAL LITERATURE	Assoc. Prof. Dr. Gulnara Abayeva Yerzhan Tolegen
		8	NOMADIC MOTIFS IN MODERN KAZAKH POETRY AND ORAL EPICS	Dr. Aizhan Kassenova Nurlan Bekbolatov
		9	KAZAKH LANGUAGE PURISM DEBATES IN CONTEMPORARY LITERARY CRITICISM	Assis. Prof. Dr. Dina Sarsenbayeva Ruslan Zhumatov Aidana Kurmangali

ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12 , 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	Assoc. Prof. Dr. Bakyt Karimov	1	URBAN GREEN INFRASTRUCTURE STRATEGIES FOR FLOOD MITIGATION IN MOLDOVAN CITIES	Prof. Dr. Ionela Rusu Dr. Andrei Cebotari Maria Lupascu Elena Patraşcu Sergiu Vdovenko
		2	CLIMATE-ADAPTIVE LANDSCAPE DESIGN FOR VINEYARD TERRACES IN CENTRAL MOLDOVA	Assoc. Prof. Dr. Victor Moraru
		3	VERTICAL FORESTRY SYSTEMS INTEGRATION IN TAIPEI HIGH-DENSITY URBAN DISTRICTS	Dr. Wei-Ling Chen Prof. Dr. Ming-Hsien Hsu Yi-Ting Lin
		4	BIO-DIVERSE ROOFTOP ECOSYSTEMS FOR TAIWAN'S TROPICAL URBAN CLIMATE RESILIENCE	Assoc. Prof. Dr. Chun-Yi Wang Hao-Jen Tsai
		5	WATER-SENSITIVE URBAN DESIGN PRINCIPLES FOR BISHKEK POST-SOVIET NEIGHBORHOODS	Dr. Aida Asangaliev Nurlan Toktogulov Gulnara Isakova
		6	MOUNTAIN LANDSCAPE RESTORATION PROJECTS FOR SUSTAINABLE TOURISM IN KYRGYZSTAN	Assoc. Prof. Dr. Bakyt Karimov Jyldyz Abdykarimova
		7	DESERT OASIS LANDSCAPE ARCHITECTURE FOR DUBAI SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT	Prof. Dr. Fatima Al-Suwaidi Dr. Omar Khalid Sara Mahmoud
		8	SMART URBAN PARKS WITH IoT INTEGRATION FOR DUBAI PUBLIC SPACE ENHANCEMENT	Assoc. Prof. Dr. Ahmed Al-Mansoori Noor Hassan
		9	COASTAL MANGROVE RESTORATION STRATEGIES FOR DUBAI'S CLIMATE-ADAPTIVE URBANISM	Dr. Layla Rahman Khalid Al-Farsi Mariam Saeed

ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Prof. Dr. Mimoza Lame	1	INTEGRATION OF TRADITIONAL PERSIAN GARDENS IN CONTEMPORARY IRANIAN URBAN LANDSCAPE DESIGN	Prof. Dr. Reza Hosseini Dr. Mina Karimi Ali Jafari
		2	WATER CONSERVATION LANDSCAPES THROUGH QANAT SYSTEMS IN ARID IRANIAN CITIES	Assoc. Prof. Dr. Soraya Mahmoudi Hassan Rezaei Fatemeh Bahrami
		3	URBAN GREEN INFRASTRUCTURE FOR FLOOD MITIGATION IN ALBANIAN COASTAL COMMUNITIES	Dr. Luan Hoxha Elena Deda Arben Kola
		4	POST-EARTHQUAKE LANDSCAPE RECOVERY STRATEGIES IN ALBANIAN MOUNTAIN VILLAGES	Prof. Dr. Mimoza Lame Gentian Bejko
		5	CLIMATE-ADAPTIVE LANDSCAPES FOR MOSCOW URBAN HEAT ISLAND REDUCTION	Sergei Kuznetsov Assoc. Prof. Dr. Irina Petrova Anna Volkova
		6	SIBERIAN TAIGA FOREST LANDSCAPE PRESERVATION THROUGH ECO-ARCHITECTURAL DESIGN	Dr. Mikhail Ivanov Natalia Fedorova
		7	NILOTIC RIVER LANDSCAPE RESTORATION FOR SUSTAINABLE TOURISM IN EGYPT	Prof. Dr. Ahmed Salem Fatima El-Sayed Omar Khalil
		8	DESERT OASIS LANDSCAPE ARCHITECTURE IN EGYPTIAN SIWA VALLEY CONSERVATION	Dr. Nadia Mahmoud Karim Abdelaziz
		9	URBAN ROOFTOP LANDSCAPES FOR BIODIVERSITY ENHANCEMENT IN CAIRO METROPOLIS	Assoc. Prof. Dr. Reem Gamal Tariq El-Badry Sara Ahmed

ICSAS 3rd International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urbanism 10 – 12 Nisan 2026 IZMIR Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224 12 Nisan 2026 / April 12, 2026 / 11:30 – 13:30 Time zone in Türkiye (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 12	Dr. Eleni Theodorou	1	CLIMATE-RESPONSIVE URBAN DESIGN STRATEGIES FOR MEDINA PRESERVATION IN MARRAKECH	Prof. Dr. Amina El-Khatib Youssef Bennani Fatima Zahraoui Karim Alami
		2	WATER-SENSITIVE CITY PLANNING FRAMEWORKS FOR CASABLANCA COASTAL RESILIENCE	Assoc. Prof. Dr. Hassan Rhouma Nadia Belghiti Omar Lahlou
		3	POST-EARTHQUAKE RECONSTRUCTION MODELS FOR ATHENS HISTORIC DISTRICTS	Dr. Eleni Theodorou Nikos Stavrakis Maria Kostopoulos
		4	SUSTAINABLE TOURISM INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN SANTORINI VOLCANIC LANDSCAPE	Prof. Dr. Dimitri Karras Sophia Panagiotou Theo Manolis
		5	INTEGRATED URBAN REGENERATION PROJECTS FOR BAKU'S OIL-BOOM NEIGHBORHOODS	Assoc. Prof. Dr. Leyla Hasanova Elvin Mammadov Nigar Karimova
		6	SMART CITY TECHNOLOGIES IMPLEMENTATION IN GANJA HISTORICAL CITY CENTER	Dr. Farid Gurbanov Aysel Ibrahimova Kamran Abbasov
		7	CLIMATE-ADAPTIVE ARCHITECTURE FOR ALMATY SEISMIC ZONES AND MOUNTAIN ECOSYSTEMS	Prof. Dr. Aigerim Zhumaliyeva Yerzhan Tolegenov Dina Sarsenbayeva
		8	ECO-DISTRICT DEVELOPMENT MODELS FOR ASTANA SUSTAINABLE EXPANSION PROJECTS	Assoc. Prof. Dr. Ruslan Abayev Aidana Kurmangaliyeva Nursultan Bekbolatov

Contents

MODERN YEMEN ROMANINDA HÜMANİST DURUŞ: AHMED KÂSİM ALİ EL-ARİKÎ ÖRNEĞİ	1
EMİNE ŞENLİKOĞLU'NUN <i>MARİA</i> ROMANINI HİDAYET ROMANI OLARAK OKUMAK	3
İLÂHİ FEYİZDEN SÜHANA: CEVRÎ DİVANI'NDA ŞİİR VE ŞAIRLİK	14
DİLSEL AYRIMCILIK VE EĞİTİM EŞİTSİZLİĞİ	30
TOPLUMSAL AFAZİ: PANOPTİKON VE NEWSPEAK PERSPEKTİFİ- 1984 ROMANI ÜZERİNE ANALİZ	63
ƏZİZƏ CƏFƏRZADƏNİN "SABİR" TARIXI ROMANINDA YARATDIĞI MIRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR OBRAZI	78
ERZURUM AĞZI ÖRNEKLEMİNDE MİZAH	80
POSTCOLONIAL THEMES IN SALMAN RUSHDIE'S MIDNIGHT'S CHILDREN: HYBRIDITY AND NATIONAL IDENTITY...	87
FEMINIST RE-READINGS OF MYTHICAL NARRATIVES IN CONTEMPORARY INDIAN WOMEN NOVELISTS	88
LINGUISTIC LANDSCAPE ANALYSIS OF TAIPEI METRO STATIONS: MULTILINGUALISM AND IDENTITY	89
TAIWANESE LITERATURE UNDER JAPANESE COLONIAL RULE: RESISTANCE THROUGH FOLK POETRY	90
AFRO-CUBAN ORAL TRADITIONS IN NICOLÁS GUILLÉN'S POETRY: RHYTHM AND RESISTANCE	91
MAGICAL REALISM IN ALEJO CARPENTIER'S WORKS: THE BAROQUE CHRONOTOPE OF THE CARIBBEAN	92
POSTCOLONIAL ECOCRITICISM IN CHINUA ACHEBE'S ARROW OF GOD: LAND AND LANGUAGE	93
ORAL PERFORMANCE POETRY IN CONTEMPORARY NIGERIAN SPOKEN WORD ARTISTRY	94
GENDER DYNAMICS IN NIGERIAN YOUNG ADULT LITERATURE: VOICES FROM THE MARGINS	95
POSTCOLONIAL THEMES IN CONTEMPORARY MOROCCAN FRANCOPHONE LITERATURE.....	96
LINGUISTIC HYBRIDITY IN MOROCCAN ARABIC DIALECT AND FRENCH LITERARY EXPRESSION	97
HOMER'S ODYSSEY REINTERPRETATIONS IN MODERN GREEK POETRY.....	98
BYZANTINE RHETORIC INFLUENCES ON CONTEMPORARY GREEK NOVEL NARRATIVES.....	99
SYMBOLISM OF OIL IN CONTEMPORARY AZERBAIJANI PROSE FICTION.....	100
LINGUISTIC REVIVAL OF AZERBAIJANI TURKIC POETRY TRADITIONS	101
POST-SOVIET IDENTITY IN KAZAKHSTANI BILINGUAL LITERATURE	102
NOMADIC MOTIFS IN MODERN KAZAKH POETRY AND ORAL EPICS.....	103
KAZAKH LANGUAGE PURISM DEBATES IN CONTEMPORARY LITERARY CRITICISM	104

MODERN YEMEN ROMANINDA HÜMANİST DURUŞ: AHMED KÂSİM ALİ EL-ARİKÎ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. RIFAT AKBAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, rifatakbas@yyu.edu.tr - 0000-0002-8533-3335

ÖZET

Ahmed Kâsım Ali el-Arîkî, 1958 yılında Yemen'in Taiz şehrine bağlı Hayfân ilçesinde doğmuş, Pakistan'da eczacılık eğitimi almış ve uzun yıllar meslekî hayatını sağlık alanında sürdürmüş önemli bir yazardır. Edebiyat sahasına geç sayılabilecek bir dönemde adım atan Arîkî, kariyerine makâme, şiir ve kısa öykü türleriyle başlamış; *Maqâmâtü'l-Arîkî*, *Galţetu Qalem*, *Kurâtü's-Selc* gibi eserlerinde toplum, siyaset ve insan doğasına dair gözlemlerini ironi ve eleştirel bir dille aktarmıştır. *Ta'riye*, *Zurbetü'l-Yemenî* ve *Zuhru'l-Ġarâm* gibi romanlarında savaşın, cehaletin ve toplumsal yozlaşmanın birey üzerindeki yıkıcı etkilerini işlerken, *Da'vetu'l-Huqûl* adlı şiir divanında toplumsal ve siyasî meseleleri lirik bir dille ele almıştır. Bencil genlerin giderildiği ve kıskançlık ile öfkenin tedavi edildiği ideal bir toplumla karşılaşan Mervân Nâcî adındaki başkarakter etrafında cereyan eden olayları anlatan *Yevme Mâte'ş-Şeytân* adlı romanında ise din, dil, ırk, mezhep, coğrafya ve kimlik ayırımı yapmadan özellikle sevgi dolu ve mükemmel bir birey olmanın nasıl mümkün olabileceğini sorgulamaktadır. Nitekim Mervan ile onun gerçek dünyadaki fedakâr annesi Gusûn, kıskanç ancak sadık eşi Hamide ve savaşın gölgesinde büyüyen kızı Fatma ile hayal dünyasında karşılaştığı profesörler ve insansı robotlar arasında kurulan diyaloglarda, özellikle sevgi, barış, kardeşlik, empati, birlikte yaşama arzusu ve insan olma bilincine vurgu yapılmaktadır. Bu vurgular, kimi zaman doğrudan, kimi zaman ise ironik ve dolaylı bir üslupla metin içerisinde öne çıkmakta, böylece Arîkî'nin anlatım dilinde ve kurgusunda yer alan hümanist izler belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu nedenle, *Yevme Mâte'ş-Şeytân* romanı, yazarın bu temaları nasıl kurgusal bir çerçevede işlediğini ortaya koymak açısından özellikle incelemeye değer bulunmuştur. Çalışmanın kapsamı göz önünde bulundurulduğunda, yazarın diğer eserlerine değinilmemiş; inceleme yalnızca söz konusu romanın metni ve karakterleri üzerinden yürütülmüştür. Böylece hem romanın özgün anlatım teknikleri hem de yazarın hümanist yaklaşımı ayrıntılı bir şekilde ele alınabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Modern Arap Edebiyatı, Modern Yemen Romanı, Ahmed Kâsım Ali el-Arîkî, *Yevme Mâte'ş-Şeytân*, Hümanizm.

HUMANISTIC PERSPECTIVES IN THE MODERN YEMENI NOVEL: THE CASE OF AHMED QĀSIM ‘ALĪ AL-‘ARĪQĪ

Abstract

Ahmed Qāsim ‘Alī al-‘Arīqī, born in 1958 in the Hayfān district of Taiz, Yemen, is a prominent writer who studied pharmacy in Pakistan and pursued a professional career in the field of health for many years. Entering the literary arena at a relatively late stage, al-‘Arīqī began his career with the genres of *maqāma*, poetry, and short stories; in works such as *Maqāmāt al-‘Arīqī*, *Ghalṭat Qalam*, and *Kurāt al-Salj*, he expressed his observations on society, politics, and human nature with irony and a critical tone. In his novels such as *Ta‘riya*, *Ḍurbat al-Yamanī*, and *Zahr al-Gharām*, he explored the destructive effects of war, ignorance, and social corruption on the individual, while in his poetry collection *Da‘wat al-Ḥuqūl*, he addressed social and political issues in a lyrical manner. His novel *Yawm Māta al-Shayṭān* (“The Day the Devil Died”), which narrates the story of the protagonist Marwān Nāḡī who, after a long coma, encounters an ideal society where selfish genes have been eliminated and emotions such as envy and anger have been cured through advanced biotechnological interventions raises questions about how it may be possible to become a loving and virtuous human being beyond divisions of religion, language, race, sect, geography, and identity. Indeed, through the dialogues between Marwān and the characters around him—his self-sacrificing mother Gusūn, his jealous yet loyal wife Ḥamīda, his daughter Fatima who matures under the shadow of war, as well as professors and humanoid robots in his imagined World the novel emphasizes values such as love, peace, brotherhood, empathy, coexistence, and human consciousness. These emphases, at times direct and at times conveyed through an ironic and indirect tone, clearly reveal the humanistic traces in al-‘Arīqī’s narrative style and fictional construction. For this reason, *Yawm Māta al-Shayṭān* has been deemed particularly worthy of examination in terms of how the author integrates these themes into a fictional framework. Considering the scope of this study, the author’s other works have not been addressed; the analysis has been limited to the text and characters of this particular novel. In this way, both the unique narrative techniques of the work and al-‘Arīqī’s humanistic approach have been examined in detail.

Keywords: Arabic Language, Modern Arabic Literature, Modern Yemeni Novel, Ahmed Qāsim ‘Alī al-‘Arīqī, *Yawm Māta al-Shayṭān*, Humanism.

EMİNE ŞENLİKOĞLU’NUN *MARİA* ROMANINI HİDAYET ROMANI OLARAK OKUMAK

Dr., Batuhan ŞUORUÇ

Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, batuhanleyla36@gmail.com- 0000-0002-9823-2453

ÖZET

Tanzimat Dönemi’nde ortaya çıkan düşünce akımlarından biri İslamcılıktır. İslamcılık düşüncesinin temelinde İslam dininin bozulmamış ve saf hâline dönerek toplumsal dinamiklerin yeniden inşa edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Toplumsal ve politik değişimlerin bir sonucu olarak İslamcılık akımı ve merkezine aldığı din kavramı dönem dönem müspet ve menfi farklı tezahürlerle ele alınmaya başlanır. Bilhassa Cumhuriyetin ilk yıllarında kaleme alınan romanlarda din kavramına ve toplumsal olarak bu kavramı temsil eden kişilere dair son derece mesafeli ve eleştirel bakıldığı görülmektedir. Toplumsal ve politik değişimlerin de etkisiyle zamanla bu bakış açısının kimi yazarlarca karşısına geçildiği ve edebî üretimlerini dine müspet bir şekilde bakan anlayışla kaleme aldıkları görülmektedir. Bu anlayış etrafında bir araya gelerek oluşturulan eserlere hidayet romanı denilmektedir. Hidayet romanlarının hemen hepsinde aynı olgu ve olayların kaleme alındığı görülmektedir. Hidayete eren bir genç kızın yaşamış olduğu içsel dönüşüm, buna vesile olan idealize edilerek kurgulanmış Müslüman bir genç ana karakterler olarak eserlerde yer alır. Emine Şenlikoğlu’nun, Maria adlı romanı Maria adlı Hristiyan bir kızın Abdulvahhab adlı Müslüman bir gençle tanıştıktan sonraki içsel dönüşümü ele alınmaktadır. Eserlerin genelinde Batı dünyası ve toplumsal yozlaşma gibi olgulara dair eleştirel bir dil söz konusudur. Bu konuların merkeze alındığı, hidayet romanı türünün birçok teknik ve tematik özelliklerini taşıması yönüyle bu çalışmamızda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Emine Şenlikoğlu, Hidayet romanı, İslamcılık, Maria.

1. GİRİŞ

Edebiyat dünyamıza Tanzimat Dönemi’nde giren roman formu Batı dünyasından gelen birçok unsurda olduğu gibi önceleri kuşkuyla karşılanan bir edebi tür olarak karşımıza çıkmıştır. Tanzimat Dönemi’nde ilkin tercüme ve adapte eserler, akabinde çok nitelikli olmamakla birlikte telif eserler yayımlanmıştır (Karataş, 2001, s. 350). Batılılaşmaya yüzünü dönen Türk toplumunun Batı dünyasından esinlenerek yapmış olduğu bir dizi reformun yanı sıra Batı dünyasında burjuva sınıfının ve onların hayat biçimlerinin belirgin hâle gelmesiyle birlikte ortaya çıkan roman türü de ithal edilerek edebi eser türlerinden biri olarak edebiyat dünyamıza girmiştir. “İlk romancılar, bu ithal malı edebiyat türünü eski Türk hikâyeciliğinin deneyimleriyle kaynaştırmışlar, romanlarında çağlarının önemli sorunlarıyla ilgilenmiş[dir] (Naci, 2002, s. 9). Bu tutumu alan yazarlarla birlikte Batıdan çeviri ve taklit yoluyla bize geçmiş olan roman türünde eser kaleme alan yazarların bir kısmı bunun aksi bir istikameti tercih ederek kendi kültürel ve edebi birikimlerini küçümseyen bir tavrı benimseme yoluna gitmiştir:

“Biliyoruz ki bizde roman, Batı’da olduğu gibi feodaliteden kapitalizme geçiş döneminde burjuva sınıfının doğuşu ve bireyciliğin gelişimi sırasında tarihsel, toplumsal ve ekonomik koşulların etkisi altında yavaş yavaş gelişen bir anlatı türü olarak çıkmadı ortaya. Batı romanından çeviriler ve taklitlerle başladı; yani Batılılaşmanın bir parçası olarak, Şemsettin Sami, Namık Kemal, Ahmet Mithat gibi, romanı ilk deneyen yazarlarımızın edebiyat ve roman ile ilgili yazılarını okuyacak olursak görürüz ki Avrupa edebiyatını ve romanını ileri bir uygarlığın işareti, kendi edebiyatımızı ve özellikle anlatı türündeki yapıtlarımızı da geriliğin bir işareti sayarlar. Batı uygarlığını yalnızca sanayi ve teknikte bir ilerleme olarak görmüyor, ‘maarif’i ve edebiyatı ile bir bütün olduğuna inanıyorlardı” (Moran, 2001, s. 9).

Romanlar da diğer edebiyat türleri gibi yazarların kendi fikirlerini sergiledikleri ve halka yön verme, mesaj verme kaygısıyla kaleme alınan eserler olmuştur. Bu yönüyle değerlendirildiğinde politik, ekonomik, askeri birçok alanda oldukça ciddi sorunlar yaşayan Osmanlı’da ortaya çıkan Osmanlıcılık, Türkçülük, İslamcılık ve Batıcılık gibi çeşitli fikir akımları romanlarda ele alınmış ve romanlar vasıtasıyla halka bu düşünme biçimleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Osmanlı Dönemi’nde devletin yaşamış olduğu politik, askeri, kültürel, ekonomik birçok sorunu aşmak için çeşitli çözüm yollarının devreye sokulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bilhassa halkı eğitime ve bilinçlendirme rolü üstlenen münevver sınıf, çeşitli fikrî yaklaşımların benimsenmesi ve bu fikirler çerçevesinde hareket ederek sorunların aşılabileceğini ileri sürmüştür. Münevverler, Osmanlıcılık, Adem-i Merkeziyetçilik, Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık gibi bir takım dinî ve fikrî yaklaşım biçimlerini merkeze alan eserler kaleme almış ve eserlerinde bu konuları çeşitli yönleriyle değerlendirmişlerdir. Bu düşünce akımlarının arasında en çok öne çıkan ve günümüzde de gerek kültürel, gerek politik alanlarda etkisini yoğun bir biçimde hissettirenlerden biri İslamcılık düşüncesidir. Ömer Turan, İslamcılık akımının doğuşunu, hangi politik ve askeri olaylar sonucu benimsendiğini ve şekillendiğini şu cümlelerle aktarmaktadır:

“Batılılaşma süreci Osmanlı İmparatorluğunda ilk, Osmanlı İmparatorluğuna aidiyeti temel alan Osmanlıcılık akımını doğurur. Namık Kemal gibi münevverlerin şekillendirdiği Osmanlıcılık, Balkan savaşlarından ve Balkanların kaybindan sonra Türk Milliyetçiliği’ne evrilir. Abdulhamid’in devlet nezdinde yaptığı Panislamist yani Hilafet eksenli politikalar ise İttihat Terakki Dönemi’nde İslamcılığa dönüşür, ya da İslamcılığın temelini atar” (Turan, 2018, s. 42).

Ahmet Kabaklı, İslamcılık fikrine dair yapmış olduğu değerlendirmede bu düşünme akımının Osmanlı İmparatorluğu’nun ana temeli ve hedefi olduğunu dile getirmektedir (Kabaklı, 1975, C. 3, s. 30). Hülya Argunşah ise İslamcılık düşüncesini benimseyen yazarların amaçlarının ne olduğuna ilişkin şu değerlendirmelerde bulunmaktadır:

“İslâmcıların amaçları, Osmanlı’da bulunan hilâfeti bir güç haline getirerek İslâm dünyasını bunun etrafında birleştirmektir. Batılılaşmak konusunda da fikir üreten anlayış, özellikle Renan gibi, İslâmın ilerlemeye engel bir din olduğu anlayışını savunanlara karşı müspet ilimlerle dini birleştirmek istemiştir. Bunun için de İslâmın, özünü kapatmış olan hurafe ve batıldan kurtarılması gerekmektedir. Dinin en saf şeklinin yaşandığı ‘Asr-ı Saadet’i örnek dönem olarak alan anlayış[tır] (Argunşah, 2016, s. 233).

Şerif Mardin, İslamcılık fikriyatını kabul eden yazarların ortak noktalarının Tanzimat Dönemi ile birlikte kendi kültürel benliklerini kaybetmeye başlayan halka şeriatın değerlerini yeniden

hatırlatarak bu yaşam ve düşünme biçimini Osmanlı'ya tekrar getirmek olduğunu ifade eder (Mardin, 1991, ss. 92-93). Kabaca politik ve düşünsel anlamda bu tür bir muhtevaya sahip olan İslamcılık, tezahürlerini birçok disiplinde ortaya çıkardığı gibi edebiyat sahasında da ortaya çıkarmıştır. İslamcılık düşüncesinin edebiyat sahasına hangi fikri çerçevede yansımış olduğuna ilişkin Orhan Okay şu değerlendirmede bulunmaktadır:

“Edebiyatta İslâmîlik, geleneksel dinî edebiyat veya İslâmî edebiyat demek değildir. Osmanlı'nın Batı ile karşılaşmasında ve bu medeniyete ait birtakım felsefi, kültürel, ilmi, teknik kavram ve bilgiler ile yaşama tarzı ve ahlak değerleri karşısında takınılan ve temelinde İslâmî endişeler taşıyan tavrın edebî eserlere yansımalarıdır” (Okay, 2018, s. 238).

İslamcılık düşüncesinin cumhuriyetin ilanıyla birlikte edebiyatta oldukça farklı tezahürleri görülmektedir. Bilhassa cumhuriyetin ilk yıllarında İslamcılık düşüncesinin temsilcisi olarak kurgulanan karakterler dini son derece yanlış bir biçimde temsil eden kişiler olarak ve yobaz tiplmesiyle romanlarda yer alırlar. Bu dönemde edebî üretimlerini sergileyen yazarlar; “Cumhuriyet'in din, toplum yapısı gibi unsurları yeniden inşa etme çabasına da hizmet ederler. Bu isimler inkılap kanonunun temsilcileri olarak genç Cumhuriyet'in toplumdaki din ve dindarlık algısını şekillendirme gayretlerine destek olurlar” (Türkmenoğlu, 2015, s. 263). Bu yazarların ortaya koymuş oldukları dindar karakter kurgularına bakıldığında müspet yönleriyle değil son derece menfi yönleriyle kaleme alındıkları da görülmektedir:

“Türk edebiyatında dine 1960'lı yılların sonlarına kadar hep olumsuz bir gözle bakılmış ve bu olumsuzluk bencil, para düşkünü, çıkarıcı, zalim, cahil din adamı imajıyla ele alınmıştır. Bu tarihe kadar İslami olarak tabir edilebilecek bir romandan söz etmek mümkün değildir. Bu durumun başlıca sebebi yukarıda da değinildiği gibi romanın batıdan gelen bir tür oluşu, bir ifşâ aracı olarak algılanması ve buna bağlı olarak roman türüne karşı muhafazakâr kesimin mesafeli duruşudur. Bu mesafeli duruş sebebiyle, İslâmî roman anlayışı 1960'ların sonlarında görülmeye başlar” (Türkmenoğlu, 2015, s. 264).

Roman türüne karşı mesafeli olan İslâmî hareketin temsilcisi olan yazarlar bir süre sonra değişen toplumsal ve politik dengelerle birlikte bu türü kendi ideolojik yaklaşımlarının hizmetinde kullanmaya başlamıştır:

“Diğer formların aksine roman, İslâmî hareketin yükselmeye başladığı 1970'lere kadar İslâmî çevrelerde benimsenen ve yazılan bir edebî tür değildir. Ancak İslâmî hareketin yükselişiyle birlikte bazı yazarlar romanın İslâm'ı anlatmak için önemli bir araç olabileceğini dile getirmeye ve roman yazmaya başlamıştır. Sonuçta İslâmî hareketlerle eşzamanlı olarak romanlar yazılmaya başlanmıştır” (Çayır, 2008, s. 8).

Çayır'ın tespitlerinden de hareketle İslâmî hareketlerle hemen hemen aynı zaman diliminde ilerleme kaydeden edebiyat dünyasında bu anlayış etrafında kurgulanan metinler üretilmeye başlanmış ve hidayet romanları zaman içinde tematik anlamda ayrı bir tür olarak edebiyat dünyasındaki yerini almıştır.

Türk Edebiyatında Hidayet Romanı

Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri* eserinde hidayet kelimesini, “Arapça, irşâd etmek, doğru yolu göstermek anlamında bir masdar. Hedefe ulaştırın yolu gösterme, ona varan yolu tutma” (Cebecioğlu, 2009, s. 275) olarak tarif etmektedir. Hakikat ve doğru yolu bulma gibi anlamlara gelen hidayet kavramı, Allah'ın göndermiş olduğu kitap ve peygamberler vasıtasıyla insanlara doğru yolun ne olduğu ve doğru kullarını doğru yola ulaştırması

anlamlarına gelmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017, s. 256). İslam inancında Allah'ın El-Hâdî isminin tecellisiyle kullarına hidayet verişine ve doğru yolu gösterişine inanılmaktadır. Bu inanın bir yansıması olarak İslâmî hassasiyete sahip yazarlar bu konuyu merkeze alan hidayet romanlarını kaleme almışlardır.

Edebiyat literatüründe hidayet kavramının merkeze alındığı romanlara dair birçok adlandırma yapılmaktadır. Bu kavramın ele alındığı roman türüne “yeşil roman”, “dini roman”, “İslami roman” gibi çeşitli isimler verilmişse de en genel bilinen adlandırmayla “hidayet romanları” denilmektedir (Uğur, 2017, s. 811). Bu roman türünü İslâm edebiyatı olarak adlandıran Rasim Özdenören, bu eserleri kaleme alan kişilerin kimliklerini ve oluşturdukları eserleri şu cümlelerle tanımlamaktadır:

- “1. İslâmî edebiyat, konusunu Müslüman insanların oluşturduğu, onların tavır ve davranışlarını, düşüncelerini, ruhsal eylemlerini yansıtan ürünlerin adıdır.
2. İslâmî edebiyat, konusu ne olursa olsun, yazarın İslâmî bilincini yansıtan, konusuna İslâmî optikle yaklaşan ürünlerdir” (Özdenören, 2016, s. 41.)

Hidayet romanlarının başlangıç tarihini 1967 yılında Hekimoğlu İsmail'in *Minyeli Abdullah* romanıyla başlatmamız mümkündür (Dursun, 2017). Hekimoğlu İsmail'den sonra İslami hassasiyetleri olan ve bu hassasiyetleri üzerinden romanlar kaleme alan birçok isimle karşılaşılır. Türk edebiyatında bu türe dair edebî üretimler gerçekleştiren kişilerin bir kısmını Şaban Sağlık şu şekilde sıralamaktadır: “Hekimoğlu İsmail, Ahmet Günbay Yıldız, Emine Şenlikoğlu, Raif Cılasun, Üstün İnanç, Şule Yüksel Şenler ve Şerife Katırcı gibi isimler, popüler İslami romancılığın Türkiye'deki önemli mensuplarıdır” (Sağlık, 2010, s. 153). Hiç şüphesiz bu yazarlar bu kadarla sınırlı değil, pek çok isim bu türe dair eser kaleme almış günümüzde de yazılmaya devam etmektedir.

Hidayet Romanlarının Ortak Özellikleri

Hidayet romanlarının hemen hepsinde içsel bir dönüşüm yaşayarak dini herhangi bir değere göre hareket etmeyen karakterlerin yaşamlarını dinî referansları merkeze alarak yeniden gözden geçirmeleri ele alınmaktadır. Fikri Aydemir, hidayet romanları hakkında yapmış olduğu bir değerlendirmede şu ifadelerle yer vermektedir:

- “Temel mesele, romanı bir mesaj, bir hayat anlayışı üzerine kurmaktır. Böylece roman karakterlerinin doğru yola girmeleri, çevrelerindeki de çeşitli yöntemlerle bu yola yönlendirmeleri sonucu hidayete ermiş ya da erdirmiş olurlar ki hidayet romanı tanımını da böylece doğrulanır.” (Aydemir, 2023, s. 109)

Bu romanlarda genellikle ana karakterin yaşadığı bir olay, tanıştığı bir manevi önder yahut âşık olunan bir kişiden sonra dini değerleri merkeze aldıkları bir hayatı tercih etmeleri, din değiştirmeleri ve mevcut dini, ideolojik yaklaşımlarını sorgulamaları ele alınmaktadır. Nurullah Çetin, hidayet romanlarının bu yönünü şu cümlelerle dile getirmektedir:

- “Özellikle Türk romanında 1960'lardan sonra yoğun olarak yazılan hidayet romanlarında 'gelişmeci kişilik' sunumunu çok bariz bir şekilde görmek mümkündür. Bu tür romanlarda kişilik gelişimi aşamaları aşağı yukarı şöyledir: Roman kişisi, önceleri İslâmî dünya görüşü ve yaşama biçimine uzaktır, habersizdir ya da muhaliftir. Ancak zamanla ya bazı İslâmî kitapları okuyarak ya da büyük İslam alimi, hoca ya da şeyhlerle tanışıp konuşarak, ya da çok sevdiği birinin ölmesi gibi sarsıcı bir olayla karşılaşması sonucu hidayete erer yani İslâmî dünya görüşü ve yaşama biçimini

benimser ve uygular hale gelir. Böyle romanlarda kişilerin böyle bir gelişim ve değişim aşamaları sergilenir” (Çetin, 2013, s. 165).

Hidayet romanlarının geneline bakıldığında birçok ortak özelliğin öne çıktığı görülmektedir. Bu roman türündeki eserler incelendiğinde ortaya çıkan bu özelliklerin neler olduğunu şu şekilde maddelendirmek mümkündür:

- a. Mesaj verme kaygısı edebî ve estetik değerlerin önüne geçmektedir. Bu sebeple edebî yön son derece zayıftır.
- b. Tezli edebiyat ürünleri olarak değerlendirilebilir.
- c. İslam inancı dışında başka bir dine mensup, ateist yahut son derece seküler bir yaşam tarzına sahip olan karakterin ihtida ederek İslam inancını benimsemesi ve yaşamını İslam inancının referanslarıyla yeniden yapılandırması ele alınmaktadır.
- ç. Batı (Avrupa) dünyasına karşı son derece eleştirel bir dil söz konusudur.
- d. Kendi kültürel değerlerine sahip çıkış önemsenir.
- e. Kültürel olarak yozlaşmış ülke vatandaşlarına asıllarını unuttuklarına yönelik serzenişler dile getirilir.
- f. Kesin yargılarla örülü bir diyalog dili kullanılır.
- g. Karakterlerin diyaloglarında daima temsil ettikleri düşüncelere ait unsurların yer alır.
- ğ. Dinî referanslar (ayetler, hadisler) bilimsel birtakım verilerle açıklanır.
- h. Kişinin hidayetine vesile olacak olan karakter bir din adamı kimliğinde olmasa bile din hakkında son derece bilgi sahibidir.
- ı. Genellikle dindar bir erkek ve dindar olmayan kız arasındaki aşk teması ele alınır.
- i. Ana karakterlerden biri veya birkaçı dini gericilik olarak tanımlayan kişilere bilimsel ve rasyonel cevaplar verir.
- j. İdealize edilen Müslüman karakterin diyaloglarında daima bir İslam birliği vurgusu yer almaktadır.
- j. İdealize edilen Müslüman karakterin diyaloglarında İslam dünyasının Batı karşısındaki pasif hâli eleştirilmektedir.
- k. Diyaloglar mesaj verme kaygısı taşıyarak oluşturulduğundan günlük diyaloglar dahi bir anda yerini mesaj içeren cümlelere bırakmaktadır.

Maria Romanının Özeti

Maria Almanyalı bir geç kızdır. Katolik, son derece tutucu bir annenin ve ateist olan, bütün dünyada ateizmi yaymaya çalışan bir babanın gazetecilik bölümünde okuyan çocuğudur. Maria'nın önceden de merak ettiği ve ilgi duyduğu Abdulvahhab'ı karlı bir gün otobüs durağından arabasına alıp onunla İslamiyet'i tartışmasıyla birlikte hayatı ve İslam'a bakışı köklü bir biçimde değişmeye başlar.

Hans isimli erkek arkadaşıyla anlaşamayan Maria ondan ayrılır. Abdulvahhab ve arkadaşı Mehmet'i arabasına aldığı bir gün Mehmet'in ona olan ilgisini öğrenir. Aslında kalbi Abdulvahhab'tan yana olan Maria'yı, Mehmet'in sevgisi sıkı bir biçimde bağlar ve sevgili

olurlar. Maria, sürekli Mehmet'i Hıristiyan yapmayı hayal eder. Mehmet günün birinde Türkiye'ye gider. Mehmet'in yokluğunda Maria sürekli Abdulvahhab'la bir araya gelerek onunla İslamiyet'e dair tartışmalar yapar.

Öte yandan Maria, babasının yaymaya çalıştığı ateizm faaliyetlerinin arkasında nelerin yer aldığını araştırır ve babasının dünya çapında büyük bir örgütün önemli isimlerinden biri olduğunu fark eder.

Abdulvahhab'la olan tartışmalarında bir türlü üstün gelemeyen Maria, bir gün onu papaza götürür ve papazın da Abdulvahhab'ın getirdiği ilmî delillere karşılık vermekten aciz düştüğünü görünce Hıristiyanlık dinini reddeder ve hem Mehmet'in yokluğundaki duygusal boşluğunu hem de dine dair içindeki manevî boşluğunu sık sık Abdulvahhab'la bir araya gelerek doldurmaya çalışır. Bu esnada nişanlısı öldürülen Abdulvahhab, büyük bir üzüntü içindedir ve Maria'yla buluşmalarından duygusal olarak ona dair bir şeyler beslemeye başladığı için rahatsızlık duymaktadır.

Gazetecilik bölümünden mezun olan Maria, Mehmet'i bulmak için Türkiye'ye döner. Mehmet'in başka biriyle nişanlandığını öğrenir ve yıkılır. Türkiye'de Müslüman olan Maria, Abdulvahhab'a mektuplar yazar. Abdulvahhab'ın vesilesiyle Müslüman olan peder Türkiye'ye gelerek Abdulvahhab'a, Maria'yı ister. Bu evlilik teklifini kabul eden Maria, ismini Selva olarak değiştirerek Almanya'ya geri döner. Müslüman oluşunu annesi büyük bir öfkeyle karşılar. Babası ise gayet ılımlı davranır. Önce kardeşinin sevgilisi sonra kardeşi intihar eder. Maria'nın babası Müslüman olur. Bu sırada Abdulvahhab'la görüşen Maria'ya Abdulvahhab, nişanlısının ölmediğinin haberini aldığını söyler ve ikili ayrılırlar. Ülkesine geri giden Abdulvahhab'ın, ailesinin bu evliliğe karşı çıkmaları sonucu böyle bir yalan uydurduklarını öğrenmesinin ardından Maria'ya göre döner.

İnanç/İdeoloji Eleştirisi

Hidayet romanlarında karakterin kendisini ait hissettiği ideolojinin veya dinin yanlışlığı gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Romandaki karakterlerin inanç ve ideolojileri sorgulayarak yanlışlıkları fark ettirilmeye çalışılır. *Maria* romanında Maria'nın babası ve sevgilisi Hans bir ateisttir. Bu konu hakkındaki tartışmalar da Maria ile babası ve Maria ile Hans arasında cereyan etmektedir. Bütün dinleri bir hurafe olarak gören babası yine de dinsiz bir toplumun zamanla nasıl bir yıkıma uğrayacağına bilincindedir. Babasının bu düşüncede olduğunu öğrenen Maria dayanamayarak babasına ateizm hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Ateist olan babasının bu düşünceye sadık kalmak adına kardeşi Bil'in uyuşturucu kullanmasına bile bir şey söylemeyeşine dair Maria şu cümleleri kurar:

“- O zaman söyler misin babacığım, ateizm nedir? Ateizm insanlığa sence ne verdi? İnsanların dine inanmamasını istiyor. Ateizm, eşittir, laiklik... Ama Ateizm'in var olanı yok etmekten başka ne işlevi var? Bir işe yaramıyor. Özellikle takip ettim, 'Ateizm'in insanlığa bir faydası var mı?' diye bir yıldır araştırıyorum. Ateizm'in 'özgürlük' dediği her şey insanlığa zarar veriyor. Sen de ateizmin pençesine takılmış durumdasın. Bil uyuşturucu almış halde sabaha karşı eve geliyor, sen de 'herkes özgürdür' safatasına uyup bir şey söylemiyorsun” (Şenlikoğlu, 2019, s. 27-28).

Kitapta bu konuya ilişkin Maria'nın fikirlerini onun Hans'la arasında geçen diyaloglarda da takip ederiz. Maria'nın babası Hans'ı ateizmi yayma faaliyetleri gösteren örgütleri adına Amerika'ya gönderir. Maria ile vedalaşan Hans ona başka bir erkekle vakit geçirebileceğini

söyleyince Maria bu düşünceyi son derece iğrenç bularak Hans’la büyük bir tartışmanın içine girer:

“Hans’ın çirkin yüzünü bu kadar yakından ilk defa görüyordum. Ve dinsizliğin acı tablosunu da... Bu Hans hangi dinden olursa olsun, eğer gerçekten dindar olsaydı, böylesine özgür, ama böylesine de pislik olamazdı... Tersleyerek bağırdım:

- Defol!... Defol domuz!... Seni görmektense yılan görürüm daha iyi.

Yoo, kelimeyi yanlış kullandım. Bunun adı özgürlük olamaz. Bunun adı çirkeflik. Bunun adı, dejenerasyon. Seninle asla evlenmeyeceğim.

Hans gittikten sonra bahçeye çıktım. Şoke olmuştum. Kendi kendime mırıldandım. Dinsizlik... Evet, Hans’ı bu hale dinsizlik getirdi... Lânet olsun sana!... Lânet olsun Ateizm adıyla gelen her şeye!...” (Şenlikoğlu, 2019, s. 50).

Romanda ateizme dair eleştirilerin ahlak vurgusuyla dile getirildiği görülmektedir. Maria gerek babasının herhangi bir sınır tanımayan özgürlük anlayışıyla kardeşi Bil’in uyuşturucu kullanmasına sesini çıkarmayı gerektiren Hans’ın namus kavramına yönelik herhangi bir hassasiyet taşımayı onların bu inancı benimsemiş olmalarında görmekte ve eleştirilerini bu hususlardan hareketle dile getirmektedir.

Batı/Avrupa Eleştirisi

Hidayet romanlarında en belirgin olarak karşımıza çıkan unsurlardan biri Batı (Avrupa) dünyasına yönelik eleştirilerdir. Batıdaki ahlâkî, politik, düşünsel, sömürgeci anlayış gibi olgu ve olaylar, bu romanlarda son derece ciddi bir şekilde tenkit edilmektedir. *Maria* romanının ana karakteri Maria, henüz yeni tanıştığı ve arabasına aldığı Abdulvahhab’a; “Afrikalılar insan eti yer mi?” sorusunu sorunca, Abdulvahhab’ın son derece öfkelenerek kurduğu şu cümlelerde Batı dünyasının sömürgeci zihniyetinin eleştirisi yer almaktadır:

“- Ne biçim konuşuyorsunuz siz? Afrika’yı sömüren hırsız dünyanın gizli çocukları bize böyle iftira attılar, siz de hemen sazan gibi atladınız. Sizin üniversitenizde hiç Afrikalı öğrenci yok mu? Onlardan biri sizi yemeye kalktı mı? Size bu soruyu yakıştıramadım. İnsan yermişiz! Ne hakla bize böyle hakaret ediliyor. Durun şurda, bana böylesine hakaret eden birinin otomobilinde bir saniye bile duramam” (Şenlikoğlu, 2019, s. 10).

Maria, Abdulvahhab’tan özür dilesse de onun öfkesini dindiremez. Bunun üzerine Abdulvahhab’ı yumuşatmaya çalışan Maria’nın; “Sizin dininizde hiç af yok mu?” sorusunu soran ve İslâm’da hoş görü anlayışının olup olmadığına ilişkin hatırlatmada bulunan Maria’ya Müslümanların hoşgörülü olduğu cevabını veren Abdulvahhab’ın devam eden şu sözlerinde de Batı dünyasına yönelik eleştirileri okuruz:

“- Batı dünyası ise hiçbir zaman İslâm’a ve Müslümanlara karşı hoşgörülü olmadı. Sürekli içlerinde bir kin ve ön yargı taşıdılar. Mesela az önce benim muhatap olduğum muamele bunun bir dışı vurumudur aslında. Hiçbir insan, bugün burada duyduğum hakaret karşısında anlayışlı olamaz” (Şenlikoğlu, 2019, ss. 11-12).

Neden Almanya’ya geldiğini ve Almanca öğrendiğini soran Maria’ya, cevap veren Abdulvahhab, emperyalist bir düşünceyle kendilerini sömüren Batı dünyasını bu perspektiften de tenkit etmekten geri durmaz. Maria’nın; “Yani, sizi sömürdüklerine inanıyorsunuz. Emperyalizm sizi de hortumladı yani.” Sözü üzerine şu cümleleri sarf eder:

“- Tabii ki sömürdü. Ayrıca biliyorsunuz, emperyalist olan sizlersiniz, yani Batılılar. Müslüman ülkeleri sömürüp sonra da tahakküm altına aldığınızdan, her şeyinizle

gençlerimizi kendinize özendirdiniz. Ama bu sömürü karşısında biz tam uyanamadık. Onun için böyle oluyor. Bütün dilleri Allah yarattı. Ama sömüren ülkelerin dili mukaddes ilan edildi. Oysa başka bir dile düşman olan herkes faşisttir. Aslında diller günahsızdır. Bugün İngilizce yaygın bir dilse, bunun sebebi İngilizce'nin güzelliği değil, sömürünün gücüdür. İngilizlerin dili Arapça olsaydı, şimdi Fransızca'ya, İngilizce'ye hayran olan herkes Arapça'ya hayran olacaktı” (Şenlikoğlu, 2019, s. 15)

Romanda Maria'nın kendisi de Batı medeniyetinin ahlâkî yozlaşmışlığından son derece muzdariptir. Arkadaşı Vera'nın kim olduğunu okura anlatırken aktardığı şu cümlelerde onun Batı medeniyetine ilişkin şu eleştirileri görülmektedir:

“Vera, iki arkadaşından biri. Onu çok seviyorum. Babasını hiç tanımamış. Annesi uyuşturucu aldığı bir gecede, beraber olduğu erkeğin kim olduğunu hatırlayamadığından, kızcağız babasını tanıyamadı. Görüyorsunuz, Batı medeniyeti aşırı derecede bozuldu” (Şenlikoğlu, 2019, s. 34).

Kültürel Yozlaşma

Hidayet romanlarında toplum fertlerinin kendi kültürel birikimlerini yok sayarak başka uygarlıklara (bilhassa Batı uygarlıklarına) özenmeleri sıklıkla yerilen konulardan biri olarak ele alınmaktadır. Kendi kültürel, örfî, dinî birikimlerini yok sayarak başka bir uygarlığın yaşam felsefesini ve yaşam formunu taklit etmeye çalışan kişilere kendi değerlerine yüz çevirdikleri için yer yer öfkeli bir dille özlerine dönmeleri için çeşitli uyarılarda bulunulur ya da bu kişiler genel anlamda yaptıkları uygulamalar üzerinden tenkit edilir. *Maria* romanında bu konuya çok fazla yer verilmiştir. Biz, bu örneklerden sadece birkaç tanesini buraya taşıyacağız.

Abdolvahhab ve Maria yolculuk ettikleri sırada, Abdolvahhab'ın ülkesinde bir sözlüsünün olduğunu öğrenen Maria'nın sorduğu şu soru üzerine Abdolvahhab, ahlâkî yozlaşmanın bir sebebi olarak kızların Batı dünyasına özenmelerini gösterir:

“-... Siz yokken çıktığı kimse var mıdır?

- O ne biçim söz öyle? Biz Batılılar gibi değiliz. Eşimizi, sözlümüzü başka erkeklerle gezdirtmeyiz. Bizde günahdır bu. Aslında sizin dininizde de günahı ama... Zaten kızlarımız çoğunlukla namusludur. Batı'ya özenen, Allah'tan korkmayan kızlarımız da var. Ama onların sayısı az. Müslüman kızlar, eğer Allah'a iman ediyorsa günahlardan kaçarlar. Bu günahı bilinçli Müslümanlar bilirler “(Şenlikoğlu, 2019, s. 18).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Maria, Abdolvahhab'a sözlüsü Selva ile nasıl tanıştıklarını ve Selva'yı anlatmasını ister. Abdolvahhab bu soruya cevap verirken kendisini bir özeleştiriyeye tabi tutar. Abdolvahhab'ın şahsında aslında bütün bir özeni/taklitçi zihniyetin eleştirildiği de görülmektedir:

“Doğrusunu istersen, ben de ondan bahsetmekten çok hoşlanıyorum. Madem ki istiyorsun, anlatayım. Ben daha o zamanlar dini tanı mıyordum. Ülkemizi istila eden İngiliz kültürüne özenmişim. Onlar, yani İngilizler gibi inanıyor, onlar gibi eğleniyordum. Artık, kendi müziğimizden bile kompleks duyuyorum, ‘Müslüman’ım’ demekten utanıyordum. Senin bugün normal gördüklerini ben de o gün normal görüyordum. Bende haramların bir çoğu vardı. Ne olduysa onu gördüğüm gün oldu. Çok güzel örtünmüştü. Komplekssizce örtünmek zordur, ama o, bu zoru başarmıştı. Ben, kızlı erkekli üç arkadaşla Nil boyunda eğleniyorduk. Biraz ötemizde de Selva ve ailesi çadır kurmuşlar, dinleniyorlardı. Selva'yı görüyorduk. Bizim biraz ötemizden geçip su almaya gidiyordu. Onunla dalga geçiyorduk. Batı kültürü bizi öyle uyutmuş, öylesine uyuşturmuştu ki, İslâm'ı yaşayan, kendi din kardeşimizle alay ediyor, Batılı

gibi olanları ileri görüşlü diye âdeta alkışlıyorduk... Ne korkunç duruma düştü Müslüman gençlik!... Onların safından, kendi safını bombalıyordu” (Şenlikoğlu, 2019, s. 129).

Abdulvahhab’ın Selva ile tanışmasını anlattığı bu bölümün devamında arkadaşlarıyla birlikte Selva ile dalga geçmeye çalıştıklarında Selva romanda kültürel ve dini olarak yozlaşmış düşüncenin temsilcileri olarak yansıtılan gençlerle sözlü bir tartışmanın içine girer. Kendisini ne sandığı sorusu sorulunca Selva’nın verdiği cevap bu gençlerin şahsında yozlaşmış bir zihniyetin tenkididir:

“- Ben kendimi sanmıyorum; eminim, insanım ben. Hem de Müslüman bir insan. Ülkesini satmayacak kadar insanım. Emperyalist zalimlere özenmeyecek, kendi inancından dolayı gururla ayakta duracak kadar da şerefli bir Müslüman’ım.

...

- Siz kimdiniz ki, böyle benimle alay ediyorsunuz. Alay etmek hakaret değil mi yoksa? Ülkenizi, şerefınızı elinizden alan İngilizlere peşkeş çekip onlara nazik olurken, ben sadece Müslüman’ım diye bana yaptıklarınızdan sonra size insan denir mi? İnsanlık bu kadar alçaltılamaz!” (Şenlikoğlu, 2019, s. 130-131).

Selva’nın bu sözlerinden etkilenen gençler arasındaki Cemile’nin bir aydınlanma yaşayarak ağlamaya başladığı ve şu sözleri sarf ettiği cümlelerde de kültürel yozlaşmanın eleştirisi yer almaktadır:

“- Söyler misiniz? Bizim ülkemize İngilizler zorla girmediler mi? Bizi dinimizden onlar ayırıp, çağdaşlık adına, şu bira şişelerini elimize onlar vermediler mi? Neden biz bu genç kıza küçültücü gözlerle bakıyoruz? Neden, neden? Susmayın, söyleyin! Bu kızın neresi haksız? Bizim hayvandan ne farkımız var ha? Günlerdir onunla dalga geçiyor, bizi anlamıyor sanıyorduk. Utanıyorum. Şu hâlimize bakın... Elimizde içkiler. Dilimizde kâfirlik şarkıları... Ya da ahlaksızlık!... Ardından Müslümana İslâm düşmanı gözüyle bakıyoruz... Biz gâvur muyuz? Kâfir miyiz ki, Müslümana gâvurların baktığı gibi bakıyoruz? Arkadaşlar, ben bu konuyu düşüneceğim!” (Şenlikoğlu, 2019, s. 131).

Mehmet ve Maria arasındaki şu diyaloglarda Batı özentisi bir karakteri sembolize eden Mehmet’e, Maria’nın söyledikleri de bu düşünce taraftarlarına yönelik eleştirileri içinde barındırır. Bir gün Avrupa gibi olacaklarını gururla söyleyen Mehmet’e Maria şu sözlerle çıkışır:

“- Yani benim geldiğim rejimi, yeni ülke yönetim biçimini buraya getireceksiniz, öyle mi? Bu temiz insanlardan, dini ve örfi duygusunu atacak, Hans gibi sevgilisini bir başka erkeğin kollarına veren, su yerine içki içen, nikâhla alay eden, aslından kaçkın bir nesil mi istiyorsunuz? Avrupa’da fuhuş artık sokağa indi biliyor musun? Sizin özendiğiniz sistemde bunlar oluyor işte. Yazık değil mi bu millete, kendi milletinize? Üstelik bazı ülkelerin gayesi Müslüman ülkeleri ele geçirmek, olanları sömürmek iken?” (Şenlikoğlu, 2019, s. 178-179).

Mehmet ile Maria’nın diyalogunun devamında Mehmet’e söylenen şu sözler de aynı minval üzere devam etmektedir:

“- Lütfen sus! Hangisinde yanılıyorum? Lâiklik konusunda mı yanılıyorum? Onu Avrupa’dan aldınız. Demokrasi mi? Kıyafetiniz mi? O da oradan. Kendi takviminizi bile bırakıp, bizim takvimimizle yaşıyorsunuz. Dün savaştığımız ülkelere bugün kucak açmış kendinizi kendi ellerinizle teslim ediyorsunuz. Dün kızlarınıza göz dikenin gözünü oymak için savaşa kalkışıyordunuz, ama bugün güzellik yarışması adı altında kızlarınızı soyup kendi ellerinizle onların önüne atıyorsunuz. Peki ne için? Neyin

karşılığında? Sadece onlardan ödül almak için... Şahsiyetli olmak bu mu? Hani senin fikrin, nerde size ait olan şeyler? Çizginiz nedir, söyler misin?" (Şenlikoğlu, 2019, s. 181).

Romanda kültürel yozlaşman kendi medeniyet ve dinlerine karşı son derece mesafeli olan kişilere yönelik son derece sert ve farkındalık oluşturmaya ilişkin bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

3. SONUÇ

Edebiyatımıza Tanzimat'la birlikte giren roman türü diğer edebî türler gibi yazarların kendi düşüncelerini aktardıkları bir araca dönüşmüştür. Osmanlı'yı içinde bulunduğu zorlu koşullardan kurtarmak üzere teklif edilen düşünce akımlarından biri olan İslamcılık da bu yönüyle yazarlar tarafından romanlarda ele alınmıştır. Bu aynı zamanda dinin cari olan hayatta politik, kültürel, sosyolojik, bireysel birçok alandaki tezahürlerinin de roman diliyle edebiyat dünyasına taşınması anlamına gelmiştir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte yeni bir devlet ve toplum anlayışının ortaya çıkması için gayret gösteren yazarlar dini temsil etme mevkiinde olan yahut doğrudan dindar kişileri genellikle menfi bir şekilde yansıtmışlardır. Zamanla değişen politik ve sosyolojik tutumun değişmesiyle birlikte roman türüne karşı çekimser davranan İslâmî kesimin yazar ve düşünürleri romana mesafeli kalma noktasındaki fikirlerini değiştirmiştir. Yazarlar bu türü kendi inanç ve düşüncelerini aktarmanın bir yolu olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu fikir etrafında oluşturulan edebî üretimler ise çeşitli adlandırmalarla tanımlansa da en yaygın hâliyle hidayet romanları olarak adlandırılmışlardır. Bu roman türünde ortaya konulan hemen her bir eserde aynı tematik, düşünsel ve kurgusal unsurların yer aldığı görülmektedir. Bir kızın tanıştığı ideal bir Müslüman erkek vesilesiyle ihtida edişi ana izleklerden biridir. Kültürel yozlaşma, dine gericilik gözüyle bakan kişilere yönelik bilimsel ve rasyonel cevaplar, Batı dünyasının emperyal ve sömürgeci anlayışına dair itiraz, İslam'a aykırı inanç ve ideolojilerin batıl oluşuna dair tartışmalar bu eserlerde sıklıkla karşımıza çıkan konular arasında yer almaktadır.

Emine Şenlikoğlu, Maria romanında hemen tüm bu sayılan unsurlara yer vermiştir. Biz de bu çalışmamızda Maria romanını hidayet romanı türü içinde değerlendirmeye ve açıklamaya çalıştık.

KAYNAKÇA

- Argunşah, H. (2016). *Millî edebiyat*. R. Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk edebiyatı el kitabı (1839–2000)* (11. bs., s. 183-236). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aydemir, F. (2023). İslami Türk edebiyatı, hidayet romanı ve Ahmed Günbay Yıldız. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 12(1), 105–120.
- Cebecioğlu, E. (2009). *Tasavvuf terimleri ve deyimler sözlüğü* (5. bs.). İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Çayır, K. (2008). *Türkiye'de İslamcılık ve İslâmî edebiyat: Toplu hidayet söyleminden yeni bireysel Müslümanlıklara*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Çetin, N. (2013). *Roman çözümleme yöntemi* (13. bs.). Ankara: Öncü Kitap.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2017). *Dinî kavramlar sözlüğü*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Dursun, S. (2017, 8 Mayıs). *Hidayetin peşindeki romanlar*. Gerçek Hayat.
<https://www.gercek hayat.com.tr/edebiyat/hidayetin-pesindeki-romanlar/>
- Kabaklı, A. (1975). *Türk edebiyatı* (Cilt 3). İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. Perşembe Kitapları.
- Mardin, Ş. (1991). *Türk modernleşmesi: Makaleler IV*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2001). *Türk romanına eleştirel bir bakış 1: Ahmet Mithat'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a* (10. bs.). İletişim Yayınları.
- Naci, F. (2002). *Roman ve yaşam: Eleştiri günlüğü III (1991–1992)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Okay, M. O. (2018). *Batılılaşma devri Türk edebiyatı* (9. bs.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özdenören, R. (2016). *Ruhun malzemeleri* (6. bs.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Sağlık, Ş. (2010). *Popüler roman/estetik roman*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şenlikoğlu, E. (2019). *Maria*. İstanbul: Mektup Yayınları.
- Turan, Ö. (2018). *İslamcılık* (2. bs.). İstanbul: Hida Yayıncılık.
- Türkmenoğlu, S. (2015). *Türk romanının din algısında popülist bir durak: Hidayet romanları*.
International Journal of Languages' Education and Teaching, 3(2), 261–274.
- Uğur, V. (2017). Kadın kimliği ve modernizm karşıtlığı: Hidayet romanlarının ideolojisi.
Researcher: Social Science Studies, 5(4), 810–826.

İLÂHÎ FEYİZDEN SÜHANA: CEVRÎ DİVANI'NDA ŞİİR VE ŞAIRLİK

Doçent, MURAT KEKLİK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, muratkeklik@yyu.edu.tr - 0000-0002-8579-772X

ÖZET

17. yüzyıl klasik Türk edebiyatı estetik ve poetik açıdan farklı tarz ve üslup arayışlarının yoğunlaştığı bir dönem olarak dikkat çeker. Bu yüzyılın öne çıkan şairlerinden biri olan Cevrî'nin (ö. 1654) asıl adı İbrahim olup İstanbul'da ömür sürmüştür. Mevlevî kültür çevresi içinde şekillenmiş çok yönlü bir sanatkârdır. Kaynakların verdiği bilgilere göre iyi bir eğitim aldığı anlaşılan Cevrî; hattatlığıyla da tanınmış, *Mesnevî* başta olmak üzere birçok eseri istinsah etmiştir. Nef'î, Nâ'îlî ve Bâkî gibi isimlerle ilişki kuran şair kendisinden sonra gelen şairleri de etkilemiştir. Eserleri içerisinde en çok bilineni mürettep *Divan*'ıdır. Rint bir âşık kimliğini benimseyen tasavvufî muhtevalı şiirlerinde göze çarpan en önemli hususiyetlerinden biri övgü eksenli şiir ve şairlik hakkında söyledikleridir. Kasidelerinin fahriye bölümlerinde, gazellerinin maktâ beyitlerinde ve müstakil bazı gazellerinde kendi sanat gücünü, üslubunun özgünlüğünü, söz söylemedeki maharetlerini dile getirmiştir. Klasik Türk şiirinin yerleşik poetik kabullerini sürdürmekle birlikte özellikle şiirin ilâhî feyizle ilişkisi, derin bir öz, hikmet ve ilahi ilham barındırdığına dair vurguları ve ilahi aşk üzerinden kurduğu üstünlük söylemi onun şiirlerine özgün bir derinlik kazandırmıştır. Şiirlerini "sihr ü i'câz" mertebesinde değerlendiren şair, kendisini Nizâmî, Hâkânî, Sâdî ve Bâkî gibi geçmişin büyük üstatlarıyla kıyaslar hatta bazı beyitlerinde onlardan daha üstün olduğunu iddia eder. Çalışmada Cevrî'nin *Divan*'ı baştan sona incelenmiş; özellikle kasidelerin fahriye bölümleri ile gazellerin mahlas beyitlerinde yer alan poetik ifadeler tespit edilmiştir. Elde edilen veriler şiirin mahiyeti, şiirin işlevi, şairin konumu ve sanat anlayışı gibi başlıklar altında tasnif edilerek metin merkezli bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Çalışmada Cevrî'nin şiirlerinden hareketle onun poetik dünyası, şiirinin kurgusu ve işlevi, şairliğin konumu ile ilgili görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Cevrî, 17. yüzyıl, şiir ve şairlik

1. GİRİŞ

16. yüzyıl sonlarında doğan Cevrî; Sultan III. Mehmed (1595-1603), I. Ahmed (1603-1617), II. Osman (1618-1622), I. Mustafa (1622-1623), IV. Murad (1623-1640), Sultan İbrahim (1640-1648) ve IV. Mehmed (1648-1687) saltanatlarını görmüş, 1654'te İstanbul'da vefat etmiştir. Yaşadığı dönem Osmanlı'da sosyal çalkantıların baş gösterdiği, yönetimde zafiyetlerin yaşandığı, iktisadi ve askeri çözümlerin ortaya çıktığı zamanlardır. Devletin içinde bulunduğu sıkıntılara karşın 17. yüzyılda edebi hayat oldukça canlıdır. Yüzyılın başlarında Nef'î (1572-1634) kasidede, Şeyhülislam Yahya (1552-1644) gazelde boy gösteren şairlerdir. Yine yüzyılın başında hamse sahibi Nev'îzâde Atâyî (1583-1634) mesnevi sahasında büyük şöhret kazanmıştır (Ayan, 1981, s. 1-2).

Kaynaklarda Cevrî'nin çok iyi bir eğitim gördüğüne dair bilgiler bulunmaktadır. Hattatlığıyla da şöhret bulmuştur. Talik ve talik kırmasını gayet iyi yazdığı kaynakların yanı sıra istinsah ettiği eserlerden de anlaşılmaktadır. Bugün yazma eser kütüphanelerinde bulunan birçok eserin müstensihidir. *Şeh-name*, *Künhü'l-ahbar* ve *Tarih-i Vassaf* gibi kitapları istinsah etmiştir. *Na'imâ Tarihi*'nde Cevrî için ayrı bir başlık açılmış ve hakkında çok seri ve güzel yazdığı, hattı ile yirmi iki *Mesnevî-i Şerif* ve Sarı Abdullah Efendi'nin *Füsûsu'l-Hikem Şerhi*, *Ahlâk-ı Alâ'î*'den birkaç nüsha kendi hattıyla kaleme aldığı belirtilmiştir. Yazdığı bazı eserleri tarih kıtalarıyla süslemiştir. Devlet büyüklerine istinsah ettiği eserler ve sunduğu kasideler karşılığında kazandıklarıyla mütevazı bir hayat sürmüştür (Ayan, 1981, s. 4-5; Atik, 2013).

Cevrî, Mevlevî tarikatına intisap etmiştir. *Mesnevi* şarihi Ankaralı İsmail mensuplarından. Yine *Mesnevi* şarihi Sarı Abdullah'ın meclisinde bulunmuştur. Esrar Dede'nin tezkiresinde Cevrî hakkında verilen bilgiler devrinin üstat sayılan şairleriyle arkadaşlık kurduğunu göstermektedir. Bu şairler arasında Derviş Meyyâl, Mezâkî ve Vecdî, Derviş Arâmî ile yakın arkadaşlık kurmuştur. Nef'î ve 'Atayî ile de bir araya gelmiştir (Ayan, 1981, s. 31)

Yazmış olduğu eserler Cevrî'nin çok yönlü bir şair olduğunu göstermektedir. Günümüze ulaşan eserleri şunlardır: *Divan*, *Selim-nâme*, *Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn*, *Hall-i Tahkîkât*, *Aynü'l-Füyûz*, *Melhame*, *Nazm-ı Niyâz*, *Risâle-i Mu'ammâ*, *Müfredât-ı Tıbb*

Cevrî'nin çok yönlülüğü yazdığı eserlerin çeşitliliği ve isimlerinden anlaşıldığı gibi *Divan*'ındaki şiirlerinin muhtevassından da anlaşılmaktadır. *Divan*'daki şiirlerini göz önüne aldığımızda dinî-tasavvufî bilgiden fen bilimi ve astronomiye halk kültüründen tarihe ve coğrafyaya; musikiden tıpa ve daha birçok alan ve ilgiye dair bilgileri, birikimleri şiirinin potasında eritmiştir (Aydın, 2010, s. 17). Bu durum, onun şiirlerini sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda bilgi ve hikmet aktarımı açısından da zengin kılmaktadır.

17. yüzyıl klasik Türk edebiyatının klasik üslup, hind üslubu, (Sebk-i Hindî), hikemî üslup, mahallî üslup gibi dört temel üslubunun etkilerinin görüldüğü bir dönemdir. Cevrî 17. yüzyılda etkili olan bu dört üslubun özelliklerini şiirlerinde sergilemiştir. Cevrî Sebk-i Hindî üslubunun bazı belirgin özelliklerini şiirlerine yansıtmakla birlikte bu üslubun doğrudan bir temsilcisi değildir. Yeni anlamlar ve hayaller bulma çabası, mübalağalı söyleyişleri, tasavvufî konuları işleme ve uzun terkipler kullanması bakımından Sebk-i Hindî'ye yakınlık gösterir. Ancak Sebk-i Hindî temsilcilerinin aksine dili okuyucuyu zorlayacak kadar kapalı veya anlaşılabilir değildir. En uzun terkiplerinde bile anlam kolayca sezilebilir. Cevrî, özellikle tabiat tasvirlerinde 16. yüzyılın büyük şairi Bâkî'yi andırır. Bâkî'yi bir üstat olarak kabul eder ve kendi şiirlerinin Bâkî'nin ruhuna zevk vereceğini söyler. Özellikle terkîb-i bend ve terci' -i bend nazım şekliyle kaleme aldığı şiirlerinde toplumsal meselelere bakış ve hikmetli ifadeler didaktik bir nitelik arz eder (bkz. Aydın, 2010).

Cevrî'nin şiirlerindeki vurgularına bakıldığında şiir anlayışının merkezinde derin ve mecazî manalara önem atfettiği görülmektedir. Ona göre şiir, alelade bir söz dizimi değil birkiraz mazmunlarla örülmüş, çok katmanlı bir anlam dünyasının ifadesidir. Şiirlerinin ilk bakışta kolayca kavranamamasını da bu yoğun hayal ve anlam derinliğiyle açıklar ve şiirini yer yer bir *muamma* olarak nitelendirir. Bu yaklaşım şiirde bilgi, zekâ ve idrak gücünü zorunlu kılarken ilhamı da insan çabasını aşan ilahî bir lütuf olarak konumlandırır. Şairin bu mana merkezli poetik tavrı, onun sanatkâr kişiliğiyle doğrudan ilişkilidir. Cevrî'nin hattat oluşu, Mevlevîliğin

tasavvufî aşk anlayışına tabî olması şiir dilinde kullandığı imaj dünyasını belirgin biçimde şekillendirmiştir. Bu iki yönlü yapı, onun şiirinde hem içsel bir derinlik hem de estetik bir özgüven olarak varlık gösterir.

Cevrî'nin üslubu, dönemin edebî birikimiyle kurduğu çok yönlü ilişki içinde teşekkül eder. Fahriye bölümlerinde görülen güçlü ve kendinden emin söyleyiş, yer yer Nef'î'nin etkisini hatırlatmakla birlikte onun sert ve kırıncı hiciv diline yönelmez; daha dengeli ve ölçülü bir ifade tercih edilir. Her ne kadar şiir dili Arapça ve Farsça terkiplerle yüklü görünse de Cevrî bu dil malzemesini sıradan bir tekrar için değil yeni ve özgün söyleyişler elde etmek amacıyla kullanır. Böylece onun şiiri hem anlam derinliği hem de teknik ustalık bakımından bütünlüklü bir yapı arz eder (Aydın, 2010).

Çalışmaya konu olan eser Cevrî'nin *Divan*'ıdır. *Divan*'da 83 kaside, 5 terkîb-i bend, 2 tercî-i bend, 269 gazel, 124 tarih, 5 matla', 40 rubai, 7 tahmis, 8 tesdis bulunmaktadır (Aydın, 2010, s. 14). Cevrî'nin *Divan*'ı şiir ve şairliğe yönelik ifadeler bakımından oldukça zengindir. Osmanlı edebiyatının şiir merkezli bir edebiyat olması bu şairin şiir ve şair hakkındaki görüşlerinin analiz ve değerlendirmeye tabî tutulmasını beraberinde getirmektedir. Zira Osmanlı kültüründe nazımla sadece duygu, heyecan, coşku, hayaller dile getirilmemiştir. Şairler varlık âleminin sınırlarını, hakikatlerini şiirle anlatmaya çalışmışlardır. İrfan ehlinin önde gelenleri derin düşüncelerini gazel, kaside, rubai gibi şiir kalıplarıyla ifade etmişlerdir. Osmanlı şairleri akli tekâmülde ulaştıkları zirveyi de yine şiirlerinde dile getirmişlerdir. Dolayısıyla Osmanlı şiirinde Fars edebiyatında olduğu gibi şiir, Batı kültüründen farklı algılanmıştır.

Klasik Türk şairleri sanata ve şiire dair düşüncelerini çoğunlukla müstakil teorik metinler hâlinde değil, doğrudan şiirin estetik zemini içinde ifade etmişlerdir. Klâsik Türk şiiri geleneğinde poetik söylemlerin sınırlı oluşu, bu türden dağınık fakat yoğun içerikli değerlendirmeleri daha da önemli kılmaktadır. Nitekim şairlerin kendi şiirleri içerisinde sanatlarına dair ortaya koydukları görüşler, onların şiir anlayışlarını tespit etmede başlıca başvuru kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu sebeple alanda yapılan çalışmalar da büyük ölçüde şiir metinlerinden hareketle şekillenmektedir (Kaplan ve Kıyçak, 2014, s. 605).

Klasik Türk şairlerinin poetik düşüncelerini dile getirdikleri başlıca alanlar kasidelerin fahriye bölümleri, gazellerin mahlas beyitleri ve kıt'alar olarak öne çıkmaktadır. Şairler, kimi zaman divanlarının geneline yayılmış bir biçimde kimi zaman da belirli nazım parçalarında yoğunlaştırarak bu düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Köklü ve yerleşik bir edebî geleneğe mensup olmaları, ayrıca müstakil poetika eserleri kaleme alma ihtiyacını da büyük ölçüde gereksiz kılmıştır (Kaya, 2012, s. 148; Öztoprak, 2005, s. 103). Dolayısıyla klasik Türk şiirinde sistematik bir poetikanın varlığı tartışmalı olsa da şiirlerin çeşitli bölümlerine serpiştirilmiş bu tür değerlendirmeler, şairane övünmenin beraberinde getirdiği şiire dair düşünceler geleneğin teorik boyutuna dair sınırlı fakat dikkate değer veriler sunmaktadır (Kaplan, 2007, s. 455). Söz konusu poetik söylemlerde şairler; şiirin biçim ve muhteva özelliklerinden, estetik değerinden, tazelik ve safiyetinden ve toplum üzerindeki etkisinden söz etmişlerdir. Bunun yanı sıra şairde bulunması gereken bilgi birikimi, aşk tecrübesi ve şairin toplumla özellikle de devlet erkânıyla kurduğu ilişkiler gibi hususlar da bu değerlendirmelerin önemli bir parçasını oluşturur (Arı, 2005, s. 52; Öztoprak, 2005, s. 103). Bununla birlikte söz konusu ifadelerin modern anlamda bütünlüklü bir poetika metni yerine geçtiğini söylemek güçtür.

2. CEVRÎ'NİN ŞİİRİNDE MANA, İLHAM VE ŞAİRLİK

2.1. Cevrî'nin Şiirinin Metafizik Kaynağı: İlham, Feyz ve Gayb Dili

Tasavvufî şiirlerde dile getirilen unsurlar, çoğu zaman bir sanat kaygısının ürünü olmaktan ziyade yaşanan hâlin ve duyulan zevkin dışı yansıması olarak görülür. Bu şiir anlayışında bilgi, aklî bir çabadan çok, kâinatın ve ilahî hakikatin kalben keşfi ve ruhen idrakiyle ilişkilidir. Nitekim şairin kalbi, ilahî hakikatin tecelli ettiği bir mahal olarak düşünülür. Bu bağlamda Tanrıdan gelen ilham, kalpte bir hareket meydana getirir; dalgalanan bu iç dünyadan manaya dair unsurlar görünür hâle gelir. Şiir de bu çerçevede bir *mana denizi* olarak tasavvur edilir. Şair ise bu denizden inci çıkaran kimse gibidir. Ancak burada asıl belirleyici olan bu incileri bulup çıkarabilecek bir idrak seviyesine sahip olmaktır. Bu nedenle hakiki şair, yalnızca söz söyleyen değil varlıkta gizli olan hakikatleri fark eden ve bunları dile getiren kişidir. Onun şiiri, görünürdeki anlamın ötesine geçerek, daha derin bir bilgi ve kavrayışa işaret eder (Bilgin, 2014, s. 3-7).

Cevrî, şiirinin kaynağını beşerî bir çabanın ötesinde ilahî bir lütfâ dayandırır. Şair eriştiği manevi lütfü şiirlerinde anlatırken hiç de mütevazı davranmaz. Çünkü o manevi tekâmülün üst mertebelerine ulaştığı inancındadır. İlahi feyzin hazinesinden nasip aldığı için saf şiirleri bir incidir:

Gevher olmazdı kelâm-ı pâki CEVRÎ'nün eger
Almasa gencîne-i feyz-ı İlâhîden nasîb g. 9/5*

Klasik Türk şiirinde dudak tevhidi temsil eder. Sevgilinin dudaklarının vasfı üzerine yazdığı şiirleri Cevrî'ye melekler getirmektedir:

Vasf-ı la'lünde nüsha-i sühanı
Tab'-ı CEVRÎ'ye kudsîyân getürür g. 42/7

Manevi âlemlerin manaları hiçbir şekilde Cevrî'den gizli saklı kalmaz. O âlemler güneş gibi devamlı şairin karşısında durmaktadır:

Sûret-i ma'nâ-yı dil benden nice mestûr olur
Gün gibi âyînesi dâyim mukâbildür bana g. 1/5

Cevrî yaratılış itibariyle ilhamla gelen manaların tercümanıdır, sözlerindeki nüktenin kaynağı sevgilinin dudaklarının hayalidir:

Tab'-ı CEVRÎ tercemân-ı ma'nî-i ilhâmdur
Nükte-i güftârının nâzûk hayâlidür lebün g. 148/5

Cevrî'nin sözlerindeki feyiz manaya ruh ve canlılık katar. Öyle sıradan mucize sahipleri onun sergilediği kudreti ortaya koyamaz:

Ma'nîye rûh virür feyz-ı kelâm-ı CEVRÎ
Degme mu'ciz-nefes ol kuvveti izhâr idemez g. 93/5

Tasavvufta ve klasik Türk şiirinde bakışın yeri oldukça önemlidir. Bakış birçok sınırlar barındırdığı gibi hikmetten ve irfandan da izler taşır. Şeyhlerin ve ermişlerin bakışları müritlerinin ruhlarına tesir eder, yeni bir şekil verir, onların gönüllerini feyizle doldurur,

* Şiir ve beyit numaraları verilirken Hüseyin Ayan'ın 1981 yılında neşretmiş olduğu *Cevrî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı* adlı eser esas alınmıştır.

ruhlarını olgunlaştırır (Uludağ, 2016, s. 272). Cevrî'nin kalemi gönül sırlarıyla doludur, sevgilinin bakışlarının diliyle yazmaya başladığında dünyayı agâh kılar:

Kilk-i CEVRÎ râz-ı dilden 'âlemi âgâh ider
Nutka geldükçe lisân-ı gamze-i dil-dârdan g. 197/5

Cevrî aşağıdaki beyitlerinde de şairlerinin ilahi âlemden sırlar taşıdığı için manalarla dolu olduğunu, sevgilinin dudaklarının verdiği ilhamla şairler söylediğinde en veciz sözlerin onun şairlerini kulaklarına küpe edeceğini dile getirir:

Şi'r-i CEVRÎ nükte-i mazmûn-ı kudsî olmasa
Rûy-mâl itmezdi ma'nî safha-i dîvânına g. 238/5
Tab'-ı CEVRÎ hem-zebân olsa leb-i cânân ile
Gûş-i i'câza dür-i güftârını mengûş ider g. 49/5

2.2. Şiirin Cevheri Olarak Mana

Tasavvufî şairlerde mana en önemli ölçüttür. Sufî şairler kaleme aldıkları şairlerde lafzın değil batını anlamların kavranmasını istemişlerdir. Zira asıl olan maddenin arkasındaki ilahi nurlar; varlığın hakikati ve özüdür. Söz de lafızdan ibaret olmayıp mecazî ifadeler arkasında varlığın özünü anlatmalıdır (Işık Bağrıaçık, 2023, s. 938). Sufî şairler de ahlaki, irfanî, dini manalarla dolu şiirleriyle kişiyi olgunlaştırmayı, mutluluk ve kurtuluş yolunu göstermeyi amaçlamışlardır. Cevrî'nin poetikasında *mana*, şiirin ruhu ve özüdür. Onun şiir incileri hiçbir zaman yok olmaz. Çünkü yaratılışının mana madeni ebedi bir kaynaktan beslenmektedir:

Gevher-i nazmı fenâ bulmazsa CEVRÎ'nün n'ola
Tab'ının kân-ı ma'ânî kenz-i lâ-yüfnâsıdır g. 69/5

Söz sandığına öyle her mücevheri bırakmaz; sarraf ve münekkit tabiatı ince ve zarif manaları arayıp bulmaya çalışır:

Dürc-i sühana CEVRÎ her gevheri derc itmez
Nakkâd-ı dil ü tab'ı ma'nâlara nâz eyler g. 79/5

Cevrî ince söz işçiliğine dayanan tabiatını sürdürdükçe ve ilahi feyizle şairler yazdıkça başkalarının sözleri herkese tuhaf gelecektir:

CEVRÎ kalursa hâme-i tab'un bu feyz ile
Levh-ı sühanda nakş-ı ma'nî garîb olur g. 56/5

Cevrî'nin sözleri muamma gibidir. O sözlerin her bir harf ve kelimesi gizli sırlar barındırır. Akıl bunları çözebilmek için uğraşır tefekkür eder:

Sözlerümdür o mu'ammâ-yı ma'ânî ki hîred
Harf ü terkîbini bin fikr ile eyler tahlil k. 20/34

Şair yaratılışı mana sırlarını gün yüzüne çıkarttığı için onun sözlerindeki esrar gönülleri kendinden geçirir. Şair aşağıdaki beyitte *esrar* ve *hayran* kelimelerini tevriyeli kullanarak söz konusu kelimelerin gerçek anlamlarından istifade eder:

Tab'-ı CEVRÎ ki ola râz-küşâ-yı ma'nî
Zevk-ı esrâr-ı sühan dilleri hayrân eyler g. 65/7

Cevrî, şiirini *cevher-i kem-yâb* olarak niteler hem değerli hem de nadirdir. *Nâdire-gû* ifadesiyle de söyleyişinin özgünlüğünü vurgular. Böylece şiirini, kolay bulunmayan ve ancak anlayanların fark edebileceği bir mana cevheri olarak görür:

Şir-i CEVRÎye n'ola cevher-i kem-yâb disem
Öyle bir nâdire-gû hak bu ki nâdir bulunur g. 52/5

2.3. Şiirin Kaynağı Olarak Aşk

Mutasavvıf şairler aşkı varlığın aslı ve yaratılışın sebebi olarak görürler. Aşkı sevginin en mükemmel şekli sayarlar. Yakıcılığıyla ateşe, sersemletici özelliğiyle şaraba, çıldırtıcı özelliğiyle de deliliğe benzetirler (Uludağ, 2001, s. 48-49). Sufi bir şair olan Cevrî'nin şiirinin gücü kuvvetli aşkıdan ileri gelmektedir. Cevrî, içindeki “âh”ın sıcaklığını beşerî bir sebebe değil, “hevâ”nın yakıcı aşk ateşine bağlar. Bu ateş, gönlünde yanma hâli doğurarak sözünde sıcaklığa dönüşür. Onun şiiri aşkın yakıcı etkisinin dile dökülmüş hâlidir:

Te'sîr-i tef-i âteş-i cân'-sûz-ı hevâdur
Âh-ı dil-i CEVRÎdeki germiyyete bâ'is g. 17/5
CEVRÎ sözümüzde sûz vardır
Zîrâ ki harîk-ı nâr-ı 'îşkuz g. 122/5

Cevrî, kendisini *mehdî-i nazm* yani şiirin yol göstericisi olarak görür. Bunu şiirinin kaynağı olan aşka bağlar. Sözünün ortaya çıkışı aşkın tecellisidir:

Mehdî-i nazm isem n'ola CEVRÎ
Sühanum mahabbet-i zuhûrumdur g. 46/5

2.4. Lafız-Mana Dengesi

Klasik Türk şairleri anlamın taşıyıcısı olan lafza da büyük önem vermişlerdir. Lafızları seçerken yadırganmayacak anlamı en iyi şekilde karşılamaya, diğer kelimelerle ve bağlamla bütünlük oluşturmaya azami dikkat göstermişlerdir. Cevrî de aşağıdaki beyitlerinde lafzın manaya bir kalıp olması ve kelamın manaya ruh vermesi yönüne dikkat çekerken şairlikteki yeteneğini vurgular. İlk beyitte değersiz ve kuru sözlerden uzak durduğunu, asıl olanın sözün içinde gizli bulunan mana özü olduğunu belirtir. “Lübb-i mânâ”nın yani anlamın çekirdeğinin lafız içinde yer aldığını söyleyerek söz ile anlam arasında ayrılmaz bir bağ kurar. İkinci beyitte ise şiirinin incelik ve etkisinin kendi tabiatından kaynaklandığını vurgular. Nazik, özlü sözler onun doğüstü şairlik yeteneğinin eserleridir. Bu yeteneği sevgilinin gözleriyle söyleşmesine imkân sağlamaktadır. Zira gözler efsunlu ve büyüleyicidir. Böylece Cevrî, hem anlamın derinliğini hem de bu anlamı taşıyan sözün estetik gücünü birlikte öne çıkarır:

Ratb u yâbis söylemek düşmez hakîm-i tab'uma
Fehm idersen lübb-i ma'nî lafz-ı güftârumdadur
Söyleşürsem çeşm-i dil-berle n'ola CEVRÎ gibi
Seyr-i i'câz-ı nezâket tab'-ı sehârumdadur g. 51/6-7

“Hayal sarrafı şiir incilerimi tartmaya kalksa; sihir ve icazı terazinin iki kefesi olarak kullanır.” şeklinde çevirebileceğimiz aşağıdaki beytinde Cevrî, lafız ve mana dengesinin kendi şiirinde kemale erdiğini ifade eder:

Gevher-i nazmumu vezn eylese sarrâf-ı hayâl

Sıhr ü i'câzı iki keffe-i mîzân eyler k. 29/52

Klasik Türk şiirinde papağan, tatlılı dillilik ve etkileyici sözlerle birlikte anılır. Şairliğini öven Cevrî, papağanlara ayna karşısında şeker yedirilerek konuşma talimleri yaptırılmasına telmihte bulunur. Beyitte *kilk* (kalem) lafzı, mânâyı dile getiren araçtır. *Tûtî-i nutk* konuşan varlığı yani sözü; *mir'ât-ı mânâ* ise mananın yansıdığı alanı temsil eder. Cevrî, mananın tek başına görünür olmadığını ancak kendi kalemiyle dile geldiğini söyler:

Kilk-i CEVRÎ olmayınca tûtî-i nutka zebân
Sûret-i mir'ât-ı ma'nî böyle güftâr itmedi g. 267/5

2.5. Şiirlerinin Anlaşılmazlığı

Cevrî, şiirlerinin görünenlerin ötesinde anlamlar barındığını ve şiirlerinin kolay kolay anlaşılamayacağını yeri geldikçe dile getirir. Cevrî, ilk beyitte sözlerini gaybın dili olarak görür; şiirini ilahî ve derin bir kaynağa bağlar. Bu ilahi ve derin kaynağı da sevgilinin dudakları olarak gösterir. İkinci beyitte ise şiirlerinin anlaşılmamasını bir eksiklik olarak görmez. Zira böylesi sözleri hiçbir kulak şimdiye kadar işitmemiştir:

CEVRÎ'nün oldı sözleri cümle lisân-ı gayb
Gûyâ zebân-i nutkına dem-sâzdur lebün g. 149/5
Nükte-i eş'ârı CEVRÎ fehm olunmazsa n'ola
Böyle güftârı dahı bir sâmi'â gûş itmedi g. 266/5

Şair aşağıdaki beytinde de şiirinin akli susturacak kadar yoğun nükte taşıdığını yani idraki zorlayan bir yapıda olduğunu ifade eder:

Nükte-i eş'âr-ı CEVRÎ 'aklı deng ü lâl ider
Âşinâ-yı râz-ı 'irfânun lisânı böyledür g. 72/5

Salih Paşa'nın defterdarlığa getirilmesi üzerine yazdığı kasidesinin fahriye bölümünde şair, en dikkatli ve hikmet ölçen aklın bile şiirinin mazmununu hayal bile edemeyeceğini söylerken sözlerinin ne kadar üstü kapalı olduğunu öne çıkarır:

Hak budur lafz-ı bedî'umda olan mazmûnı
İdemez fikr-i hikem-senc-i müdekkık tahyîl k. 20/33

2.6. Şairlik Tabiatı

Vahdet-i vücûd açısından Hakk'ın varlığı tek hakikattir. Söz, nefes, şiir, şair bu tek varlığın değişen tecellileridir. Söz, Hakk'ın ilminde sabittir; sadece görünürlük kazanmıştır. “Cevrî'nin yaratılışı, sözü mucize etkisi yapan İsa iken yoklukta ne söz ne de nefes vardı.” şeklinde çevirebileceğimiz beytinde şair Allah'ın *kün* emrine de telmihte bulunur. Söz *yoklukta* (*ketm-i adem*) iken, yaratıcının nurunu taşıyan şairin tab'ıyla ortaya çıkmış, görünür kılınmıştır:

Tab'-ı CEVRÎ 'İsi-i mu'ciz-edâ-yı nutk iken
Hem sühan nâ-bûd idi ketm-i 'ademde hem nefes g. 126/5

Cevrî, kendi şairlik tabiatını sözün ruhuyla birleşmiş mucize taşıyan bir güç gibi görür. Şiiri sıradan bir söyleyiş değil içinde ilahî bir anlam barındırır, mucizeler taşır:

Tab'-ı CEVRÎ ki ola rûh-ı sühanla hem-dem
Harîm-i Meryem-i nâtıkasın hâmil-i i'câz eyler g. 66/5

Tasavvufta ve klasik Türk şiirinde dudak (leb), ilahi aşkın sırlarını simgeleyen en önemli estetik unsurdur. Yokluktan ve fena makamından sırlar barındırır. Cevrî'nin şairlik tabiatı sevgilinin dudaklarının sırrına aşına olmuştur. Gayb bahçesinin papağanıdır. Sevgilinin dudaklarının vasfı onun şiirlerini erişilmez ve eşsiz kılar:

Tab'-1 CEVRÎ ki odur nükte-güzâr-1 leb-i yâr
Tûtîyân-1 çemen-i gayb zebân-dânidur g. 70/5
Gevher-efşânlığ ider vasf-1 lebünde CEVRÎ
Âferîn tab'ına gencine vü kân ancak bu g. 204/5

Cevrî şairlik tabiatının giderek olgunlaştığını şiirlerinin gittikçe güzelleştiğini söyler. Bu güzelliğin sebebi *uşşâk-ı Hudâdan* nazar olmasıdır. Onun şiirleri içeriden parlayan ama dışarıdan *nazar* ile görünür hâle gelen bir varlık olduğundan okundukça takdir görmektedir:

Gitdükçe güzellese n'ola şâhid-i tab'um
CEVRÎ ana 'uşşâk-ı Hudâdan nazar oldu g. 270/5

2.7. Özgünlüğü

Cevrî kasidelerinin fahriye bölümlerinde, gazellerinin makta beyitlerinde şairlikteki özgünlüğüne de sık sık vurgularda bulunur. Bu özgünlüğünü şiirlerindeki derin ve ince anlamlara, özgün üslubuna bağlar. Ender bulunan, ince ve yüksek manaların üzerinde uçan söyleyişle Cevrî'nin şiirine en büyük şairler bile yaklaşamaz:

CEVRÎ ki ol nâdire-pervâz-1 ma'ânî
Taklîd idemez nutkına pâkîze-edâlar g. 74/5
Sözde CEVRÎ gibi üstâd-1 müselleme-revişüz
İdemez kimse bu ta'bir ile taklîd bize g. 217/5

Belagatte o derece ustadır ki yüzeysel söyleyişlere mahal vermez. Şairlik tabiatı, içinde farklı ve beklenmedik manaların dolaştığı bir belagat şehridir:

Tab'-1 CEVRÎ ki odur şehri me'ânî vü beyân
Bulunur anda nice böyle tefârik u tühaf g. 132/7

Söyleyiş tarzının şiir dünyasında kabul gördüğünü hatta *müselleme* yani tartışmasız bir hâle geldiğini söyler; bu yüzden de çağının mümtaz şairi sayılmasının şaşırtıcı olmayacağını dile getirir:

CEVRÎ müselleme oldu bana sözde tarz-1 hâs
Olsam zamânenün n'ola mümtâz şâ'iri g. 261/7

2.8. Şairlik konumu

Neredeyse bütün Klasik Türk edebiyatı şairleri şiirlerinde söz kudretlerini öne çıkarmış, şiirlerini bir hüner ve üstünlük alanı olarak göstermişlerdir. Cevrî de şiirlerinde kendisini sıradan bir şair olarak değil hikmet ve aşkı birlikte taşıyan bir söz ustası olarak tanımlamıştır. O Mecnun'un gönlü gibi aşkın bütün fenlerine sahip olduğunu kendisinin yanında Eflatun'un öğrencisi gibi kalacağını söylerken aşkın akıldan üstün olduğuna da dikkatleri çeker:

Zû-fünûn-1 hikmet-i 'ışkam dil-i Mecnûn gibi
Kim Felâtûn-1 hired şâgird-i kâbildür bana g. 1/4

Sihirli sözlerle mucizeler ortaya koyan şaire sıradan yetenekler rakip olamaz. Onun dengi ancak kemale ulaşmış şair tabiatlılardır. Zira bu tabiata da sadece kendisi sahiptir:

Şâ'ir-i mu'ciz-beyânâ feyz-ı sihr-i nutk ile
Var ise CEVRÎ mu'âdil tab'-ı kâmindür bana g. 1/7

Beyan, belagat ilminin dallarından biridir. Bir maksadın birbirinden farklı usullerle ne şekilde dile getirileceğinin yollarını inceler (Saraç, 2001, s. 35). Aklın, hayalin ve hissin derecesi beyan ilminin sunduğu olanaklarla ölçülür (Avşar, 2007, s. 166). Cevrî, kendisini beyan alanında bir sancak gibi en önde görür. Öyle manalar ve mazmunlar yakalar ki eski mazmunlarla yetinen şairler onu görünce saklanır. Böylelikle özgünlük ve üstünlükteki iddiasını en üst noktaya taşır:

'Alem-efrâz-ı beyânâ ki zuhûrum işidüp
Düzd-i mazmûn-ı selef kendüyi pinhân eyler k.29/50

Cevrî, eskiyi tekrar eden şairlerle kendisini ayırır. *Köhne-perverde-i tab'* dediği, alışılmış mazmunlarla yetinen, yenilik üretmeyen şairlere karşılık kendisi *nev-zâde-i endîşe* yani yeni düşünce ve hayallerden beslenen bir şairdir. Eskiye bağlı şairler, onun özgün üslubunun karşısında değerlerini yitirirler:

Köhne-perverde-i tab'ın şu'arâ-yı devrân
Ser-i nev-zâde-i endîşeme kurbân eyler k.29/51

2.9. Şiirin Erişilmezliği

Cevrî, şairliğini ve şiirini en üst derecede övebilmek için her türlü yola başvurur. Ondaki övgü üslubu hiçbir şekilde Nef'î'yi aratmaz. Hakikatler meclisinde sırların kapısını aralasa sözünün irfan şarabıyla dünya sarhoş olur:

Eylesem bezm-i hakâyıkda ser-âgâz-ı rumûz
Sühanüm 'âlemi mest-i mey-i 'irfân eyler k.29/53

Cevrî aşağıdaki beytiyle Nef'î'yi hatırlatır bize. Fikirleri o derece etkilidir ki isterse güzellikler lütfeder yine isterse sözleriyle fitne ülkesini bir anda yok edebilir:

Lutfı bu denlüdür endîşemün ammâ gazabı
Kişver-i fitneyi bir lahzada vîran eyler k.29/54

Onun Rüstem'e benzeyen yaratılışı düşmanla savaşımaya kalksa kalemini ciğer parçalayan bir oka çevirebilir. Mızrağa benzettiği kalemi o kadar sivridir ki onun maharetini hiçbir bakış ve kirpik sergileyemez. Kılıca benzettiği dilinin saldıgı korku düşmanlarını yokluk ülkesine kadar kaçırabilir:

Rüstem-i tab'um eger düşmen ile ceng itse
Hâmemi tîr-i ciger-dûz-ı dü-peykân eyler k.29/55
Tîzdür tâ o kadar nevk-i sinân-ı kalemüm
Ki anun kârını ne gamze ne müjgân eyler k.29/56
Havf-ı şemşîr-i ser-efşân-ı zebânum şimdi
'Adem iklimine dek hasmı girîzân eyler k.29/57

Maniheizmin kurucusu Mani, öğretilerini sağlığında *Erjeng* adlı eserinde toplamış, bu eseri kâinatı tasvir eden resimlerle zenginleştirmiştir. Söz konusu tasvirlerin güzelliği ve inceliği, eserin sıradan bir kitap olarak değil gökten inmiş bir mucize gibi görülmesine yol açmıştır. Bu sebeple Mani'ye yalnızca din kuruculuğu değil aynı zamanda üstün bir nakkaşlık vasfı da atfedilmiştir (Yılmaz, 2014, s. 15-16). Klasik Türk şairleri şiirlerinde Mani'yi yer yer benzetme veya bir kıyaslama unsuru kullanmışlardır. Cevrî de hem tasvir gücünü hem de sözünün etkisini birleştirdiği beytinde şiirini hem resmeden hem diriltten bir kudret olarak gördüğünü gösterir:

Benem ol Mani-i endîşe ki i'câz ı Mesîh
Hem-zebândur kalem-i sâhir-i fettânum ile g. 245/2

2.10. Üstünlük İddiası

Klasik Türk şiirinde şairler kendi şairliklerine övgüde buldukları beyitlerde veya şiirlerde kendilerinden önce üstat olarak kabul edilenlerle kendilerini kıyaslarlar. Cevrî de şairliğini överken bu anlatım yoluna sıklıkla başvurur. Kimi şiirlerinde benlik iddiasını *Benem ol...* tekrarlarıyla üst konuma taşır. Şair böylelikle kendi sözünü sıradan bir şiir olarak değil belagat düzenini dönüştüren bir kudret olarak sunar. Aşağıdaki beyitlerde Cevrî, *husrev*, *şâir-i pâkize-edâ*, *sâhib-i dîvân-ı ma'ânî*, *sîhr ü i'câz*, *te'lîf-i sühân* tabirleriyle mucizeye yaklaşan şiirdeki hâkimiyetini öne çıkartır. Öyle ki İran'ın büyük şairi Hakânî şiirlerinin ancak kâtipliğini yapabilir:

Benem ol husrev-i şekvâ-yı sühân kim itmiş
Çehre-perdâz-ı nukûş u suver-ı cennet ü hûr k. 15/40
Benem ol şâ'ir-i pâkize-edâ kim oldum
Sîhr ü i'câz ile te'lîf-i sühanda üstâd k. 18/39
Benem ol nâzım-ı erkân-ı belâgat ki sühân
Buldı devrümde yine kâ'ide-i Hassânı k. 21/44
Benem ol sâhib-i dîvân-ı ma'ânî ki benim
Kâtib-i defter-i eş'ârum olur Hâkânî k. 21/45

Cevrî'nin fahriye beyitlerinde mukayese alanı oldukça geniştir. Şiirini İran, Hint ve Türk şiirinin büyük isimleriyle yan yana getirir. İran şiirinin büyük isimleri Nizâmî, Hâkânî, Sa'dî, Urfî, Hâfız ve Câmî ile aynı seviyededir, bazen de onların ötesine geçtiğini ima eder. İbnü Yemîn, Hâfız, Câmî, Nizâmî, Şâpûr, Muhteşem-i Kâşânî, Feyzî-i Hindî, 'Urfî-i Şîrâzî, Enverî, Sa'dî-i Şîrâzî gibi Fars şiirinin en önemli şairlerini şiirlerinde zikreder. Onun şiiri *Hâfız-nefes* ve *Câmî-feyz* gibi yüksek lirizme sahiptir. Sa'dî, Urfî ve Enverî gibi hem ahlâkî-hikemî hem de sanatkârane söyleyişte ustadır. O, şiirdeki kudretiyle Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr*'ına bile göz ucuyla bakar:

Zâde-i tab'um ile söyleşemez İbnü Yemîn
Bezm-i ma'nîde nice kıt'alar itse inşâd k. 18/42
Benem ol şâ'ir-i Hâfız-nefes ü Câmî-feyz
Ki olur nazm-ı garîbümde olan nükte-i kâl k. 19/30
Şî'rümi nazm-ı Nizâmîye mu'adi tutarın

Eylesem tab'umı ger mertebesinden tenzil	k. 20/39
Şâhid-i nazmumı sûretde 'adîl-i Şîrîn	
Kilk-i çâlâkümü şan'atda nazîr-i Şâpûr	k. 15/40
Kuvvet-i mâye-i güftârda bahs eyleyemez	
H'âce-i tab'um ile Muhteşem-i Kâşânî	k. 21/44
Nüşa-i şî'rim irişdükte sevâd-ı Hinde	
Sandılar Rûmdadur Feyzî-i Hindistânî	k. 21/46
Gülşen-ârâ-yı sühan 'Urfî-i Şîrâzî kim	
Bülbül-i kudsün odur nâdire-hem-destânı	k. 21/47
'Urfî gibi bulsa n'ola şöhret	
CEVRÎ ki sühanda Enverîdür	g. 63/5
CEVRÎ gibi ben Sa'dî-i Şîrâz-ı ma'ânî	
Fihrist-i Gülistân-ı beyân ma'rifetümdür	g. 77/7
Dürc-i sühana CEVRÎ her gevheri derc itmez	
Nakkâd-ı dil ü tab'ı ma'nâlara nâz eyler	g. 79/5
Biz ki girdük sözde ey CEVRÎ Nizâmî mülkine	
Dürr-i nazm-ı Mahzenü'l-Esrâra yokdur reşkümüz	g. 104/5

Aşağıdaki iki beyitte Cevrî, büyük şairlerle kendini yan yana anarken edep sınırını aşma ihtimalini düşünerek amacının büyükleri küçültmek ya da onların kadrini ayaklar altına almak olmadığını aksine hüner sahiplerinin değerini hatırlatma ve onları incitmeden anma çabası içerisinde olduğunu söyler:

Hâşe li'llâh bu kadar terk-i edebden garazum	
Pây-mâl itmek ola kadr-i hüner-mendânı	k. 21/50
Bu sebeble iderin her birinün nâmını yâd	
Belki şâd eyleyem ervâh-ı sühan-sencânı	k. 21/54

Cevrî, şiirlerinde büyük İranlı şairlerin yanında Bâkî ve Bağdatlı Rûhî gibi büyük Türk şairlerinin de ismini anar. Rûhî, Cevrî'nin şiirlerindeki ince anlamların ahengini görse hayranlığını gizleyemeyecektir. Diğer taraftan Bâkî'nin ruhu, onun şiiri okundukça zevk duyacaktır:

Eylese zezeme-i nükte-i eş'ârımı gûş	
Rûhî keyfiyyet-i ma'nânun olur hayrânı	k. 21/48
Zevk ider şî'rüm okundukça revân-ı Bâkî	
Gâhî bir sehv ile tutsam revîş-i Selmânı	k. 21/49

2.11. Estetik ve Anlaşılmama Kaygısı

Kimi beyitlerde şair sanatının değerinin bilinmemesine dair sitemini de dile getirirmiştir. Yaşadığı zamanda kargalarla tatlı sözlü papağanlar ayırt edilmemektedir. Dedikodulara kulak vermemesi gerektiği konusunda kendisine uyarılarda bulunur:

Güft u gûdan fârig ol CEVRÎ ki çarh-ı nâ-temiz

Zâglarla tûtî-i şîrîn-makâli bir görür g. 84/5

Her ne kadar cahiller Cevrî'yi üzse de incelikten nasipsiz olanların şiirini anlamamasını doğal karşılar. Zira ince söz idrak sahipleri için bir cevherdir:

Gam degül CEVRÎ bizi nâ-dân iderse süfte-dil
Gevher-i silk-i kabûl-i nükte-sencânuz hele g. 209/5

2.12. Şiir ve Şairliğe Yönelik Şiirleri

Cevrî şiir ve şairliğini överken sadece kasidelerinin fahriye bölümleri ve gazellerinin mahlas beyitleriyle yetinmemiştir. *Divan*'ında altı gazelini de şiirinin övgüsüne hasretmiştir. Hüseyin Ayan'ın neşretmiş olduğu *Cevrî Divanı*'ndaki sıralama numarasına göre aşağıda bu gazellere yer verilmiş ve her bir gazel üzerine genel değerlendirme yapılmıştır.

Gazel 71

Zevk-ı tab'um renge girse neşve-i sahbâ olur
Lutf-ı şî'rüm sûret olsa cevher-i ma'nâ olur
Kürsî-i ta'bîre çıksa nüktesi mazmunumun
Kâlib-ı rûh-ı sühandâ ma'nî-i gûyâ olur
İtse bir şekle temessül sihr-i nutk-ı dil-keşüm
Kisve-i i'câzda feyz-ı dem-i 'Îsâ olur
Lafzumun terkiib-i cevher-i sâfi eger
Lübb-i hikmetle mürebbâ keyf-i rûh-efzâ olur
Tab'-ı CEVRÎ nagme-senc olsa leb-i ilhâm ile
Rûh-ı Kudsîden sadâ-yı âferîn peydâ olur

Bu gazelde Cevrî, şiirinin mana ve mazmun yönünden eşsiz olduğunu öne çıkarır. Onun şiiri şarabın verdiği keyif ve anlam incisidir. Mazmunlarındaki nüktenin “kürsî-i ta'bîr”e çıkması, mananın ancak sözle görünür olabildiğini gösterir. Şiirlerinde lafız bir kalıptır ama içeriğini dolduran ise ruhtur. Şiirinin değeri de bu ruhtan ileri gelir. Mucize olarak nitelendirdiği şiirine ancak İsa'nın nefesi eşdeğer olabilir. Gönüllere ferahlık katan şiirini Cebrail meleği takdir eder.

Gazel 73

Kevser-i huld-i ma'ânî sühan-ı pâkümdür
Kudsiyân teşne-leb u çeşme-i idrâkümdür
Benem ol h'âce-i sâhib-ser ü sâ mân-ı sühan kim
Ki ekâlim-i beyân dâhil-i emlâkümdür
Mekr u tezvîr-i hasedden hazer itmeme zirâ
Yâverüm kuvvet-i endişe-i bî-bâkümdür
Bana zehr-i nigeh-i çeşm-i vegâ kâr itmez
Sihr ü efsûn-ı dem-i nâtika tiryâkümdür
Bir iki nükte-i pür-hikmet-i ma'ni ki benim
Sadaka mâ-melek-i tab'-ı heves-nâkümdür

'Âlemi mâlik-i ser-mâye-i 'irfân ideli
'Akl-ı küll vâlih-i sırr-ı dil-i derrâkumdür
Ben o çâbü-k rev-i meydân-ı hayâlem CEVRÎ
Bana hem-pâ var ise hâne-i çâlâkumdür

Şiiri mana kaynağı olarak gören Cevrî, *kevser-i huld-i ma'ânî* terkihiyle şiirinin tükenmeyen bir mana pınarı olduğunu söyler. İkinci beyitte *ekâlim-i beyân dâhil-i emlâküm* derken şiiri bir mülk gibi düşünür ama bu mülk lafızdan değil idrakle kuruludur. Şiirleri cesur ve kuvvetli bir kaynaktan beslenir bu yönüyle her zehrin panzehiridir. Şiirinde yer alan hikmetli nükteler akli aşan bir derinliğe sahiptir. Hayal meydanının süvarisi olarak Cevrî'ye yetişecek kimse yoktur.

Gazel 76

Hat-ı şî'rüm bahâr-ı ma'nîdür
Sühanüm cûy-bâr-ı ma'nîdür
Nokta-i kilik-i nükte-perdâzum
Çarh-ı hikmet-medâr-ı ma'nîdür
Harf-i güftâr-ı ma'rifet-sencüm
Mantık-ı râz-dâr-ı ma'nîdür
Tab'-ı sâfî-nihâd-ı pâkîzem
Bahr-ı gevher-nisâr-ı ma'nîdür
Hüsn-i ta'bîr-i lafz-ı rengînüm
Yûsuf-ı gül 'izâr-ı ma'nîdür
Her sühan kim çıkar zebânımdan
Kevser-i çeşme-i sâr-ı ma'nîdür
Dil-i CEVRÎ cihân-ı dânişde
Şehr-i dârü'l-karârı ma'nîdür

Cevrî, *ma'nîdür* redifli gazelini mana merkezli bir varlık alanı olarak kurar. Şair, kelimelerini yalnızca lafız olarak değil *ma'rifet ölçen* ve *sır söyleyen* bir dil olarak görür. Kendi tabiatını ise cevher saçan bir denize benzeterek şiirinin kaynağını gönül zenginliğine bağlar. Lafzının güzelliği *mana Yûsuf'unun güzelliği* gibidir. Onun şiiri her mısradan yeniden doğan bir Kevser gibi ilhamla beslenen ve hakikati taşıyan bir mana âlemdir.

Gazel 169

Vasf-ı lebünde nâdire-perdâzdur sözüm
Nâ-süfte gevher-i sadef-i râzdur sözüm
Her dil- firîb nüktesi hayret-fezâ-yı cân
Gûyâ zebân-ı çeşm-i füsûn-sâzdur sözüm
Bir nüktesin işitse eger cân virür kelîm
Ta'rif-i sihr-i gamzede i'câzdur sözüm
Cibrîl-i ma'nîye kalemüm şâh-ı sidredür

Murg-ı hayâle şeh-per-i pervâzdur sözüm
CEVRÎ bu hûb tarzda bu nâzûk edâ ile
Bir şîve-kâr dil-ber-i tannâzdur sözüm

Gazel 170

Vasf-ı la'l-i yâr ile pâkîze-gevherdür sözüm
Cevher-i cân ile kıymetde ber-â-berdür sözüm
Fehm ider râz-ı derûnum gûş iden efsânemi
Tercemân-ı gamze-i çeşm-i füsûn-gerdür sözüm
Hem-zebân olsam nigâh-ı gamze-i hûban ile
Hançer-i Behrâm u ya şemşîr-i Hayderdür sözüm
Güft u gûy itsem Mesîhâ-yı leb-i cânân ile
Mâye-i feyz-ı hayât-ı rûh-perverdür sözüm
Teşnedür ervâh-ı ma'nî hep zülâl-i nazmuma
Şi'r-i CEVRÎ gibi gûyâ âb-ı kevserdür sözüm

Divan'daki 169 ve 170. Gazellerin redifi *sözüm*'dür. Dolayısıyla iki gazelinde merkezinde söz vardır. Şair sözünün özel anlamda şiirinin benzetmeler yoluyla kıymet ve etkisini vurgular. *Nâ-süfte gevher, pâkîze-gevher, cevher-i cân, âb-ı kevser, dil-ber-i tannâz, murg-ı hayâle şeh-per, Cibrîl-i ma'nîye kalem, hançer-i Behrâm, şemşîr-i Hayder, mâye-i feyz-i hayât-ı rûh-perver* gibi benzetilenlerle sözün farklı tezahürleri gösterilmeye çalışılır. Sözün değeri, kutsal ve tükenmez bir kaynak oluşu, ilahi anlamların taşıyıcısı olması, hayalleri kanatlandırması, keskin ve etkileyici bir güç oluşu, ruhu diriltten tarafı öne çıkarılır. Cevri bu benzetme ve kıyaslamalara başvururken “söz”ü bir araç olmaktan çıkarıp başlı başına bir özne hâline getirir. Bu öznenin sahibi ise kendisidir.

Gazel 245

Nâtika söyleşemez tab '-ı sühan-dânım ile
'Âkile bahs idemez kuvvet-i 'irfânım ile
Benem ol Mani-i endîşe ki i'câz ı Mesîh
Hem-zebândur kalem-i sâhir-i fettânım ile
Bahş-ı ser-mâye ider kân-ı ma'ânîye sühan
Güft u gû itse zebân-ı güher-efşânım ile
Keşf olur 'ilm-i hired nükte-i eş'ârumdan
Bilinür fenn-i sühan nüsha-i dîvânım ile
Kâşki tab'umun emsâli bulunsa CEVRÎ
Ben de güftârda bahs eylesem akrânım ile

245. gazele de bütünüyle abartılı bir övünme dili hâkimdir. Şair söz söyleme yeteneği ile irfandaki derinliğinde rakipsiz olduğunu iddia eder. Cevri bu iddialarının kanıtı olarak şiirlerindeki nükteleri ve *Divan*'ını gösterir. Yeteneğine denk birini bulup onunla söz üzerine fikir alışverişinde bulunma, tartışma arzusunu da dile getirir.

SONUÇ

Çalışmada incelenen şiiirlerden Cevri'nin abartılı övgü üslubu açıkça görülmektedir. Bu üslubu kasidelerinde ve fahriyelerinde çok daha abartılıdır. Özellikle kasidelerinin fahriye bölümlerinde, gazellerinin mahlas beyitlerinde, kimi gazel ve kıtalarında abartılı övgü diliyle Nef'î'yi hatırlatır.

Cevri mutasavvıf bir şairdir. Mevleviliğe mensuptur. Mevlana'yı kasidelerinde methetmiş, *Mesnevi*'yi defalarca istinsah etmiştir. Mutasavvıf bir şairde abartılı övgü ve övünme üslubu ilk bakışta çelişik bir durum gibi görünebilir. Ancak bu durum tasavvufi şiiirin tabiatıyla doğrudan ilgilidir. Aslında Cevri'nin şiiirlerinde övülen ben ve yetenek nefsi değil ilhama ve feyze mazhar olan kalptir. Şahsi kudret iddiasından ziyade şair kendisinde tecelli eden ilâhî feyzi dile getirmenin gayretindedir. *Sıhr, i'câz, mu'ciz-beyân* gibi ifadeler, sözün kaynağının beşerî değil aşk ve ilham olduğunu ima eder. Şair kendi kudretini över görünse de aslında bu kudreti veren kaynağa işaret eder. Dolayısıyla Cevri'nin övgü üslubu, nefsin yüceltilmesi değil; "sözde tecelli eden hakikatin" yüceltilmesidir. Bu yüzden mübalağa, tasavvufi şiiirde bir iddia değil, bir keşfin dili hâline gelir. Şiiirlerinde ilham, irfan, tab' (yaratılış-tabiat) kelimelerini de çok fazla kullanması da bu görüşü destekler. Cevri'nin şiiirini zahir ilme sahip kimseler anlayamaz. Sıradan kimseler ancak bir metnin kelime anlamını bilebilir. Onun şiiirini anlamak için batını ilme, hikmete sahip olmak gerekir. Çünkü onun şiiiri batını, sembolik anlamlara sahiptir.

Cevri'nin şiiirlerinde mananın belirleyici bir unsur olduğu açıkça görülür. Mana, yalnızca "anlam" karşılığı bir unsur değil; hakikatin özü, ilâhî bilginin tecellisi ve şiiirin asıl cevheri olarak düşünülür. Cevri, manayı lafzın içinde gizlenen fakat onu aşan bir varlık mertebesi konumuna yükseltir. Şair, manayı çoğu yerde *cevher, Kevser, gencîne, rûh, dem-i İsa, Yûsuf, râz, muamma, âlem* gibi benzetilenlerle birlikte anar. Böylelikle manayı eşsiz bir hazine, tükenmez bir kaynak, eşsiz bir güzellik, sözün diriltici unsuru, herkesin kavrayamayacağı gizli bir hakikat, sonsuz ve çok katmanlı bir varlık alanı olarak gösterir. Mana keşfedilecek bir hazine ve feyiz gerektiren bir kaynak olunca bulunması ve anlaşılması da üstün bir gayret gerektirecektir. *Sözlerümdür o mu'ammâ-yı ma'ânî...* (k. 20/34) beytinde de görüldüğü üzere Cevri de şiiirinin kolay anlaşılmasını bir eksiklik olarak değil doğal nitelik olarak sunar.

Şairin kendi şiiirine dair değerlendirmelerinde belirgin bir özgüven vardır. Fahriye beyitlerinde kendisini *husrev-i sühan, nükte-perdâz, sarraf, hendese ustası, sihirbaz, İsa-nefes, tercüman, hâkim* olarak tanımlar. Bu tanımlamalar bir övünme olarak kalmaz; çoğu zaman şiiirin kuruluşuyla da desteklenir. Sözünün yüzeyde değil derinlere nüfuz ettiğini, her sözü biçip tartarak kıymetlendirdiğini, yeni mazmunlar ortaya koyduğunu, cansız lafızları dirilttiğini, gaybdan hakikatler dile getirdiğini, ilhamın sözcüsü olduğunu, mana âlemini idare eden bir kudrete sahip olduğunu şiiirlerinde yeri geldikçe vurgular.

Klasik Türk şiiiri geleneği ve poetika içerisinde Cevri'nin kendisini konumlandırma biçimi de dikkat çekicidir. Kendisini geleneğin sıradan bir devamı olarak görmez. Bazen de merkezinde ve zirvesinde gören bir tavır sergiler. Çoğu yerde büyük İran şairlerinin ötesine geçme iddiasını da açıkça dile getirir. Hâfız, Câmî, Nizâmî, Enverî, Sa'dî, Muhteşem Kaşânî, İbn Yemîn, Feyzî-i Hindî, Hassan, Selman Savecî, Bâkî, Ruhî şiiirlerinde ismine yer verdiği şairlerdir. Sühanda Enverî'dir, mananın Sâdî-i Şirâzî'sidir. Şiiirini Nizâmî'nin şiiirine muadil

tutar, Muhteşemf onunla boy ölçüşemez. *Sühan buldı devrümde yine kâ'ide-i Hassâni* ifadesiyle, belâgatın kendi devrinde yeniden düzen bulduğunu söyler. Şiirinin Hind'e ulaşması ve Feyzî ile kendisini kıyaslaması geniş bir coğrafyada söz sahibi olduğunu göstermek içindir. Bâkî ve Rûhî'yi ise etkilendiği şairler olarak takdim eder. Cevrî, kendisini klasik Türk şiirini geleneğini sürdüren hem de onu yeniden şekillendiren bir şair olarak gösterir.

Bütün bu örnekler bir arada değerlendirildiğinde, Cevrî'nin şiirinde manayı önceleyen, şiiri tesir gücü üzerinden düşünen ve şairliğini doğrudan şiirin içinde inşa eden irfanî bir anlayışın öne çıktığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Arı, A., (2005). Şeyh Gâlib'in Poetikası, *Osmanlı Araştırmaları*, XXVI, s. 51-72.
- Atik, A. (2013). Cevrî, İbrâhîm Çelebi, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/Cevrî-ibrahim-celebi>
- Avşar, Z. (2007). Şairlerin Görüp Unuttukları Bir Rüya: Belâgat. *Journal of Turkish Studies*, Vol. 2/4, s.161-184. DOI:10.7827/TurkishStudies.166
- Ayan, H. (1981). Cevrî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, H. (2010). Cevrî Divanı'nın Tahlili. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2010.
- Bilgin, A. Azmi (2014). Türk Tasavvuf Edebiyatının Mahiyeti, *Türkiyat Mecmuası*, C. 24, s. 1-14.
- Işık Bağrıaçık, Y., (2023). Tasavvufî Şiirin Özü: Mana, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), s. 935-948. DOI: 10.29000/rumelide.1273959
- Kaplan, M. (2007). Şeyh Gâlib'in Şiir Anlayışı, *Turkish Studies*, Vol. 2/4, s. 455-465.
- Kaplan, O.; Kıyçak, Ö. (2014). Şeyhî Divanı'nda Şiir Anlayışı, *Journal of Turkish Studies*, s. 601-619.
- Kaya, B. A. (2012). Necâtî Bey'in Şiir Anlayışı, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 27, s. 143-218.
- Öztoprak, N. (2005). Rûhî'nin Şiir Anlayışı, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 12, s. 101-136.
- Saraç, M. A. Y. (2001), Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat, İstanbul: Bilimevi Yayınları.
- Uludağ, S. (2012). Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık
- Yılmaz, F. B. (2014). Divan Edebiyatında Nakş ve Nakkaş 1: İlk Yüzyıllar, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 12/12, s. 13-28. <https://doi.org/10.15247/dev.192>.

DİLSEL AYRIMCILIK VE EĞİTİM EŞİTSİZLİĞİ

Nadezda ERYILDIZ, M.A. (FU Berlin)

Atatürk Üniversitesi, nadezda.e@grv.atauni.edu.tr

ORCID ID: 0009-0006-3904-7326

ÖZET

“*Dilsel ayrımcılık ve eğitim eşitsizliği*” konusu, eğitim sisteminde gerçekleşen sosyal seçimde dilsel uygulamaların rolünü ele almaktadır. Dilsel ayrımcılık; aksan, lehçe, dilsel kayıt veya çok dillilik gibi dilden kaynaklanan özelliklere dayalı her türlü ayrımcılık olarak tanımlanır. Bu ayrımcılık özellikle standart dil becerilerinin eğitim başarısı için ön koşul olarak kabul edildiği durumlarda kendini gösterir. Standart olmayan dil çeşitleri genellikle eksiklik olarak değerlendirilir. Bu normatif fikirler, eğitim müfredatları, sınav formatları ve pedagojik uygulamalara derinden nüfus etmekte ve çocukların dezavantajlı konuma düşmelerine yol açmaktadır.

Eğitim eşitsizliği ise çeşitli düzeylerde kendisini göstermektedir. Örneğin, çok dilli veya eğitim açısından dezavantajlı geçmişlere sahip çocuklar genellikle daha az dil desteği alırlar, yüksek performanslı okul türlerine geçiş yapma olasılıkları daha düşüktür ve okul başarısızlığından daha sık etkilenirler. Öğretmenler genellikle dilsel farklılıkları zekâ geriliği veya performans gösterme isteksizliği olarak yorumlarlar. Böylece, öğretmenin düşük beklentilerinin öğrencilerin gerçek performansını olumsuz yönde etkilediği bir *Pygmalion* etkisi ortaya çıkabilir.

Ampirik çalışmalar, standart olmayan bir dil geçmişine sahip öğrencilerin daha kötü performans puanları alma olasılıklarının daha yüksek olduğunu, daha ileri eğitim için önerilme olasılıklarının daha düşük olduğunu ve bilişsel yetenekleriyle ilgili olumsuz atıflarla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Bu süreçler, yalnızca bireysel önyargıların bir ifadesi değil, aynı zamanda dilsel homojenliği kural olarak belirleyen ve dilsel çeşitliliği sapma olarak nitelendiren kurumsal uygulamanın bir parçasıdır. Sonuç olarak, dil, sosyal hareketliliği daha zor hale getiren ve eğitimdeki eşitsizlikleri artıran örtük bir seçim aracı haline gelir.

Esas olan, her türlü ayrımcılığı dışlayan ve dilsel açıdan adil bir eğitim uygulamasına yönelik farkındalığı artırmaktır. Bunun için öncelikle öğretmenlerin dilsel çeşitlilikle başa çıkabilmeleri için desteklenmeleri, müfredatın çok dilli uygulamalara açılması ve dilsel çeşitliliği dikkate

alan alternatif değerlendirme biçimlerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Sonuç olarak; dil bir engel olarak değil, bir sosyal katılım aracı olarak anlaşılmalı ve eğitim kurumları dilsel çeşitliliğin değer gördüğü ve teşvik edildiği yerler haline getirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Dilsel Ayrımcılık, Eğitim Eşitsizliği, Dilsel Çeşitlilik, Pygmalion Etkisi.

ABSTRACT

LINGUISTIC DISCRIMINATION AND EDUCATIONAL INEQUALITY

The topic of linguistic discrimination and educational inequality addresses the role of linguistic practices in social selection within the education system. Linguistic discrimination is defined as any form of discrimination based on language-related features such as accent, dialect, linguistic register, or multilingualism. This type of discrimination becomes particularly evident in situations where standard language skills are regarded as a prerequisite for academic success. Non-standard language varieties are often perceived as deficiencies. These normative assumptions deeply shape curricula, exam formats, and pedagogical practices, thereby placing children at a disadvantage.

Educational inequality manifests itself in various ways. For instance, children from multilingual or educationally disadvantaged backgrounds often receive less language support, have lower chances of transferring to high-performing schools, and are more frequently affected by school failure. Teachers often interpret linguistic differences as signs of intellectual disability or unwillingness to perform. As a result, a “Pygmalion effect” may arise, whereby teachers’ low expectations negatively influence students’ actual performance.

Empirical studies demonstrate that students with non-standard language backgrounds are more likely to obtain lower performance scores, are less likely to be recommended for further education, and are frequently subjected to negative attributions regarding their cognitive abilities. These processes are not merely expressions of individual bias but also components of institutional practices that establish linguistic homogeneity as the norm while classifying linguistic diversity as a deviation. Consequently, language becomes a covert selection mechanism that hinders social mobility and deepens educational inequalities.

The essential task is to raise awareness of the need for an education system that rejects all forms of discrimination and ensures linguistic fairness. To this end, teachers should be supported in managing linguistic diversity, curricula should incorporate multilingual practices, and alternative assessment methods that take linguistic diversity into account should be developed. In conclusion, language should be regarded not as a barrier but as a means of social

participation, and educational institutions should become spaces where linguistic diversity is valued and actively promoted.

Keywords: Linguistic Discrimination, Educational Inequality, Linguistic Diversity, Pygmalion Effect.

1. GİRİŞ

Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir sosyal hakimiyet enstrümanıdır. Dil, aidiyet duygusunu şekillendirir, dışlar ve toplumsal hiyerarşileri yeniden üretir. Eğitim bağlamında dil, belirleyici bir seçme kriteridir: “Standart” olarak tanımlanan dil biçimine hâkim olan kişiler, eğitime erişim ve sosyal statü açısından yükselmeye ayrıcalıklı erişim imkânı elde ederler. Buna karşılık, lehçe, aksan veya çok dillilik nedeniyle bu standarttan sapanlar, sıklıkla ayrımcılık ve dezavantajla karşı karşıya kalırlar. Dolayısıyla, dilsel ayrımcılık, bireysel bir marjinal olgu değil, eğitim eşitsizliğini pekiştiren ve yeniden üreten, yapısal olarak yerleşik bir sorundur (Reisigl, 2017, s. 81-100).

Pierre Bourdieu, dili sosyal konumları belirleyen bir “sembolik sermaye” olarak tanımlamıştır. Meşru dil biçiminin – çoğunlukla standart dilin – hakimiyeti, iktidara ve tanınmaya erişim sağlarken, diğer dil biçimleri marjinalleştirilir. Okullarda ve yükseköğretim kurumlarında bu hiyerarşi özellikle belirgindir. Dilsel sapmalar, daha düşük performansla eşdeğer görülen eksiklikler olarak kabul edilir. Böylece dil, eğitim öykülerini belirleyen bir filtre haline gelir (Bourdieu, 2015).

1.1.Dilsel Mekanizmaların Neden Olduğu Eğitim Eşitsizliği

Standart olmayan dilsel geçmişe sahip ailelerin çocukları daha sık düşük notlar alır, liseye yönlendirilme olasılıkları daha düşüktür ve üniversiteye gitme şansları daha azdır. Bu dezavantajlar yalnızca akademik yetkinliklerden değil, dilsel ifade biçimlerinin değerlendirilmesinden de kaynaklanmaktadır. Dilsel ayrımcılık, ince ama kalıcı bir etkiye sahiptir. Özgüven, motivasyon ve uzun vadeli eğitim yollarını etkiler. Böylelikle, nesiller boyu devam eden sosyal eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunur (Datta, 2024, s. 25). Yani, dilsel ayrımcılık toplumsal iktidar ilişkilerinin içine gömülüdür. “Doğru” dil hakkındaki normlar ve eğitim sistemindeki kurumsal uygulamalar tarafından pekiştirilir (Hornig, 2024, s. 23 vd.; Fairclough, 1996, s. 43-76).

Dilsel ayrımcılık ve eğitim eşitsizliği üzerine yapılan bilimsel incelemeler, toplumsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu incelemeler, görünmez mekanizmaları görünür kılar ve fırsat eşitliğini teşvik edecek stratejiler geliştirme imkânı sunar. Bu süreçte hem bireysel deneyimler hem de yapısal koşullar analiz edilmelidir. Özellikle, eğitim sisteminin dilsel çeşitliliği nasıl ele

aldığı ve bunun eğitim geçmişleri üzerinde ne gibi sonuçları olduğu sorusu üzerinde durulmaktadır. Aynı şekilde, toplumsal önyargıların ve kurumsal uygulamaların dilsel eşitsizliğin yeniden üretilmesinde hangi rolü oynadığı da incelenmelidir.

1.2. Amaç

Bu makalenin amacı, dilsel ayrımcılık ile eğitim eşitsizliği arasındaki bağlantıları sistematik bir şekilde ortaya koymak ve eleştirel bir bakış açısıyla incelemektir. Makalenin çıkış noktası, dilin tarafsız olmadığı, aksine toplumsal güç ilişkilerini yansıttığı ve bu nedenle toplumsal farklılaşmanın temel bir aracı olduğu varsayımdır. Dil, okul bağlamında sadece bilgi aktarımının bir aracı olarak değil, aynı zamanda katılım ve dışlanmayı belirleyen bir seçim kriteri olarak da işlev görür. Analiz, dilsel ayrımcılığın eğitim eşitsizliğinin merkezi bir faktörü olduğunu ve adil bir eğitim sisteminin ancak dilsel çeşitliliğin tanınması ve teşvik edilmesi halinde mümkün olabileceğini gösterecektir.

Diğer yandan, dilsel farklılıkları bir eksiklik olarak sınıflandıran bakış açısından uzaklaşıp, dilsel çeşitliliği bir kaynak olarak kabul eden bir yaklaşıma doğru köklü bir bakış açısı değişikliği talebi de ortaya çıkmaktadır. Böyle bir kabul, çok dilliliği ve dilsel çeşitliliği eşit değerde kabul etmekle kalmaz, aynı zamanda bunları öğrenme süreçleri ve toplumsal entegrasyon için bir potansiyel olarak aktif bir şekilde kullanmayı da gerektirir. Bu makale, dilsel ayrımcılığın mekanizmalarını görünür kılmayı, bunların eğitim öyküleri üzerindeki etkilerini analiz etmeyi ve adil bir eğitim pratiği için olası yaklaşımları tartışmayı amaçlamaktadır.

Aynı zamanda, bu çalışma eğitim eşitsizliğinin yalnızca ekonomik veya sosyal faktörlerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda büyük ölçüde dilsel mekanizmalar tarafından pekiştirildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Dil, kültürel sermayeyle yakından bağlantılıdır ve eğitim sistemindeki sosyal hiyerarşilerin yeniden üretilmesine katkıda bulunur. Bu nedenle makale, dilin bir hakimiyet aracı olarak rolünü eleştirel bir bakış açısıyla inceleyerek ve kapsayıcı, çeşitliliğe duyarlı bir eğitim pratiğinin gerekliliğini ortaya koyarak bilimsel tartışmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Eğitimde adalet ancak dilsel çeşitliliğin artık bir sorun değil, bir kaynak olarak anlaşıldığı durumda sağlanabilir. Bu hem eğitim sisteminde yapısal reformları hem de öğretmenlerin pedagojik tutumlarında bir değişikliği gerektirir. Bu makale, sadece analitik bir bakış açısı sunmakla kalmayıp, dilsel ve sosyal kökenlerinden bağımsız olarak tüm çocuk ve gençlere eşit fırsatlar sağlayan adil bir eğitim pratiği için somut bir ivme kazandırmayı da hedeflemektedir.

2. OKUL BAĞLAMINDA EĞİTİM EŞİTSİZLİĞİ

Eğitim, toplumsal katılım, mesleki başarı ve sosyal hareketlilik için ön koşullardan biri olarak kabul edilir. Eğitim sadece bireysel bir değer değil, aynı zamanda nesiller boyunca toplumsal yapıları şekillendiren bir toplumsal sermayedir. Bununla birlikte, neredeyse tüm modern eğitim sistemlerinde, eğitime erişim ve okulda başarı şansında eşit dağılım olmadığı görülmektedir (Coleman, 1988). Okul bağlamında eğitim eşitsizliği; çocukların ve gençlerin sosyal kökenlerine, ekonomik kaynaklarına ve kültürel sermayelerine bağlı olarak okulda başarıya ulaşma şanslarının farklı olduğunu ifade eder. Bu eşitsizlikler tesadüfi değil, yapısal olarak yerleşmiştir ve eğitim sistemindeki kurumsal uygulamalarla yeniden üretilmektedir.

Eğitim eşitsizliğinin temel faktörlerinden biri sosyal kökendir. Araştırmalar, eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının, eğitimden uzak çevrelerdeki çocuklara kıyasla çok daha sık yüksek eğitim derecelerine ulaştığını ortaya koymaktadır. Bu durum, yalnızca zihinsel yeteneklerle değil, okulda öğrenmeyi destekleyen kaynaklara erişimle de ilgilidir. Akademik geçmişi olan ebeveynler genellikle çocuklarına aktarabilecekleri kitaplar, dil becerisi, eğitim hedefleri ve okulun gerekliliklerini anlama ve bu süreçte çocuklarına eşlik etme becerileri gibi daha fazla kültürel sermayeye sahiptirler. Buna karşılık, düşük gelirlili veya düşük eğitim düzeyine sahip ailelerin çocukları çoğunlukla bu tür kaynaklara daha az erişime sahiptir ki, bu nedenle okulda başarılı olma şansları da önemli ölçüde azalır. Sosyal kökenin yanı sıra ekonomik faktörler de bu açıdan belirleyici bir rol oynamaktadır. Yoksulluk, öğrenme koşullarını doğrudan etkilemektedir. Teknik donanım eksikliği, evde sessiz bir çalışma ortamının bulunmaması, özel ders veya ek destek imkânlarının kısıtlılı olması tipik engellere örnek olarak gösterilebilir. Bu maddi kısıtlamalar, düşük gelirlili ailelerin çocuklarının okulda rekabet açısından dezavantajlı duruma düşmesine neden olmaktadır. Eğitim sistemi bu farklılıkları yeterince dengeleyememektedir, bu nedenle ekonomik eşitsizlik doğrudan eğitim eşitsizliğine dönüşmektedir (bpb, 05.07.2023; Boudon, 1974).

Bourdieu'nun tanımladığı kültürel sermaye de hayati öneme sahiptir. “Kültürel sermaye” kavramı, yalnızca dilsel becerileri değil, aynı zamanda eğitim sisteminde yolunu bulma, kuralları anlama ve beklentileri karşılama yeteneğini de kapsar. Küçük yaşlardan itibaren okuma kültürü, müze ziyaretleri veya akademik söylemlere aşına olan çocuklar, günlük yaşamları başka kültürel uygulamalarla şekillenen çocuklara göre belirgin bir avantaja sahiptir. Ancak eğitim sistemi bu farklılıkları tarafsız bir şekilde değerlendirmeyi, aksine belirli kültürel sermaye biçimlerini ayrıcalıklılı kılar ve diğerlerini marjinalleştirir. Böylelikle eğitim eşitsizliğini pekiştiren bir hiyerarşı ortaya çıkar (Bourdieu, 1984).

Kurumsal mekanizmalar da eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. İlkokuldan ortaöğretime geçiş özellikle kritik bir noktadır. Lise veya ortaokula yönlendirme kararları, sosyal kökenlerden büyük ölçüde etkilenebilmektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olduğu ailelerin çocukları, aynı başarı düzeyinde olsalar dahi daha sık liseye yönlendirilmektedir. Bu durum, okul değerlendirmelerinin yalnızca objektif kriterlere dayanmadığını, aynı zamanda sosyal faktörlerden de etkilendiğini göstermektedir. Buna ek olarak, sosyal açıdan dezavantajlı mahallelerdeki okullar genellikle daha yetersiz donanıma sahiptir, daha az deneyimli öğretmenlere sahiptir ve daha büyük zorluklarla karşı karşıyadır.

Bu durum da farklı öğrenci grupları arasındaki eşitsizliği pekiştirmektedir (Bourdieu & Passeron, 1971).

Eğitim eşitsizliğinin sonuçları oldukça ciddidir. Bireysel düzeyde, mesleki eğitim, üniversite eğitimi ve mesleki başarı şansının azalması anlamına gelir. Dezavantajlı kesimlerden gelen çocuklar, işsizlik ve güvencesiz istihdam riskiyle daha fazla karşı karşıyadır. Toplumsal düzeyde ise eğitim eşitsizliği, sosyal sınıfların katılaşmasına ve sosyal hareketliliğin kısıtlanmasına yol açar. Bu durum, eşitsizliklerin nesiller boyu devam etmesine ve sosyal bölünmelerin derinleşmesine katkıda bulunur. Uzun vadede eğitim eşitsizliği, toplumsal entegrasyonu ve sosyal uyumu tehlikeye sokar.

Eğitim eşitsizliğini azaltmak için hedefli önlemler alınması gerekir. Farklılıklar okula başlamadan önce ortaya çıktığı için bilhassa erken çocukluk dönemi desteği önemlidir. Anaokullarına ve okul öncesi eğitim kurumlarına yapılan yatırımlar, dilsel ve bilişsel farklılıkları dengelemeye katkıda bulunabilir. Zorlu koşullarda bulunan okullar, dezavantajları telafi etmek için ek kaynaklara, daha küçük sınıflara ve hedefli desteğe ihtiyaç duymaktadır. Öğretmenlerin, ayrımcı değerlendirmeleri önlemek için sosyal ve dilsel çeşitlilik konusunda duyarlı olmalarının sağlanması gerekir. Geçiş önerileri için tek tip standartlar veya dezavantajlı bölgelerdeki okulların daha iyi donatılması gibi yapısal reformlar da hayata geçirilmelidir. Son olarak, toplumsal bir dönüşüm de zorunludur. Çeşitlilik bir eksiklik olarak değil, bir kaynak olarak kabul edilmelidir (UNICEF Türkiye, 2024).

Sonuç olarak, okul bağlamında eğitim eşitsizliğinin karmaşık ve yapısal kökenli bir sorun olduğu söylenebilir. Bu sorun, sosyal köken, ekonomik koşullar, kültürel sermaye ve kurumsal uygulamaların bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Okullar bu yönden sadece bilgi aktarımının yapıldığı yerler değil, aynı zamanda sosyal eşitsizlikleri yeniden üreten kurumlardır. Bu nedenle, adil bir eğitim sisteminin inşası için, dezavantajları dengelemek ve tüm çocuklara eşit fırsatlar sunmak için hedefli önlemler alınmalıdır. Yalnızca bu şekilde eğitim, sosyal hareketliliğin itici gücü olarak işlevini yerine getirebilir ve kapsayıcı, adil bir topluma katkıda bulunabilir.

2.1. Okul Ortamında *Pygmalion Etkisi*

Pygmalion Etkisi olarak adlandırılan bu olgu, bir kişinin beklentilerinin başka bir kişinin davranışını ve performansını etkilediği psikolojik bir olguyu tanımlar. Bu terim, *Robert Rosenthal* ve *Lenore Jacobson* (1968) tarafından Kaliforniya'daki bir ilkokulda yürütülen meşhur araştırmaya dayanmaktadır. Araştırmacılar, öğretmenlere, sözde bir zekâ testine dayanarak belirli öğrencilerin özellikle yüksek bir gelişim potansiyeline sahip olduğu bilgisini vermişlerdir. Gerçekte ise bu sınıflandırma rastgele yapılmıştır. Bir süre sonra, tam da bu öğrencilerin sınıf arkadaşlarına göre önemli ölçüde daha iyi performans gösterdikleri ortaya

çıkıştır. Dolayısıyla öğretmenlerin beklentileri, çocukların okul gelişimleri üzerinde ölçülebilir bir etkiye sahip olmuştur.

Pygmalion Etkisi, pedagojik bağlamda beklentilerin gücünü ortaya koymaktadır. Belirli öğrencilere yönelik yüksek beklentileri olan öğretmenler, onlara daha fazla ilgi gösterme, onları daha sık cesaretlendirme ve onlara daha zorlu görevler verme eğilimindedir. Bu ince ve genellikle bilinçsiz olan kayırma, öğrencilerin gerçekten daha iyi performans göstermesine yol açar. Aksi durumda, yani öğretmenlerin beklentileri düşük olduğunda ve bu nedenle öğrencilere daha az destek verildiğinde, olumsuz bir beklenti etkisi ortaya çıkar (Rosenthal & Jacobson, 2003).

Pygmalion Etkisi'nin eğitim eşitsizliği üzerindeki rolü oldukça önemlidir. Beklentiler tarafsız değildir; aksine toplumsal önyargılar, sosyal köken ve dilsel faktörlerden etkilenir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar, öğretmenlerin eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarından daha yüksek beklentiler içinde olduklarını, buna karşın sosyal açıdan dezavantajlı kesimlerden gelen veya göçmen kökenli çocukların ise daha sık hafife alındığını göstermektedir. Söz konusu beklentiler, okul hayatına doğrudan etki eder. Notları, sınıf geçiş önerilerini ve öğrencilerin motivasyonunu etkiler. Böylece *Pygmalion Etkisi*, eğitim sisteminde sosyal eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunur.

Bir başka husus da öz imaj ile başkalarının beklentileri arasındaki etkileşimdir. Öğrenciler öğretmenlerinin beklentilerini içselleştirir ve buna uygun bir benlik algısı geliştirir. “Başarılı” olarak algılananlar kendilerine daha fazla güvenir ve daha fazla çaba gösterir. Buna karşılık, “başarısız” olarak görülenler genellikle daha düşük bir özgüven geliştirir ve zorluklardan kaçınır.

Pygmalion Etkisi, özellikle genelleştirilebilirliği açısından eleştirel bir şekilde tartışılmaktadır. *Rosenthal ve Jacobson*'ın ilk çalışması büyük ilgi görmüş olsa da daha sonraki araştırmalar bu sonuçları her zaman aynı ölçüde tekrarlayamamıştır. Yine de bu etki, sınıf ortamındaki sosyal etkileşimlerin öğrenme süreçlerini nasıl etkilediğine dair sağlam bir örnek olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle eğitim araştırmaları, öğretmenleri beklentilerinin etkisine karşı duyarlı hale getirmenin gerekliliğini vurgulamaktadır (Brophy, 1983, 631-661).

Özellikle öğretmen eğitimi açısından pratik sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler, kendi ön varsayımlarını eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi öğrenmeli ve tüm öğrencilere yüksek beklentilerle yaklaşmalıdır. Bu, farklılıkları görmezden gelmek anlamına gelmez; aksine, köken, cinsiyet veya dilsel geçmişten bağımsız olarak potansiyelleri fark etmek ve teşvik etmek anlamına gelir. “Beklenti odaklı didaktik” programları, *Pygmalion Etkisini* olumlu bir şekilde kullanmaya ve eğitim eşitsizliklerini azaltmaya katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, *Pygmalion Etkisi*, okul ortamında beklentilerin gücüne dair etkileyici bir örnektir ve öğretmenlerin sadece bilgi aktarmakla kalmayıp, tutumları ve etkileşimleri yoluyla öğrencilerin gelişimini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, sadece psikolojik bir fenomen değil, aynı zamanda eğitim politikası açısından da önemli bir konudur. Adil bir eğitim sistemi, sosyal kökenleri veya dilsel kimlikleri ne olursa olsun, tüm çocukların yüksek beklentilerden yararlanabilmesini sağlamalıdır.

3. OKUL ORTAMINDA ÇOKDİLLİLİĞİN ÇELİŞKİLİ ROLÜ

Çokdillilik küresel bir olgudur ve modern toplumların eğitim sistemlerini de giderek daha fazla şekillendirmektedir. Göç, kültürel çeşitlilik ve uluslararası ağlar sayesinde, birden fazla dilde büyüyen çocuk ve gençlerin sayısı artmaktadır. Çokdillilik bir yandan bilişsel, sosyal ve kültürel avantajlar sağlayan bir kaynak olarak görülürken, diğer yandan okul hayatında sıklıkla bir eksiklik olarak algılanmaktadır. Bu çelişki, çokdilliliğin sadece bireysel bir yetenek değil, aynı zamanda toplumsal ve kurumsal bir konu olduğunu da ortaya koymaktadır.

3.1. Çokdillilik: Bir Kaynak

Araştırmalar, çokdilliliğin olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. Bilişsel açıdan, çokdillilik düşünme esnekliğini, bakış açısını değiştirme yeteneğini ve problem çözme becerisini geliştirir. Çokdilli çocuklar, dil sistemleri arasında geçiş yapmayı ve farklılıkları değerlendirmeyi erken yaşlarda öğrendikleri için genellikle daha güçlü bir metadilsel farkındalık geliştirirler. Kültürel açıdan da çok dillilik, farklı geleneklere, kimliklere ve iletişim alanlarına erişim sağlar. Küreselleşen dünyada, mesleki fırsatları genişleten ve kültürlerarası yetkinliği güçlendiren bir anahtar nitelik olarak kabul edilir. Bunun yanı sıra, okul bağlamında çok dillilik bir köprü görevi görebilir. Öğrencilerin farklı dillerde içeriği kavramalarını sağlar ve karmaşık konuları anlama becerisini geliştirir. “*Translanguaging*” gibi pedagojik kavramlar, mevcut tüm dil kaynaklarının kullanılmasının öğrenmeyi zenginleştirebileceğini göstermektedir. Bu anlamda çok dillilik, eğitim sistemlerinin aktif olarak teşvik etmesi gereken bir potansiyeldir (Ayan Ceyhan, 2012, s. 234 vd.).

3.2. Çokdillilik: Bir Zorluk

Avantajlarına rağmen, çokdillilik okul hayatında sıklıkla bir sorun olarak görülmektedir. Evde ders dilinden farklı bir dil konuşan çocuklar genellikle “dil açısından yetersiz” olarak değerlendirilmektedir. Öğretmenler büyük ölçüde standart dile odaklanmakta ve bu dilden sapmaları olumsuz olarak değerlendirmektedir. Bu durum, çokdilliliğin bir kaynak değil, bir engel olarak algılanmasına yol açmaktadır.

Temel sorunlardan biri, kurumsal norm odaklılıktır. Okullar, standart dili öğrenmeye odaklanmaktadır ve dilsel çeşitliliği yeterince dikkate almamaktadır. Böylece, öğrencinin yaşam gerçekliği ile okulun gereklilikleri arasında uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Çok dilli çocuklar, okulda başarılı olmak için genellikle aile dillerini ikinci plana atmak zorunda kalmaktadır. Bu durum, kimlik çatışmalarına yol açabilmekte ve dilsel yetkinliğe duyulan saygıyı zedeleyebilmektedir.

Ayrıca, toplumsal önyargılar çok dilliliği zekâ eksikliği veya düşük başarı ile ilişkilendirebilmektedir. Bundan özellikle göçmen kökenli çocuklar etkilenmekte, çok dilli olmaları kültürel bir zenginlik olarak değil, entegrasyon eksikliğinin bir işareti olarak görülmektedir. Söz konusu tutum eğitim eşitsizliklerini pekiştirmekte ve sosyal dışlanmaya neden olabilmektedir.

3.3 Çelişkili Durum ve Sonuçları

Çokdilliliğin çelişkili rolü hem bir fırsat hem de bir risk olarak görülmesinde kendini gösterir. Bir yandan bilişsel ve kültürel avantajlar sunarken, diğer yandan kurumsal ve toplumsal düzeyde sıklıkla olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Bu çelişkili durum, çocukların ve gençlerin eğitim yaşamları üzerinde doğrudan sonuçlar doğurmaktadır. Çokdilliliği tanıyan ve teşvik eden bir ortamda yaşayanlar bunun avantajlarından yararlanırken; eksiklik odaklı bir sistemde öğrenim görenler çokdilliliği bir yük ve dezavantaj olarak algırlarlar (bkz. Hamburger, 2005, s. 10 vd, ss.16). Zorluk, bu ikilemi verimli bir şekilde kullanabilmektir. Eğitim sistemleri, çok dilliliği bir sorun olarak değil, bir kaynak olarak algılamayı hedeflemelidir. Bunun için öğretmen eğitiminde, ders tasarımında ve toplumsal algıda değişiklikler gerekir. Çok dillilik yalnızca değer gördüğü zaman potansiyelini ortaya çıkarabilir ve eğitim eşitsizliğinin azaltılmasına katkıda bulunabilir.

Çokdillilik, hem eğitim süreçlerini zenginleştirebilir hem de eğitim engellerini pekiştirebilir. Etkisi, büyük ölçüde toplumsal ve kurumsal düzeyde nasıl değerlendirildiğine bağlıdır. Bu nedenle adil bir eğitim sistemi, dilsel yetkinliklerin çeşitliliğini tanımalı ve teşvik etmelidir. Buradaki görev, çok dilliliği artık bir eksiklik olarak değil, bireysel gelişim, toplumsal entegrasyon ve küresel katılım için kilit bir kaynak olarak görmektir.

Adil bir eğitim uygulamasının tesisi, eğitim eşitsizliği ve dilsel çeşitlilikten kaynaklanan zorluklarla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Eğitim sistemleri, köken, cinsiyet, dil veya sosyal statüden bağımsız olarak tüm çocuklara ve gençlere eşit fırsatlar sunma göreviyle karşı karşıyadır. Hem yapısal engeller ortadan kaldırılmalı hem de bireysel potansiyeller desteklenmelidir. Bu, yalnızca pedagojik değil, aynı zamanda kapsayıcılık, tanıma ve fırsat eşitliğini hedefleyen bir toplumsal-politik görevdir. Eğitim eşitsizlikleri okula başlamadan önce ortaya çıktığı için, erken çocukluk dönemi desteği ve önleme merkezi bir başlangıç noktasıdır.

Dil gelişimini, sosyal becerileri ve bilişsel gelişimi hedefli bir şekilde destekleyen erken çocukluk programları, farklılıkları dengeleyebilir ve fırsat eşitliğinin temelini atabilir (bkz. Yılmaz, 2025, s. 4072–4086).

Bunun yanı sıra, adil bir eğitim uygulaması, çeşitliliğin bir kaynak olarak kabul edilmesini zorunlu kılar. Çok dillilik, kültürel farklılıklar ve farklı öğrenme stilleri artık bir eksiklik olarak görülmemeli, aksine derslere aktif olarak entegre edilmelidir. Kültürlerarası pedagoji, tüm dilsel ve kültürel kaynakların dahil edilmesinin öğrenmeyi zenginleştirebileceğini ve okula katılımı güçlendirebileceğini göstermektedir. Pedagojik düzeyin yanı sıra, eşitsizliğe duyarlı bir okul gelişimi de gereklidir. Sosyal açıdan dezavantajlı mahallelerdeki okullar ek kaynaklara, daha modern sınıflara ve hedefli destek programlarına ihtiyaç duyar. Eğitim politikası, dezavantajları dengelemek ve eşit fırsatlar yaratmak için başlangıç koşullarındaki farklılıkları dikkate almalıdır. Öğretmenlere de bir başka kilit rol düşmektedir. Öğretmenlerin beklentileri ve tutumları, eğitim öykülerini önemli ölçüde şekillendirmektedir (Dirim & Mecheril, 2018, s. 38 vd.).

Daha önce bahsedilen *Pygmalion Etkisi*, yüksek beklentilerin daha iyi performansa yol açabileceğini, düşük beklentilerin ise dezavantajları artırdığını ortaya koymaktadır. Bu açıdan, öğretmenlerin çeşitlilik, entegrasyon ve ayrımcılık içermeyen öğretim yöntemleri konularında mesleki gelişim eğitimleri alması vazgeçilmez bir ön koşuldur (Rosenthal & Jacobson, 2003). Ayrıca, adil bir eğitim uygulaması, öğrencilerin katılımını ve söz hakkını güçlendirmelidir. Öğrenciler, derslerin düzenlenmesi, öğrenim içeriği ve okul yapıları ile ilgili kararlara dahil edilmelidir. Bu tür bir uygulama, sadece motivasyonu ve sorumluluk almayı değil, aynı zamanda demokratik becerileri de teşvik eder.

Sonuç olarak, eğitimde eşitlik toplumsal dönüşümle yakından bağlantılıdır. Yoksulluk, ayrımcılık ve sosyal eşitsizlik, eğitim fırsatlarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, adil bir eğitim uygulaması, sosyal eşitsizlikleri azaltan, aileleri destekleyen ve kültürel çeşitliliği tanıyan bir politika çerçevesinde ele alınmalıdır.

Erken çocukluk döneminde destek, çeşitliliğin tanınması, eşitsizliğe duyarlı okul gelişimi, öğretmenlerin profesyonelleşmesi, öğrencilerin katılımı ve kapsamlı bir toplumsal dönüşümde adil bir eğitim uygulamasının perspektifleri yatmaktadır. Böyle bir uygulama, engelleri ortadan kaldırmak ve potansiyelleri desteklemek anlamına gelir. Bu sadece pedagojik bir ideal değil, aynı zamanda sosyal entegrasyon, demokratik katılım ve geleceğe dönük bir toplum için gerekli bir ön koşuldur.

4. SONUÇ

Eğitim eşitsizliğinin çeşitli boyutlarının incelenmesi, eğitim sistemlerinin hiçbir şekilde tarafsız öğrenim mekanları olmadığını, aksine toplumsal hakimiyet ilişkilerini yansıtan ve yeniden üreten sosyal kurumlar olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Dil, beklentiler ve kurumsal

yapılar, bu süreçte birbiriyle yakından etkileşim halindedir ve çocuklar ile gençlerin fırsatlarını büyük ölçüde belirlemektedir. Dilsel ayrımcılık, okul hayatında dışlanmanın ne kadar ince bir şekilde gerçekleşebileceğini göstermektedir. Lehçeler, aksanlar veya çok dillilik genellikle kültürel çeşitliliğin bir ifadesi olarak kabul edilmemekte, aksine standarttan sapma olarak değerlendirilmektedir. Bu tutum, dilsel açıdan farklı geçmişlere sahip öğrencilerin daha düşük notlar almasına, daha az destek görmesine ve yüksek eğitime devam etme şanslarının azalmasına yol açmaktadır. Böylelikle dil, eğitim eşitsizliğini pekiştiren görünmez ama güçlü bir seçme aracı haline gelmektedir.

Okul bağlamındaki eğitim eşitsizliği yalnızca dilsel faktörlere bağlanamaz. Bu eşitsizlik, sosyal köken, ekonomik kaynaklar ve kültürel sermayenin karmaşık etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları, destekleyici bir ortamdaki öğrenme materyallerine erişimden ve ebeveynlerinin desteğinden yararlanırken, eğitim düzeyi düşük ailelerin çocukları genellikle maddi ve sosyal kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Okullar bu farklılıkları yeterince dengeleyememekte ve yapıları ve uygulamalarıyla eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Söz konusu durum, özellikle ilkokuldan ortaokula geçişte, önerilerin büyük ölçüde sosyal köken tarafından belirlendiği durumlarda belirginleşmektedir. Dolayısıyla, eğitim eşitsizliği bireysel bir başarısızlık değil, nesiller boyunca sosyal hareketliliği kısıtlayan ve toplumsal bölünmeleri derinleştiren yapısal bir sorundur.

Pygmalion Etkisi, okul hayatındaki beklentilerin gücünü de açıkça ortaya koymaktadır. Öğretmenler, tutumları ve etkileşimleri yoluyla öğrencilerin başarılarını önemli ölçüde etkileyebilmektedirler. Yüksek beklentiler daha iyi başarıya yol açarken, düşük beklentiler dezavantajları daha da artırmaktadır. Bu nedenle *Pygmalion Etkisi*, eğitim eşitsizliğinin yeniden üretilmesiyle yakından bağlantılıdır. Eğitim düzeyinin yüksek olduğu ailelerin çocukları olumlu beklentilerden daha sık yararlanırken, dezavantajlı ortamlardan gelen çocuklar ise küçümsenebilmektedir. Bu dinamik, eğitim adaletinin yalnızca yapısal reformlara değil, aynı zamanda bireysel tutumların ve pedagojik uygulamaların da yansımalarına bağlı olduğunu göstermektedir. Öğretmenler, rollerinin bilincinde olmalı ve kökenleri veya dilsel geçmişleri ne olursa olsun tüm öğrencilerin potansiyeline güvenmelidirler.

Çokdillilik, eğitim uygulamalarındaki çelişkiyi özellikle çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bir yandan, bilişsel ve kültürel avantajlar sunar, metadilsel farkındalığı güçlendirir ve kültürlerarası yetkinliği geliştirirken; diğer yandan, okul hayatında sıklıkla eksiklik odaklı değerlendirilmektedir. Aile içinde farklı bir dil konuşan çocuklar, çokdillilikleri bir kaynak olmasına rağmen genellikle “dilsel açıdan zayıf” olarak görülebilmektedir. Zira, eğitim sistemleri hâlâ büyük ölçüde tek dilli bir yapıya sahiptir ve dilsel çeşitliliği yeterince benimsememektedir. Bu nedenle, adil bir eğitim uygulaması, çok dilliliği bir potansiyel olarak kavramalı ve aktif olarak teşvik etmelidir. Okullar dilsel çeşitliliğe değer vermeyi ve derslere entegre etmeyi öğrendiklerinde, çok dillilik tam potansiyelini ortaya çıkarabilir ve eğitim eşitsizliğinin azaltılmasına katkıda bulunabilir.

Yukarıda yer verilen bulguların bir araya getirilmesi, adil bir eğitim uygulaması için yeni perspektifler ortaya koymaktadır. Okula başlamadan önce farklılıkları dengelemek için erken çocukluk dönemi desteği hayati önem taşır. Çeşitliliğin bir kaynak olarak kabul edilmesi, eşitsizliğe duyarlı okul gelişimi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi, eğitim eşitsizliğini azaltmak için temel kaldıraçlardır. Öğretmenler, beklentilerini eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi başarmalı ve tüm öğrencilerin potansiyeline güvenmelidir. Dezavantajlı mahallelerdeki okullar, ek kaynaklara, daha modern sınıflara ve hedefli destek programlarına ihtiyaç duyar. Dolayısıyla, adil bir eğitim uygulaması kapsamlı bir toplumsal dönüşümün parçasıdır. Eğitim, yalnızca sosyal eşitsizlikler azaltıldığında ve kültürel çeşitlilik kabul edildiğinde fırsat eşitliği ilkesine uygun hale gelebilir.

Adil bir eğitim uygulaması yalnızca okulların görevi değildir; bunun için toplumun genelini kapsayan bir yaklaşım gereklidir. Eğitimde adalet, sosyal adaletle yakından bağlantılıdır. Yoksulluk, ayrımcılık ve sosyal eşitsizlik, eğitim fırsatlarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, erken çocukluk eğitime yatırım, dezavantajlı okulların hedefli olarak desteklenmesi ve çeşitliliğin tanınmasına yönelik programlar gibi politik önlemlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Eğitim, artık bir ayrıcalık olarak görülmemeli, herkes için bir temel hak olarak güvence altına alınmalıdır. Sadece çeşitliliğin tutarlı bir şekilde tanınması, çok dilliliğin teşvik edilmesi, beklentilerin gözden geçirilmesi ve dezavantajlı öğrencilere yönelik hedefli destek sayesinde, fırsat eşitliği ilkesine uygun bir eğitim sistemi oluşturulabilir.

Sonuç olarak, dilsel ayrımcılık, eğitim eşitsizliği, *Pygmalion Etkisi* ve çokdilliliğin çelişkili rolü, birbirinden bağımsız olgular değil, birbirleriyle yakından bağlantılıdır. Bunlar, eğitimde adaletin hem yapısal reformları hem de bireysel düşünmeyi gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Adil bir eğitim uygulaması, engelleri ortadan kaldırmalı ve potansiyelleri desteklemelidir. Bu, sadece pedagojik bir ideal değil, aynı zamanda sosyal entegrasyon ve geleceğe dönük bir toplum için gerekli bir ön koşuldur. Çünkü eğitim, sadece bireysel bir değer değil, sosyal uyumun geleceğini belirleyen toplumsal bir görevdir.

KAYNAKÇA

Ayan Ceyhan, M. (2012). Eğitimde Çokdillilik ve Ayrımcılık: Sosyolojik, Eğitimsel, Dilbilimsel Perspektifler. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınlar 393, Sosyoloji 15-Eğitim Çalışmaları 2, İstanbul, 2012, s. 231-243.

Bourdieu, P., *Die feinen Unterschiede: Kritik der gesellschaftlichen Urteilskraft*. Dritte, durchgesehene Auflage. Frankfurt a. M./Suhrkamp, 1984.

Bourdieu, P., *Was heißt sprechen?: zur Ökonomie des sprachlichen Tausches*. Unveränderter Nachdruck der 2. Auflage. Wien/NAP, 2015.

Bourdieu, P., Passeron J.-C., Die Illusion der Chancengleichheit: Untersuchungen zur Soziologie des Bildungswesens am Beispiel Frankreichs. Stuttgart/Klett, 1971.

Boudon, R., Education, Opportunity, and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society. New York/John Wiley & Sons Inc., 1974.

bpb: Bundeszentrale für politische Bildung (05.07.2023). Wie fördern Eltern ihre Kinder in Sachen Bildung? Je nach sozialer Lage anders. <https://www.bpb.de/themen/bildung/dossier-bildung/522816/wie-foerdern-eltern-ihre-kinder-in-sachen-bildung-je-nach-sozialer-lage-anders/> (Erişim tarihi: 09.04.2026).

Brophy, J., Research on the Self-Fulfilling Prophecy and Teacher Expectations. Journal of Educational Psychology, Vol. 75, No. 5, 1983, s. 631–661.

Coleman, J. S., Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94(Supplement), 1988, s. 95–120.

Datta, A. (2024), Ungleichheit und Bildungsbenachteiligung. ZEP: Zeitschrift für internationale Bildungsforschung und Entwicklungspädagogik 47/1, s. 24-27, https://www.pedocs.de/volltexte/2025/32440/pdf/ZEP_2024_1_Datta_Ungleichheit_und_Bildungsbenachteiligung.pdf/ (Erişim tarihi: 14.04.2026).

Dirim, İ., Mecheril, P., Heterogenität, Sprache(n) und Bildung. Eine differenz- und diskriminierungstheoretische Einführung. Bad Heilbrunn/Julius Klinkhardt, 2018.

Fairclough, M., Language and power. 13th edition. Longman Pub Group, 1996.

Hamburger, F., Der Kampf um Bildung und Erfolg. Eine einleitende Feldbeschreibung. In: F. Hamburger, T. Badawi, M. Hummrich: Migration und Bildung. Wiesbaden/Springer, 2005.

Hornig, D. (2024). Diskriminierende sprachliche Praktiken in heterogenen Bildungssettings. 1. Jg., Heft 1, ISSN 2944-4969. https://kluedo.ub.rptu.de/frontdoor/deliver/index/docId/8543/file/2_23-38_RoL_Hornig_Publikation_KK.pdf/ (Erişim tarihi: 09.04.2026).

Reisigl, M., Sprachwissenschaftliche Diskriminierungsforschung. In: A. Scherr, A. El-Mafaalani & G. Yüksel: Handbuch Diskriminierung. Wiesbaden/Springer, 2017, s. 81-100.

Rosenthal, R., Jacobson, L., Pygmalion in the Classroom: Teacher Expectation and Pupil's Intellectual Development. Crown House Publishing, 2003.

UNICEF, Türkiye, Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimi Sektörünün Sistemik Analizi. <https://www.unicef.org/turkiye/media/18961/file/Systematic%20Analysis%20of%20ECE%20-%20TR.pdf.pdf/> (Erişim tarihi: 12.04.2026).

Yılmaz, Ş., Türkiye ve Dünyada Çok Kültürlü Ortamlarda Erken Çocukluk Eğitimi ile İlgili Yapılan Çalışmaların Tematik Olarak İncelenmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 2025, sayı 66. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/4587263/> (Erişim tarihi: 12.04.2026).

**BİREYSEL YALNIZLIKTAN KOLEKTİF HUZURSUZLUĞA: GENÇ
WERTHER'İN ACILARI'NDA ASOSYALLİK VE TOPLUMSAL MELANKOLİNİN
ONTOLOJİK ANALİZİ**

FROM INDIVIDUAL LONELINESS TO COLLECTIVE UNREST: AN ONTOLOGICAL
ANALYSIS OF ASOCIALITY AND SOCIAL MELANCHOLIA IN THE SORROWS OF
YOUNG WERTHER

Doç. Dr. AYSEL ARSLAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr -
ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

ÖZET

Johann Wolfgang von Goethe'nin "*Fırtına ve Coşku*" akımının öncü metni kabul edilen Genç Werther'in Acıları mektup tekniğinin kullanıldığı bir eserdir. Romantik bir aşk hikâyesinin ötesinde bir kurguya sahip olan eser, birey ile toplum arasındaki onulmaz uçurumun trajik bir yansımasını sunar. Bu çalışmada Werther'in kendini intihara sürükleyen düşünsel sürecini sadece karşılıksız bir aşkın neticesi olarak ele alınmamıştır. Genç Werther'i okuyucuyu derinden etkileyen asosyallik ve toplumsal melankoli olguları üzerinden de analiz etmeyi amaçlamaktadır. Werther karakteri, Aydınlanma rasyonalizminin katı kalıpları ve aristokratik sınıfın yapay nezaket kuralları arasına sıkışmış duygu dünyasını eyleme dökemeyen modern "*Yabancılaşmış bireyin*" örneğini sunmaktadır. Çalışmada yöntem olarak metin odaklı eleştiri ve sosyo-psikolojik analiz benimsenmiştir. Werther'in doğaya sığınma arzusu ve burjuva çalışma ahlakına duyduğu tepki, toplumsal yapıya eklemelenemeyen bir öznenin savunma mekanizması olarak irdelenmektedir. Werther'in yaşadığı asosyallik, bir tercih olmaktan ziyade, bireyin kendi özgünlüğünü korumak adına toplumsal dokuyla girdiği çatışmanın kaçınılmaz bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. Bu uyumsuzluk, karakterde "*Dünya Ağrısı*" olarak tanımlanan kolektif bir huzursuzluğu ve toplumsal melankoliyi tetikler. Analiz sürecinde, Werther'in mektupları üzerinden karakterin içsel parçalanmışlığı ile dönemin sınıfsal katılığı arasındaki bağlar kurulmaktadır. Bulgular, Werther'in trajedisinin, bireyin duygusal hakikati ile toplumun kuralcı beklentileri arasındaki uzlaşmazlıktan beslendiğini göstermektedir. Bu çalışma, Werther figürünü günümüzün modern yalnızlık biçimleri ve

“*Sessiz Yabancılaşma*” pratikleriyle ilişkilendirerek melankolinin nasıl politik ve toplumsal bir reddediş biçimine dönüştüğünü tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genç Werther’in Acıları, Asosyallik, Toplumsal Melankoli, Yabancılaşma, Dünya Ağrısı

ABSTRACT

Johann Wolfgang von Goethe's *The Sorrows of Young Werther*, considered a pioneering text of the “*Storm and Stress*” movement, is a work that utilizes epistolary writing. Beyond a romantic love story, the work presents a tragic reflection of the irreconcilable chasm between the individual and society. This study does not merely examine Werther's suicidal thoughts as a consequence of unrequited love. It aims to analyze Young Werther through the lens of social isolation and melancholy, deeply affecting the reader. The character of Werther exemplifies the modern “*Alienated individual*” trapped between the rigid constraints of Enlightenment rationalism and the artificial rules of politeness of the aristocratic class, unable to translate their emotions into action. The study employs text-based criticism and socio-psychological analysis as its methodology. Werther's desire for refuge in nature and his reaction to bourgeois work ethics are explored as defense mechanisms of a subject unable to integrate into the social structure. Werther's social isolation is interpreted not as a choice, but as an inevitable consequence of the conflict between the individual and the social fabric in order to preserve their own uniqueness. This incompatibility triggers a collective unease and social melancholy, defined in the character as “*World Pain*” The analysis establishes connections between the character's internal fragmentation and the class rigidity of the era through Werther's letters. The findings demonstrate that Werther's tragedy stems from the irreconcilable conflict between the individual's emotional truth and society's rigid expectations. This study, by relating the figure of Werther to modern forms of loneliness and “*Silent Alienation*” practices, opens up a discussion on how melancholy transforms into a form of political and social rejection.

Keywords: The Sorrows of Young Werther, Social Isolation, Social Melancholy, Alienation, World Pain

1. GENÇ WERTHER’İN ACILARI ROMAN ÖZETİ

Roman, hukuk stajını tamamlamak ve miras işlerini halletmek için hayali bir Alman kasabası olan Wahlheim’a giden hassas ruhlu, resim yapmayı seven ve doğaya tutkun bir genç olan Werther’in, dostu Wilhelm’e yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Werther, kasabanın huzurlu

atmosferinde doğayla iç içe yaşarken katıldığı bir köy balosunda Lotte adında bir genç kızla tanışır. Lotte, annesinin ölümünden sonra kardeşlerine annelik yapan oldukça neşeli ve erdemli bir kızdır. Werther, daha ilk gördüğü anda Lotte'ye âşık olur. Ancak Werther'in duygularını âşık olduğu genç kıza açabilmesi için önünde büyük bir engel vardır. Lotte, ağırbaşlı ve dürüst bir adam olarak tanınan Albert ile nişanlıdır. Albert o sırada şehir dışında olduğu için Werther ve Lotte birlikte çok vakit geçirirler ve aralarında derin bir ruhsal bağ kurulur. Ancak Albert geri döndüğünde Werther için işkence dolu günler de başlar. Albert'e saygı duysa da sevdiği kadının yanında başka bir adamın olması Werther'in iç dünyasını yıkıma uğratar ama elinden bir şey gelmez. Bu imkânsız aşktan kaçmak için bir elçilikte işe girer. Ancak oradaki sınıfsal kibir ve bürokrasiye dayanamayıp istifa ederek tekrar Wahlheim'a, Lotte'nin yanına dönmek zorunda kalır. Döndüğünde Lotte ve Albert evlenmiştir. Werther'in tutkusu artık saplantılı ve hastalıklı bir hal alır. Lotte, Werther'e değer verse de toplum kuralları ve eşine olan sadakati nedeniyle ondan uzak durmaya çalışır. Son bir görüşmede duygularına hâkim olamayan Werther, Lotte'yi öpmeye çalışınca Lotte onu kesin bir dille reddeder ve bir daha görüşmemeleri gerektiğini söyleyerek ondan uzaklaşır. Sevdiği kadın tarafından reddedildiği için dünyası yıkılan Werther, hayatın anlamsızlığına ve "*Dünya Ağrısına*" (Weltschmerz) yenik düşer. Albert'ten yolculuğa çıkacağı bahanesiyle ödünç tabancalarını ister. 23 Aralık gecesi mektuplarını tamamlar. Uşağına yapması gerekenlere ilişkin talimatlarını verir ve Lotte'nin ellerinin değdiği o tabancalarla kendi hayatına son verir. Roman, Werther'in cenazesinin hiçbir din adamı katılmadan sessizce defnedilmesiyle son bulur.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada genç Werther'in Acıları romanı farklı kavramlar bağlamında ele alınarak incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak metin odaklı eleştiri ve sosyo-psikolojik analiz benimsenmiştir. Metnin yüzeysel yapısının yanı sıra farklı kavramlarla ele alınmasının metnin derinlikli yapısını ortaya çıkaracağı kabul edilmiştir.

2.1. Araştırma Materyali

Kitabın Asıl Adı: Die Leiden des jungen Werthers

Kaynak Dili: Almanca

Yazarın Adı: Johann Wolfgang von Goethe

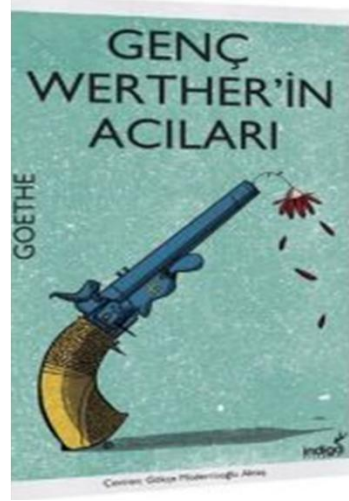
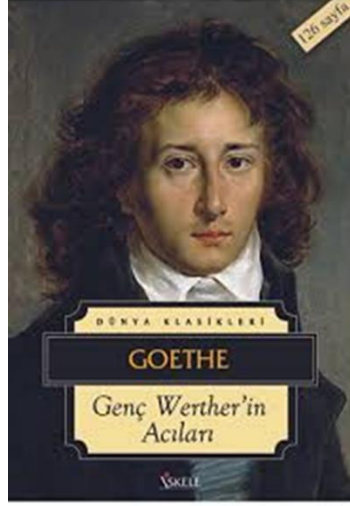
İlk Basım Yeri ve Tarihi: Almanya, 1774

Çevirmen: Tolga Akdeniz

Yayınevi: İskele Yayıncılık

Basım Yeri ve Tarihi: İstanbul, 2007

Sayfa Sayısı: 125

2. 2. Ana Karakterler

Werther: Kendisini tanıtırken akıl ve kural yerine duygunun sınırsızlığını yücelten bir figür olarak öne çıkan romanın temel karakteridir. Coşkun ve huzursuz bir ruha sahiptir.

“Kendi kalbimle meşgulüm sadece; oysa o, tek başıma sahip olduğum tek şey, bütün her şeyin kaynağı, bütün gücün, bütün mutluluğun ve bütün sefaletin tek pınarı. Ah, benim bildiğim her şeyi herkes bilebilir, ama kalbim sadece benimdir.”

Lotte: Lotte, romanda daha çok kutsal, anaç, sadık ve fedakâr olarak karakterize edilmiştir.

“Hizmetçi kız bir şeyler getirmek için gittiğinde ben de kapıya doğru yürüdüm ve en güzel manzarayı gördüm. Alçak boylu, güzel yapılı, beyaz bir fistan giymiş, kollarında ve göğsünde pembe kurdeleler olan bir kız; etrafında iki yaşından on bir yaşına kadar değişen altı çocuk vardı. Elinde kocaman bir ekmek tutuyor, etrafındaki küçüklere yaşlarına ve iştahlarına göre paylaşıyordu.”

Albert: Ana karakterlerden biri olan Albert romanda dürüst bir kimliğe sahip olan sakin ve güvenilir bir kimlikle tanıtılmıştır. Bu kimlik Albert'in gelgitli karakterinin tam zıttıdır.

“Albert dünyadaki en dürüst adamdır... Her şeyi büyük bir sükûnetle anlatıyor ve benim aşırı heyecanlı olduğumu fark ettiğinde beni sakinleştirmeye çalışıyor. Ona saygı duymamak imkânsız. O, düzenli bir hayatın, dürüst bir karakterin ve sarsılmaz bir sadakatin örneğidir.”

2.3. Ana Karakterler Arasındaki Bağlantılar

Lotte ve Werther: Lotte'nin Werther üzerindeki etkisini ve onun nezaketini anlatan şu ifade okuyucuya aralarındaki ilişkinin derinliğini göstermektedir:

“Lotte bazen elimi tutuyor ve masumca bir şeyler anlatıyor. O an bütün dünyayı unutuyorum. Ama bazen de Albert gelince kendimi çok kötü hissediyorum. Albert'in dürüstlüğü ve nezaketi beni daha da çok üzüyor; çünkü ona kızmak için hiçbir sebepim yok.” Bu itiraf, Werther'in toplumsal melankolisini besleyen suçluluk duygusunu ortaya koymaktadır. Albert'in iyi bir insan olması, Werther'in acısını daha da çıkmaza sokmaktadır.

Werther ile Lotte arasında hissettiği ruhsal akrabalık diye adlandırılabilir bir bağ olmasına karşın imkânsızlığın verdiği uzaklaşma zorunluluğu bulunmaktadır. Aralarındaki bağ, fiziksel bir çekimden ziyade ruhsal bir *“Aynalık”* üzerinedir. Aynı kitaplardan zevk alırlar, aynı doğa manzarasına hayran kalırlar. Bu ayna olma hali birbirlerine çekilmelerini doğal olarak başlatır ve uzak kalmayı olanaksız kılar. Burada Lotte'nin Werther için yaşamının anlamı konumuna gelmesi önemlidir. Werther'i asosyal yapısından uzaklaştırdığı ve bağ kurabildiği özel bir insan olması sebebiyle Lotte'yi onun için bir kurtarıcı konumunda görmesi de duygularının derinleşmesinde etkili olmuştur. Werther'in Lotte'den uzaklaşmak için farklı bir yerde işe başlamasına karşın işini bırakarak tekrar dönmesi aslında ondan uzaklaşmamasından kaynaklanmaktadır. Bu bağı kesemeyeceğini tam olarak anladığı anda ise planlı olarak kendi hayatına son vererek yaşadığı acıdan uzaklaşmayı seçmiştir.

Werther ve Albert: Bu iki ana karakter, dönemin iki farklı insan modelini temsil etmektedir. Aralarındaki tartışmalar aklın ve duygunun savaşıdır. Albert için intihar bir zayıflık, bir mantık hatası ve toplumsal bir görevden kaçıştır. Werther'in duvarda asılı duran boş tabancalarıyla şaka yapması üzerine Albert:

“Bir insanın kendi canına kıyması kadar saçma bir şey düşünemiyorum; buna ancak bir delilik olarak bakabilirim. (...) Bir eylemin ahlaki değeri, o eylemin hangi ruh haliyle yapıldığına bağlıdır. Ama bir insanın hayatına son vermesi, her zaman bir zayıflıktır. Çünkü acılara göğüs germek, onlardan kaçıp ölmekten çok daha zordur ve gerçek cesaret budur.” Werther, Albert'in dürüstlüğünden dolayı ona kızamaz. Bu da Werther'in acısını ve suçluluk duygusunu

artırmaktan başka bir işe yaramaz. *“Ona kızmak için hiçbir sebebim yok, bu beni daha çok üzüyor.”* der.

Lotte ve Albert: Toplumsal normlara uygun olarak birbirleriyle ilişki kuran iki insandır. Onların ilişkisi tutku üzerine değil, güven, saygı ve sözler üzerine kuruludur. Lotte, Albert ile huzurlu ve korunaklı bir hayat sürer. Werther ise bu huzuru bozan, rasyonel dünyadan gelen bir fırtına olarak tanımlanabilir. Lotte ve Albert arasındaki ilişki, romanın sosyolojik düzleminde kurulu düzenin ve toplumsal istikrarın kalesi gibidir. Werther’in yıkıcı tutkusuna karşı bu ikili rasyonel, ahlaki ve görev bilinciyle örülmüş bir toplumsal sözleşmeyi temsil eder. Lotte ve Albert’in ilişkisi, Werther’in yaşadığı ani ve sarsıcı duyguların aksine, zamanla olgunlaşmış ve rüştünü ispatlamış bir bağıdır. Werther, Albert’in Lotte üzerindeki hakkını ve Lotte’nin ona olan bağlılığını şu satırlarla teslim etmektedir:

“Albert dünyadaki en dürüst adamdır... Lotte'ye olan bağlılığı ve sevgisi o kadar sakin ve derinden ki, ona gıpta etmemek elde değil. Onların arasındaki o sessiz anlayış, bir evin huzurunu oluşturan en güçlü temeldir.”

Lotte’nin Albert’le olan ilişkisinin romantik temellere dayalı bir tercih değil kutsal ve toplumsal bir görev olduğu ve Lotte’nin bunu aşkına tercih ettiği görülmektedir. Bu bir anlamda toplumsal yapının kurallarının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle romanın sonunda Werther’in intihar etmesi de onun temsil ettiği kimliğin toplumsal düzlemde reddedildiğinin göstergesidir. Lotte’nin annesi ölmeden önce Lotte’yi Albert’e emanet etmiş, Lotte de bu söze sadık kalmıştır. *“Lotte, annesinin vasiyetini ve Albert'e verdiği sözü her şeyin üzerinde tutuyor. Onun için mutluluk, görevlerini yerine getirmektir. Albert'in yanında kendini güvende ve korunaklı hissediyor; bu güven, benim ona sunduğum o yakıcı tutkudan çok daha ağır basıyor.”*

2.4. Çatışmalar

Aşağıda yer alan çatışmalar, *“Kolektif Huzursuzluk”* kavramının temelini oluşturmaktadır. Werther, bu çatışmaların hiçbirinde orta yolu bulamadığı için ontolojik bir yıkıma uğramıştır

Akıl ve Tutku: Romanın en temel felsefi çatışmasıdır. Aydınlanma Çağı'nın her şeyi akıl ve mantık süzgecinden geçiren ölçülü insan tipi ile Werther'in temsil ettiği coşkun insan tipi karşı karşıya gelir. Çatışma noktalarına bakıldığında intihar tartışmasında Albert bunu bir mantık hatası ve zayıflık olarak görürken Werther bunu bir hastalık ve dayanılmaz bir doğa olayı olarak ifade etmektedir.

“Siz insanlar, bir şeye hemen 'saçma' ya da 'doğru' demeye ne kadar meraklısınız!” (Werther'in Albert'e tepkisi).

Birey ve Toplum: Werther, kendi sahici duygularını yaşamak isterken, toplumun ondan beklediği ödev ve ahlak duvarlarına çarpar. Lotte, Werther’e ruhsal bir yakınlık duysa da, Albert’e verdiği söz ve toplumun ona yüklediği sadık eş rolü nedeniyle bu duyguyu bastırmak zorundadır. Werther ise kalbin yasasının toplumun yasasından üstün olduğunu savunur.

Aristokrasi ve Burjuvazi: Werther’in elçilikte çalıştığı dönem onun sadece aşk acısı çekmediğini, aynı zamanda bir sınıf çatışmasının kurbanı olduğunu göstermektedir. Werther, entelektüel ve ruhsal olarak çok üstün olmasına rağmen soylu olmadığı için bir davetten nazikçe kovulmuştur. Bu, Werther’in toplumdan tamamen kopmasına neden olan en büyük kırılmalardan biridir.

“Mevki, makam, rütbe... Hepsi bu! Ruhsuz, kalpsiz bir kalabalığın içinde kaybolmuş gibiyim.”

Doğa ve Medeniyet: Werther için doğa, Tanrı’nın ve özgürlüğün sesidir. Medeniyet olarak ifade edilebilecek olan şehir yaşamı ise insanı köleleştiren yapay bir hapisanedir. Werther kasaba hayatında ve doğada huzur bulurken elçilikte yani uygarlığın merkezinde ruhsal bir çöküş yaşamıştır. Rousseau'nun “Doğaya dön!” (Sallis, 2017). çağrısının edebi yansıması olarak da kabul edilebilecek olan bu çatışmada uygarlığın Werther'i öğüten mekanik bir çark haline geldiği görülmektedir. Ancak Werther için de bu çatışmada bir dönüşüm olduğu, başlarda onun cennet olan doğanın yaşadığı içsel çatışmalar arttıkça yutucu bir canavar ve yıkıcı bir ayna olarak hissedildiği ifade edilmektedir.

Varlık ve Yokluk: Werther, dünyada bir anlam ve yer bulma çabası içindedir. Ancak toplumun ve aşkın sunduğu sınırları aşamayınca varoluşu bir hiçlik tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Werther’in içindeki sonsuzluk arzusu ile hayatın sonlu ve kısıtlı imkânları arasındaki uzlaşmazlık onun için içinden çıkılamayan bir girdap haline gelmiştir. Bu çatışma onun için ancak ölümle çözülebilir. İntihar, Werther için bir yenilgi değil bu uzlaşmaz dünyada varlığını koruyabilmek için yaptığı son radikal seçimidir. Var iken yok olmanın acısına dayanamadığı için intihar etmiştir. Lotte’nin de var olduğunu somutlaştırmak için tutunduğu bir varlık olduğu şeklinde bir yorumda bulunulabilir. Onu istediği şekilde yakınında tutamayacağını anlayınca bu şekilde bir hiç olmak yerine var olan bir ölü olmayı tercih etmiştir.

Werther ve Toplum: Werther'in elçilikte çalıştığı dönemde yazdığı şu satırlar, onun sosyal yalıtılmışlığını ve düzene duyduğu nefreti belgelemektedir.

“Buradaki insanlar korkunç! Mevki, makam, rütbe... Hepsi bu! Birbirlerini nasıl da didik didik ediyorlar. En küçük bir öncelik sırası için ne fırtınalar kopuyor. Ruhsuz, kalpsiz bir kalabalığın içinde kaybolmuş gibiyim.” Werther'in süreç içerisinde neden bir asosyale dönüştüğünü açıklayan bu satırlar oldukça önemlidir. Çünkü o ruhun olmadığı, sadece rütbelerin konuştuğu bir dünyada nefes alamamaktadır.

3. BULGULAR

Genç Werther'in Acıları, 1774 yılında Goethe tarafından yazılmış ve Alman edebiyatında Fırtına ve Coşku akımının önemli bir örneği olarak kabul edilen bir romandır. Eser, genç bir adamın bireysel duyguları, toplumsal normlarla çatışmaları ve aşk deneyimleri üzerinden içsel dünyasını konu almaktadır. Goethe, romanda mektup tekniğini kullanarak karakterin duygusal derinliğini ve öznel algılarını doğrudan okuyucuya aktarmaktadır. Romanın temel yapısına bakıldığında Werther'in Lotte'ye duyduğu karşılıksız aşk ve bu aşkın getirdiği yoğun duygusal acının konu edildiği görülmektedir. Werther'in duyguları bireysel bir iç çatışmanın yanı sıra toplumla olan uyumsuzluğunu ve sosyal yabancılaşmasını da ortaya koymaktadır. Karakterin aristokratik çevreye uyum sağlayamaması, sosyal yalıtılmışlığı ve yalnızlığı, eserde asosyallik ve toplumsal melankoli temalarıyla iç içe işlenmiştir. Bu yönüyle roman, birey-toplum çatışmasını ve bireyin duygusal yoğunluk ile toplumsal uyumsuzluk arasındaki gerilimini güçlü bir biçimde temsil etmektedir (Jack, 2014).

Werther'in melankolisi ve toplumsal yabancılaşması, onun doğa ile kurduğu ilişkide de kendini göstermektedir. Doğa, başlarda bir sığınak ve huzur kaynağı iken, zamanla karakterin içsel yalnızlığını ve toplumdaki uzaklaşmasını yansıtan bir ayna hâline gelmiştir. Werther'in aşk ve yalnızlık deneyimleri, onun toplumsal bağlarını giderek zayıflatır ve karakterin varoluşsal kriz yaşamasına yol açmıştır. Eserin trajik sonucu olan Werther'in intiharı, hem bireysel duyguların hem de toplumsal uyumsuzluğun dramatik bir sonucu olarak yorumlanabilir. Genç Werther'in Acıları duyguların yoğunluğu, bireysel özgürlük arayışı ve toplumsal normlara başkaldırı temalarıyla Fırtına ve Coşku akımının karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Ayrıca romantizm, birey-toplum çatışması, melankoli, aşkın imkânsızlığı ve sosyal yabancılaşma gibi kavramların derinlemesine incelenebileceği bir metin olarak öne çıkmaktadır. Werther'in

trajedisi, bireysel duyguların toplumsal bağlar ve normlarla çatıştığına ortaya çıkan psikolojik ve duygusal sonuçları etkileyici bir biçimde sunmaktadır (Dieterle, 2008).

3.1. Bireysel Yalnızlık

Bireysel yalnızlık, bireyin sosyal ilişkilerinin niceliğinden çok niteliğine bağlı olarak ortaya çıkan öznel bir deneyimdir. Yalnızlık kavramı, bireyin kendisini sosyal bağlardan kopuk, anlaşılmamış ve dışlanmış hissetmesi olarak tanımlanmaktadır. Yalnızlık, bireyin kendi seçimi olmasının dışında yalnız bırakılmışlık hissiyle daha çok özdeşleşmiştir (Kızılgöçer, 2021). Modern toplumlarda yalnızlık, bireyselleşme süreçlerinin artmasıyla daha görünür hale gelmiştir. Sosyolojik açıdan bakıldığında ise yalnızlık, bireyin toplumsal yapı ile kurduğu ilişkilerin zayıflamasıyla ilişkilendirilmektedir (Canpolat, 2025). Birey kendini yaşadığı topluma adapte edememektedir. Burada sosyal yaşamdan bir kopuşun olduğu görülmektedir. Varoluşçu düşüncede yalnızlık, göre bireyin dünyaya “Atılmışlığı” ya da “Fırlatılmışlığı” ve kendi varlığıyla yüzleşmesi olarak değerlendirilmektedir (Heidegger, 1962). Yalnızlık, modern bireyin anlam arayışındaki kırılmaların bir sonucu olarak da ele alınmaktadır (Bauman, 2000). Burada bilinçli bir tercih gibi görünürken bireyin yaşadığı sosyal uyumsuzluktan kaynaklı bir itilmişliğin sonucunda yalnız kalma halini kendi tercihi gibi algılaması ve bunu benimsemesi öne çıkmaktadır (Erpay, 2017).

Genç Werther’in Acıları'nda bireysel yalnızlık, sadece bir insanın çevresinde kimsenin olmaması durumu değildir. Tam tersine kalabalıklar içinde ve hatta sevdiği kadının yanındayken bile hissedilen derin bir ontolojik kopuştur. Werther'in yalnızlığı entelektüel üstünlüğünün, aşırı duyarlılığının ve toplumsal normlara olan yabancılaşmasının bir bedelidir. Romanın başında Werther'in yalnızlığı, modern dünyanın karmaşasından kaçıp kendi iç dünyasını keşfettiği huzurlu bir tercih gibi görünür. O, yalnızlığı bir eksiklik değil, yaratıcılığın ve ruhsal özgürlüğün şartı olarak görmektedir (Sayakhan, 2024).

“Yalnızlık, bu cennet gibi bölgede kalbim için kıymetli bir şifa; bu bahar mevsimi, sık sık ürperen kalbimi bütün sıcaklığıyla ısıtıyor.”

Werther, toplumu yapay bulduğu için doğanın yalnızlığına sığınmaktadır. Ancak bu huzur, bireyin toplumdaki kopuşunun ilk adımınıdır ve ileride yaşayacağı trajik yalnızlığın zeminini hazırlamaktadır. Werther, çevresindeki insanların dünyayı sadece yüzeysel ve maddi bir düzlemde algıladığını düşünmektedir. Onun derin duyguları ve sanatçı bakışı, onu diğerlerinden ayıran aşılabilir bir duvar örmektedir (Siebers, 1993).

“Ah, benim bildiğim her şeyi herkes bilebilir, ama kalbim sadece benimdir.” Werther’in bireysel yalnızlığının çekirdeği olarak ifade edilebilecek bir cümledir. Bilginin paylaşılabılır ama duygunun biricik ve kapalı bir kutu olduğunu savunmaktadır. Bu, bireyin en mahrem noktasında her zaman yalnız kalacağını itirafıdır. Werther, elçilikte çalıştığı dönemde sosyal hiyerarşinin ve bürokrasinin soğukluğuyla karşılaşmıştır. İnsanların birbirine sadece rütbeleri üzerinden değer vermesi onun yalnızlığını bir dışlanmışlık hissine dönüştürmüştür.

“Ruhsuz, kalpsiz bir kalabalığın içinde kaybolmuş gibiyim. Herkes birbirine yabancı, herkes kendi küçük çıkarının peşinde... Burada kalbim daralıyor, kimse beni gerçekten duymuyor.” Yalnızlık artık bir sığınak olmaktan çıkmış bir hapishaneye dönüşmüştür. Werther’in asosyalliğini toplumun mekanik yapısına karşı ruhunun verdiği bir reddediş tepkisi olarak görmek gerekmektedir. Lotte’nin Albert ile evlenmesi ve toplumsal kuralların bu aşkı imkânsız kılmasıyla Werther’in yalnızlığı mutlak bir hiçlik duygusuna evrilmiştir. Artık ne doğa ne de sanat ona eşlik edebilir.

“Kendi içime dönüyorum ve orada bir dünya buluyorum! Ama bu dünya, canlı bir gerçeklikten ziyade, karanlık arzuların ve dilsiz bir boşluğun dünyası. Her şey gözlerimin önünde eriyip gidiyor ve ben, koca evrende yapayalnız, bir boşlukta asılı kalmış gibiyim.” Bireyin kendi içine döndüğünde bulduğu o uçsuz bucaksız ama sessiz boşluğu anlatılmaktadır. Werther, dış dünyayla bağlarını kopardıkça içindeki uçurum derinleşmektedir. Werther’in yalnızlığı, ölümünde ve gömülüşünde zirveye ulaşmıştır. Kendi elleriyle gerçekleştirdiği bu son eylem bireyin kendi kaderi üzerindeki mutlak ve yalnız otoritesini temsil etmektedir.

“Tabancalar hazır... Sessizlik her yanıyı sarıyor. Lotte, elveda! Bu dünyada seninle olamadım ama bu yalnız yolculuğa çıkarken içimde sadece sen varsın.” Werther’in cenazesine hiçbir din adamının katılmaması ve sessizce defnedilmesi, onun toplumsal düzenin dışındaki nihai yalnızlığını sembolize etmektedir. Toplum, uyumsuz bireyi hem yaşamda hem de ölümden yalnız bırakmıştır. Werther'in trajedisi, modern bireyin trajedisidir. Kendi biricikliğini keşfeden insan, bu biricikliğin bedelini toplumdaki ve dünyadan sonsuza dek koparak yani mutlak yalnızlıkla ödemektedir.

3. 2. Asosyallik

Birey toplumsal hayatın bir parçası olarak yaşamını sürdüren sosyal bir canlı olarak ifade edilmektedir (Özdil, 2017). Bu sosyal yapının kendi içinde var olan kuralları toplumsal yapının uyumlu bir şekilde işlemlerini sağlamaktadır. Birey bu toplumsal yapının dışında kaldığında ve kurallara uymadığında ise asosyal olarak tanımlanmaktadır. Asosyallik, bireyin sosyal

etkileşimlerden kaçınma eğilimi göstermesi ya da sosyal ilişkiler kurma isteğinin düşük olması durumudur (Aslan, 2016). Bu kavram çoğu zaman “*Antisosyal*” davranışlarla karıştırılsa da asosyallik topluma zarar verme eğiliminden ziyade sosyal geri çekilme olarak ifade edilebilir. Psikolojik açıdan asosyallik, bireyin içe dönüklüğü ve sosyal kaygılarıyla ilişkilidir (American Psychiatric Association, 2013). Sosyolojik bağlamda ise bu durum bireyin toplumsal sistemle kurduğu bağın zayıflaması ve yabancılaşma süreciyle ilişkilendirilmektedir (Fromm, 1955).

Genç Werther’in Acıları’nda asosyalik, modern klinik anlamda bir sosyal fobi olarak ele alınmamıştır. Bireyin kendi değer sistemi ile içine doğduğu toplumun mekanik, hiyerarşik ve rasyonel yapısı arasındaki uzlaşmazlıktan doğan politik ve varoluşsal bir geri çekilmedir. Werther’in asosyallığı, ruhun sığ ve anlamsız bir dünyada nefes alamayıp kendi iç dünyasına veya doğaya yakınlaşması olarak kabul edilebilir. Werther, romanın başında kasaba halkıyla iletişim kurmaya çalışsa da onların yaşam gayelerini küçük ve tekdüze bulmaktadır. Onun asosyallığı üstün bir duyarlılığın getirdiği bir yabancılaşma ile başlar.

“Buradaki iyi insanlar arasında her türlü ilişkiyi kuruyorum... Ama onlara, kalbimde olup bitenlerden bir şeyler anlatmaya kalktığımda, beni anlamadıklarını görmek canımı yakıyor. Bu yüzden kendi içime çekiliyorum.” Werther’in ilk etapta sergilediği asosyallik anlaşılama korkusundan beslenmektedir. O, ruhsal derinliği olmayan kalabalıklar içinde kendini daha yalnız hissetmektedir ve bu yüzden seçilmiş bir yalnızlığı toplumsallaşmaya tercih etmektedir. Werther’in asosyallığı, elçilikte çalıştığı dönemde dışsal bir zorunluluğa dönüşür. Soyluların arasında avamolarak görülmesi, onun toplumsal sözleşmeye olan inancını tamamen yok etmiştir.

“Mevki ve rütbe! Başka hiçbir şey konuşulmuyor burada. İnsanların birbirini sadece etiketleri üzerinden tanıdığı bu ruhsuz kalabalıkta, benim gibi birinin yeri yok. Ben burada bir insan değil, sadece bir memurum.” Werther, liyakat ve ruhun kıymetli olmadığı, ünvanların önemli olduğu bir sistemde sosyalleşmeyi onur kırıcı bulmaktadır. Kont C. ile olan dostluğu bile bu katı sınıfsal duvarları yıkmaya yetmemiştir. Bu noktada asosyallığın yozlaşmış bir düzene karşı pasif bir direniş biçimi olduğu kabul edilebilir. Burjuva toplumunun rasyonalist çalışma disiplini, Werther gibi bir sanatçı ruh için adeta bir hapisane hükmündedir. Albert’in düzenli çalışma hayatına duyduğu hayranlık ile karışık tiksinti Werther’in neden toplumun dışına itildiğini açıklamaktadır.

“İnsanların ekmeklerini kazanmak için her gün aynı saatte aynı işi yapmaları, bu mekanik yaşam... Bu bana göre değil. Ben sadece kalbimle ve doğayla var olabilirim. Toplumun benden beklediği o 'yararlı vatandaş' kalıbına sığamıyorum.” Werther’in asosyallığının moderniteye

bir protesto olduğunu söylemek yanlış olmaz. O, üretkenlik ve verimlilik üzerine kurulu toplumsal makinenin içinde olmaması gereken bir arıza gibidir. Uyum sağlamak yerine kendi içsel dünyasının aylaklığına sığınmıştır. Lotte'nin Albert ile evlenmesiyle birlikte Werther'in asosyalliği melankolik bir boyuta geçmiştir. Artık sadece toplumdan kopmakla kalmaz gerçeklikten de kopmaya başlar.

“Artık kimseyi görmek istemiyorum. Odamın dört duvarı bile bana dar geliyor ama dışarı çıktığımda insanların yüzlerindeki o anlamsız neşeyi görmek beni daha çok mahvediyor. Kendi acımın içinde, dünyanın geri kalanından yalıtılmış bir ada gibiyim.” Asosyallik, bir anlamda savunma mekanizması olarak kullanılmaktadır. Dış dünya, Werther'in içindeki fırtınayı dindirmek yerine onu daha da şiddetlendirdiği için Werther dış dünyayla iletişimini tamamen kesmeyi tercih etmiştir. Bu, onun için intihara giden yolun son basamağı olmuştur. Werther, insanlardan kaçtığı her an doğaya koşmaktadır. Onun için doğa, insanların yaratamadığı o sahici toplumdur. Ya da o bunun böyle olduğuna inanmak istemektedir. Çünkü doğadan başka elinde bir sığınak kalmamıştır.

“İnsanların arasında bulamadığım o büyük dostluğu, bu ıhlamur ağaçlarının altında, bu uçurumun kenarında buluyorum. Doğa beni yargılamıyor, beni rütbemle veya paramla ölçmüyor.” Werther'in asosyalliği, Rousseau'nun savunduğu Doğal İnsan'ın, uygarlaşmış ve mekanikleşmiş toplum içindeki trajik yenilgisi olarak kabul edilebilir (Sallis, 2017). O, toplumsallaşarak ruhunu kaybetmek yerine yalnız kalarak acısını korumayı seçmiştir. Bu yönüyle Werther, edebiyat tarihindeki ilk uyumsuz ve yabancı karakterlerden biri olarak kabul edilmektedir. Kendinden sonra yazılan romanlarda bireyin toplum içindeki yalnızlığının işlenmesine öncülük etmiştir.

3. 3. Melankoli

Melankoli, tarihsel olarak hem tıbbi hem de felsefi bir kavram olarak ele alınmıştır. Antik Yunan'da *“Kara Safra”* ile ilişkilendirilen bu durum modern dönemde derin hüznün, içe kapanma ve varoluşsal sorgulama ile açıklanmaktadır (Türk, 2025). Psikanalitik kuramda melankoli, kayıp nesnenin benlik içinde içselleştirilmesi sonucu ortaya çıkan bir özdeşleşme krizi olarak tanımlanmaktadır (Freud, 2001). Melankolinin yalnızca bir duygu durumu değil aynı zamanda benliğin yapısal bir sorunu olduğu ifade edilmektedir. Modern bireyin anlam kaybı ve yabancılaşma deneyimiyle de melankolinin ilişkisi bulunmaktadır (Kristeva, 1989). Toplumsal melankoli, bireysel melankolinin kolektif düzeyde yaşanmasıdır. Bu kavram, özellikle modern toplumlarda yaşanan kültürel çözülme, değer kaybı ve anlam krizleriyle

ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bireylerin yalnızca kişisel kayıplarına değil aynı zamanda toplumsal yapıdaki dönüşümlere verdikleri duygusal tepkileri de içermektedir. Modern dünyanın yarattığı yabancılaşma süreçleriyle doğrudan bağlantılıdır (Benjamin, 2006; Bauman, 2000).

Werther'in karakterinin kurucu unsuru ve trajedisinin ana yakıtı melankolidir. Ancak bu melankoli sadece bireysel bir üzüntü hali değildir. 18. yüzyıl sonu rasyonalizmine, sınıfsal katılıklara ve modernleşen dünyanın ruhsuzluğuna karşı bir toplumsal dışavurumdur. Bireysel düzlemde ele alındığında melankoli, Werther'in dünyayı aşırı duyarlı bir süzgeçten geçirmesi ve dış gerçeklik ile içsel arzuları arasındaki uçurumu kapatamaması durumudur (Siebers, 1993). Freudyen bağlamda melankoli, yas sürecinden farklı olarak nesnenin kaybının ötesinde öznenin kendi benliğinde hissettiği bir eksilmedir (Özkan & Baltacı, 2020).

“Kendi içime dönüyorum ve orada bir dünya buluyorum! Ama bu dünya, canlı bir gerçeklikten ziyade, karanlık arzuların ve dilsiz bir boşluğun dünyası.” Werther için melankoli bir hastalık olarak düşünülmemelidir. Onun için melankoli ruhun en saf halidir.

“Ah, kalbim! Bütün sefaletimin kaynağı sensin.” diyerek acısını kutsamaktadır. Werther'in melankolisi, sahip olamayacağı bir nesneye duyulan özlemden ziyade hiçbir şeyin dolduramayacağı bir anlam arayışını içermektedir. Toplumsal melankoli kavramının, bireyin kendi değer sistemi ile toplumun dayattığı mekanik işleyiş arasındaki derin uyumsuzluktan doğduğu ifade edilmektedir. Werther, Aydınlanma'nın soğuk aklına ve burjuva sınıfının fayda odaklı ahlakına uyum sağlayamadığı için kolektif bir huzursuzluğun taşıyıcısı olmuştur.

“Mevki, makam, rütbe... Hepsi bu! Ruhsuz, kalpsiz bir kalabalığın içinde kaybolmuş gibiyim. Herkes birbirine yabancı, herkes kendi küçük çıkarının peşinde.” Werther'in elçilikte aristokratlar tarafından dışlanması onun toplumsal melankolisini tetikleyen somut bir olay olaydır. Bunun bireyin toplumda kendine onurlu bir yer bulamaması sonucu oluşan bir *“Sosyal Yas”* hali olduğu yorumunda bulunulabilir. Wolf Lepenies'in (1985) belirttiği gibi toplumsal melankoli genellikle politik veya sosyal eylem alanı daraltılmış entelektüellerde görülmektedir. Werther, değiştiremediği dünyaya karşı kendi içine sığınarak pasif bir direniş sergilemektedir. Werther'in melankolisi, doğa algısını da kökten değiştirmiştir.

“Eskiden bana cennet gibi görünen bu doğa, şimdi önümde açık bir mezar gibi duruyor. (...) Gökyüzünü, yeryüzünü ve onların gizli güçlerini saran o sonsuz sevgi nerede? Şimdi her şeyi yutan, her şeyi yok eden ebedi bir canavar görüyorum sadece.” Toplumsal melankolinin bireyin dış dünya ile olan bağını nasıl kopardığı görülmektedir. Doğa artık bir sığınak değil,

Werther'in içindeki yıkıcı boşluğun bir aynasıdır. Werther ve Albert arasındaki intihar tartışması, melankolinin bir hastalık mı yoksa onurlu bir son mu olduğu üzerinedir.

“Bir insanın dayanma gücünün bir sınırı vardır. (...) Ölüm, ruhun bu ağır hastalığından tek kurtuluş yoludur.” Werther'in melankolisi, bireysel bir ruh halinden çıkıp toplumsal bir semptomla dönüşmüştür. O, modernleşen dünyanın tek tiplendirici, bireyin öznelliğini yok edici yapısına uyum sağlayamayan duygu insanının trajik temsilcisidir. Bu melankoliklik hali Werther'i hem toplumun hem de yaşamın dışına iten temel güçtür. Bu hali kaybetmektense ölümü daha anlamlı bulmuştur.

3.4. Kolektif Huzursuzluk

Kolektif huzursuzluk toplumun geniş kesimlerinde hissedilen belirsizlik, kaygı ve güvensizlik durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, özellikle hızlı toplumsal değişimlerin yaşandığı dönemlerde ortaya çıkmaktadır. Durkheim'a göre toplumsal düzenin zayıflaması ve normların belirsizleşmesi bireylerde *“Anomik”* bir durum yaratır ve bu da huzursuzluğa yol açar (Durkheim, 2002). Anomik kavramı bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapıda normların zayıflaması, belirsizleşmesi ya da ortadan kalkması sonucu yaşadığı yönüzlük, bireyin toplumda rehbersiz kalmasını ve boşluk durumunu ifade etmektedir. Bu bağlamda kolektif huzursuzluk, bireysel ruh hallerinin toplumsal bir yansımasıdır (Ekmekçi, 2004).

Genç Werther'in Acıları romanında kolektif huzursuzluk, bireysel bir aşk sızısının çok ötesinde 18. yüzyıl sonu Avrupa'sındaki köklü toplumsal değişimlerin, sınıfsal katılıkların ve rasyonalizmin birey üzerinde yarattığı Anomik baskının dışavurumudur. Werther, sadece kendi adına değil koca bir neslin hissettiği o belirsiz ve derin kaygı adına acı çekmektedir. O, geleneksel bağların koptuğu ancak bürokrasi ve katı mantığın öncelendiği yeni düzenin ruhu tatmin etmediği bir dünyada kolektif bir yönüzlük yaşamaktadır (Martins, 2025).

“Bazen kendi kendime diyorum ki: Senin kaderin tek değil; bütün insanlar aynı dar kafeslerin içinde, aynı anlamsız döngüde dönüp duruyorlar. Herkes bir şeyler yapıyormuş gibi görünüyor ama aslında kimse nereye gittiğini bilmiyor.” Huzursuzluğun kolektif doğasını vurgulanmaktadır. Werther, insanların gündelik telaşlarını bir tür anomik boşluk olarak görmektedir. Bu durum, toplumun genelinde hissedilen o büyük belirsizliğin yansımasıdır. Kolektif huzursuzluğun en büyük kaynaklarından biri, bireyin yeteneği ile toplumdaki konumu arasındaki uçurumdur. Werther'in soylular meclisinden kovulması, sadece şahsi bir gurur kırılması olmayıp liyakatin rütbe karşısındaki yenilgisidir.

Bireysel yalnızlık ve melankoli gibi kavramlar yalnızca psikolojik değil ontolojik bir düzlemde değerlendirilmektedir (Heidegger, 1962; Sartre, 2007).

Romanı ontolojik bir düzlemde incelemek Werther'in yaşadığı acıyı basit bir aşk yarısından çıkarıp bir öznenin dünyada var olma, tutunma ve anlam inşa etme çabasının trajik çöküşü olarak görmemizi sağlamaktadır. Werther'in ontolojik krizi, mevcudiyetinin temellerinin sarsılmasıyla ilgilidir (Siebers, 1993). Heidegger'in terminolojisiyle bakıldığında Werther, içine fırlatıldığı toplumsal ve fiziksel dünyaya uyum sağlayamayan bir özne konumundadır. Onun ontolojik huzursuzluğu, dünyanın ona sunduğu hazır anlamları reddetmesinden kaynaklanmaktadır.

“Kendi içime dönüyorum ve orada bir dünya buluyorum! Ama bu dünya, canlı bir gerçeklikten ziyade, karanlık arzuların ve dilsiz bir boşluğun dünyası. Her şey gözlerimin önünde eriyip gidiyor ve ben, koca evrende yapayalnız, bir boşlukta asılı kalmış gibiyim.” Werther'in dış dünya ile bağının koptuğu ve varlığının bir hiçlik/boşluk üzerinde asılı kaldığı o dehşetli anı anlatmaktadır. Dış dünya gerçekliğini yitirdiğinde öznenin ontolojik zemini kaymaktadır. Werther, kendi varlığını duygularının şiddetiyle kanıtlamaya çalışmaktadır. Onun için var olmak, hissetmektir. Ancak toplum onu bir insan olarak değil bir sosyal birim görmektedir. Bu, öznenin nesneleşme karşısında yaşadığı krizdir.

“Ah, benim bildiğim her şeyi herkes bilebilir, ama kalbim sadece benimdir.” Werther'in ontolojik biriciklik iddiasını ifade etmektedir. Bilgi kolektiftir ve herkese aittir. Ancak varlığın özü olan duygu paylaşılması imkânsız olan ve bireyi var kılan tek şeydir. Bu bağ koptuğunda, bireyin dünyadaki varlığı da anlamsızlaşmaktadır. Ontolojik analizde çevre, öznenin varlık durumunun bir uzantısı olmaktadır. Werther'in içsel çöküşü, dış dünyadaki doğanın da ontolojik niteliğini değiştirmektedir. Doğa artık var eden bir güç olmaktan çıkarak yok eden bir güce dönüşmüştür.

“Eskiden bana cennet gibi görünen bu doğa, şimdi önümde açık bir mezar gibi duruyor. (...) Her şeyi yutan, her şeyi yok eden ebedi bir canavar görüyorum sadece.” Werther'in dünyayı algılama biçimi yıkılmıştır. Varlık, artık yaşam sunan bir bahçe olmaktan çıkmış ve içine düşülen açık bir mezar olmuştur. Bu aşama, öznenin dünyadaki mevcudiyetinin sonuna geldiğinin kanıtı olarak ifade edilebilir. Werther ve Albert arasındaki intihar tartışması, aslında iki farklı ontolojik duruşun çarpışmasıdır. Albert için hayat verili bir görev iken Werther için hayat taşınması gereken bir yük olarak görülmektedir.

“Bir insanın dayanma gücünün bir sınırı vardır. Sevinçten, acıdan veya tutkudan dolayı bu sınır aşıldığında, o insan artık mahvolur. (...) Ölüm, ruhun bu ağır hastalığından tek kurtuluş

yoludur.” Werther intiharı bir zayıflık olarak değil varlığın daha fazla parçalanmasını önlemek için yapılan radikal bir seçim olarak görmektedir. Ontolojik olarak parçalanmış bir özne için ölüm bir yok oluştan öte bu parçalanmışlığa son veren bir bütünleşme çabası olarak görülmelidir. Werther’in trajedisi, modern bireyin ontolojik yalnızlığını anlatmaktadır. O, kendisini duygu olarak tanımlayan bir öznenin, kendisini akıl ve kural olarak tanımlayan bir dünyada var olamayacağıının en somut kanıtıdır. İntiharı, bu uyumsuzluğun yarattığı ontolojik krizin kaçınılmaz ve trajik bir sonucudur.

4. SONUÇ

Genç Werther’in Acıları, sadece imkânsız bir aşkın hikâyesi olarak değerlendirilmemelidir. Modernleşen dünyanın rasyonalist, mekanik ve hiyerarşik yapısı içine hapsolmuş duygu insanının ontolojik bir bozguna uğrayışının açıkça ortaya konulduğu bir eserdir. Werther için bir sığınak olarak başlayan bu durum anlaşılama sancısıyla derinleşmiş ve en sonunda toplumsal bir izole olma hâline gelmiştir. Werther’in sergilediği tutum, klinik bir bozukluktan ziyade liyakat yerine rütbenin, samimiyet yerine nezaket kurallarının geçtiği yozlaşmış düzene karşı bir etik reddedıştır. Bireyin içsel coşkusu ile toplumun katı normları arasındaki uzlaşmazlık, Werther’i kaçınılmaz bir dünya ağrısı girdabına sürüklemiştir. Werther için bir sığınak ve yaratıcılık kaynağı olarak başlayan yalnızlık, toplumla arasındaki anlaşılama uçurumu derinleştikçe trajik bir yabancılaşmaya ve mutlak bir kopuşa dönüşmüştür. Werther’in intiharı duygusal bir pes ediş değil; kendisini his olarak tanımlayan bir öznenin, kendisini nesne olarak gören bir dünyada var olamayacağıının anlaşıldığı o kaçınılmaz varoluşsal krizin sonucudur. Werther’in trajedisi, bireysel özgürlük ve sınırsız duygu arayışının, toplumun katı duvarlarına çarpmasıyla oluşan bir kırılmadır. Bu eser, modern bireyin dünyada kendine sahici bir yer bulma çabasının hem yüceliğini hem de bu çabanın yarattığı kolektif huzursuzluğu temsil eden evrensel bir manifestodur. İnsanın var olma çabası içindeyken attığı çılgıktır.

KAYNAKÇA

- [1] Akman, R. (2024). *Emmanuel Levinas'in felsefesinde ontoloji ve etik ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [2] American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). APA.

- [3] Aslan, Ö. M. (2016). Davranışsal ketlenme, sosyal içedönüklük, utangaçlık ve sosyal ilgisizlik üzerine bir derleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 487-511. <https://doi.org/10.17755/esosder.69298>
- [4] Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.
- [5] Benjamin, W. (2006). *Selected writings: Volume 4, 1938–1940*. Harvard University Press.
- [6] Canpolat, Ö. (2025). Dijital kalabalık, sosyal yalnızlık: Aile içi iletişim ve yalnızlık üzerine sosyolojik bir inceleme. *Yeni Medya*, (19), 386-401. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1766420>
- [7] Dieterle, B. (2008). *Wertherism and the Romantic Weltanschauung. Romantic prose fiction*, 23, 22. <https://www.torrossa.com/en/resources/an/5016057#page=45>
- [8] Durkheim, E. (2002). *Suicide: A study in sociology* (J. A. Spaulding & G. Simpson, Trans.). Routledge. (Original work published 1897)
- [9] Ekmekçi, A. (2004). *20-40 yaşlar arası Dini hayatın işleyişinde Anomi Problem (Adapazarı örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- [10] Erpay, T. (2017). *Tek başına olma ve tek başına olmayı tercih etmenin yalnızlık, yaşamda anlam ve utangaçlıkla ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [11] Freud, S. (2001). *Mourning and melancholia*. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 14, pp. 243–258). Vintage. (Original work published 1917)
- [12] Fromm, E. (1955). *The sane society*. Rinehart.
- [13] Goethe, J. W. (2007). *Genç Werther'in Acıları*. İskele. (Original work published 1774)
- [14] Heidegger, M. (1962). *Being and time* (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Harper & Row.
- [15] Jack, B. (2014). Goethe's Werther and its effects. *The Lancet Psychiatry*, 1(1), 18-19.
- [16] Kızılgöçer, M. (2021). *Yalnızlık umutsuzluk ve dindarlık*. MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı.
- [17] Kristeva, J. (1989). *Black sun: Depression and melancholia*. Columbia University Press.
- [18] Martins, P. H. (2025). *Loving individuation and the opening of the human monad to new emancipatory processes*. *Sociologia* (Gangemi Editore SpA), 59(1).
- [19] Lepenies, W. (1985). *Melanconia e società* (Vol. 103). Guida Editori.
- [20] Özdil, M. (2017). Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 383-400. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2698010>

- [21] Özkan, A., & Baltacı, S. (2020). Freud ve Lacan'ın psikanalitik kuramlarında yastan ayrılan melankolik özne. *Studies in Psychology*, 40(2), 317-333. <https://doi.org/10.26650/SP2019-0056>
- [22] Sallis, J. (2017). Return to nature. In *Phenomenology and naturalism* (pp. 97-108). Routledge.
- [23] Sartre, J.-P. (2007). *Being and nothingness*. Routledge.
- [24] Sayakhan, N. I. (2024). *Solitude and the manifestations of the solitary characters in selected short stories: An interdisciplinary study*. AuthorHouse.
- [25] Siebers, T. (1993). The Werther effect: The esthetics of suicide. *Mosaic: A Journal for the Interdisciplinary Study of Literature*, 26(1), 15-34. <https://www.jstor.org/stable/24780514>
- [26] Türk, N. (2025). Bir ifade kipi olarak sanatta melankoli. *Sanat Tarihi Dergisi*, 34(2), 841-877. <https://doi.org/10.29135/std.1716447>

**TOPLUMSAL AFAZİ: PANOPTİKON VE NEWSPEAK PERSPEKTİFİ - 1984
ROMANI ÜZERİNE ANALİZ**

SOCIAL APHASIA: PANOPTICON AND NEWSPEAK PERSPECTIVES – AN
ANALYSIS OF THE NOVEL 1984

Doç. Dr. AYSEL ARSLAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr -

ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

ÖZET

George Orwell'in 1984 adlı eseri, iktidarın birey üzerindeki mutlak tahakkümünü fiziksel bir baskı olarak ele almasının yanı sıra zihinsel ve dilsel bir kuşatma olarak da ele almaktadır. Orwell'in bu distopik kurgusu yazıldığı günden itibaren her dönemin kendi bağlamında ele alınmış ve incelenmiştir. Günümüz gerçekliğinde ise dijital gözetim toplulukları, veri madenciliği ve sosyal medyadaki dilsel sığınağa bağlamında yeniden tartışılmaktadır. Bu çalışma, romanda tasvir edilen baskıcı rejimin işleyiş mekanizmalarını Jeremy Bentham'ın Panoptikon kuramı ve romanda kurgulanan Newspeak (Yeni Söylem) olgusu üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel odağını, bu iki mekanizmanın birleşimi sonucunda ortaya çıkan ve bireyin kendi gerçekliğini ifade etme yetisini kaybetmesi olarak tanımlanan "*Toplumsal Afazi*" kavramı oluşturmaktadır. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma desenlerinden doküman analizi benimsenmiştir. Analiz sürecinde, romandaki "*Tele-ekran*" uygulamaları mekânsal bir Panoptikon örneği olarak ele alınırken, dilin sözlük birimlerinin sistematik olarak daraltılması süreci ise zihinsel bir kapatılma biçimi olarak sınıflandırılmıştır. Bulgular, Panoptikon'un yarattığı sürekli gözetlenme hissinin bireyde bir "*Otosansür/Otokontrol*" mekanizması geliştirdiğini, Newspeak'in ise bu süreci düşüncenin araçları olan kelimeleri yok ederek tamamladığını göstermektedir. Tıbbi bir veri kaybı olan afazinin sosyolojik bir izdüşümü olarak toplumun ortak hakikatini ifade edecek kavramlardan mahrum bırakılması, muhalefeti imkânsız kılan bir "*Düşünsel felç*" durumu yaratmaktadır. Bu çalışma, "*Toplumsal Afazi*"nin modern dünyada algoritmik gözetim ve dezenformasyon gibiyeni araçlarla nasıl yeniden üretildiğine dair kritik bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1984, Panoptikon, Newspeak, Toplumsal Afazi, , Dijital Gözetim

ABSTRACT

George Orwell's 1984 addresses the absolute hegemony of power over the individual not only as a form of physical oppression but also as a mental and linguistic siege. Since its publication, Orwell's dystopian narrative has been examined and reinterpreted within the specific contexts of every era. In today's reality, it is being rediscussed within the framework of digital surveillance societies, data mining, and the linguistic flattening observed in social media. This study aims to analyze the operational mechanisms of the oppressive regime depicted in the novel through Jeremy Bentham's theory of the Panopticon and the phenomenon of Newspeak constructed within the narrative. The central focus of the research is the concept of "*Social Aphasia*", defined as the state in which the individual loses the capacity to express their own reality as a result of the convergence of these two mechanisms. The study adopts document analysis, one of the qualitative research designs, as its methodology. During the analysis process, the "*Telescreen*" applications in the novel are treated as an instance of spatial Panopticon, while the systematic reduction of linguistic lexical units is classified as a form of mental confinement. The findings indicate that the sense of constant surveillance generated by the Panopticon develops an "*Auto-censorship/Self-control*" mechanism within the individual, whereas Newspeak completes this process by eliminating words—the very tools of thought. As a sociological projection of clinical aphasia (a medical loss of data), the deprivation of the concepts required to express a collective social truth creates a state of "*Intellectual paralysis*" that renders dissent impossible. This study offers a critical perspective on how "*Social Aphasia*" is reproduced in the modern world through new tools such as algorithmic surveillance and disinformation.

Keywords: 1984, Panopticon, Newspeak, Social Aphasia, Digital Surveillance

1. 1984 ROMANI ÖZETİ

George Orwell'in 1984 romanı, bireysel özgürlüklerin tamamen yok edildiği, gerçeğin partinin tekelinde olduğu ve sürekli bir korku imparatorluğunun hüküm sürdüğü karanlık bir geleceği anlatır. Hikâyenin geçtiği Okyanusya, "*Büyük Birader*" adındaki gizemli ve otoriter bir figür tarafından yönetilen, insanların her anının "*Tele-Ekran*" denilen cihazlarla izlendiği totaliter bir devlettir. Romanın başkahramanı Winston Smith, Londra'da Gerçeklik Bakanlığı'nda çalışan bir memurdur. Winston'ın görevi, partinin geçmişte verdiği sözlerin veya tahminlerin bugünkü durumla çelişmemesi için eski gazete kayıtlarını ve belgeleri sürekli olarak değiştirmektir. Bu süreçte Winston, hakikatin nasıl sistematik bir şekilde yok edildiğini bizzat

görür ve içinde bulunduğu dünyaya karşı derin bir yabancılaşma ve gizli bir nefret beslemeye başlar. Winston'ın bu içsel isyanı, hem tehlikeli hem de yasak olan bir eylemle, bir günlük tutmaya başlamasıyla somutlaşır. Düşünmenin bile suç sayıldığı bu düzende, Winston zihnini özgürleştirmeye çalışırken iş yerinde karşılaştığı Julia adındaki genç bir kadınla yasak bir ilişkiye girer. Julia, sistemin ideolojisinden çok onun dayattığı kısıtlamalara karşı çıkan, yaşam enerjisi yüksek bir karakterdir. İkili, partinin gözetiminden kaçabildikleri izbe yerlerde buluşarak hem fiziksel hem de duygusal bir bağ kurarlar. Winston için bu ilişki sadece bir aşk değil, aynı zamanda partinin insani duyguları yok etme çabasına karşı siyasi bir direniştir. Bu sırada Winston, üst düzey bir yönetici olan O'Brien'in da kendisi gibi sistem karşıtı olduğunu düşünerek ona güvenir ve partiyi devirmeyi amaçlayan gizli "*Kardeşlik*" örgütüne katılmak istediğini açıklar. Ancak O'Brien'in aslında Winston'ı tuzağa düşürmek için yıllardır onu izleyen bir Düşünce Polisi olduğu ortaya çıkar. Winston ve Julia, bir antika dükkânının üzerinde saklandıkları odada baskınla ele geçirilerek Sevgi Bakanlığı'na götürülürler. Burada Winston, aylar süren ağır fiziksel ve psikolojik işkencelere maruz kalır. O'Brien bizzat işkenceleri yöneterek Winston'a sadece itiraf ettirmeyi değil onun mantığını ve gerçeklik algısını kökten değiştirmeyi hedefler. Partinin temel öğretisi olan " $2+2=5$ " gibi mantık dışı kabulleri ona dayatır. Winston ne kadar direnirse dirensin, zihni yavaş yavaş kırılmaya başlar. Kırılma noktasının zirvesi ise her mahkûmun en büyük kâbusuyla yüzleştiği "*101 Numaralı Oda*"da gerçekleşir. Winston'ın en büyük korkusu olan fareler, yüzüne geçirilmek üzere olan bir kafesle ona yaklaştırıldığında, o ana kadar koruduğu son insani kalesini de kaybeder. Can havliyle "*Bunu Julia'ya yapın!*" diye bağırarak sevdiği kadına ihanet eder. Bu ihanet, bireyin sadakat duyduğu son değer de partiye feda edilmesi demektir. Serbest bırakıldıktan sonra Winston artık ruhen ölmüş bir adamdır. Julia ile karşılaştığında ikisi de birbirine karşı hiçbir şey hissetmediklerini fark ederler. Romanın sarsıcı son cümlesinde Winston, zaferin kendisinde olduğunu değil, artık "Büyük Birader'i sevdiğini" kabul eder. Bu, partinin bir insanı sadece öldürmekle kalmayıp, onu kendi özünden kopararak tamamen teslim alışının en trajik göstergesidir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, George Orwell'in 1984 adlı eserindeki iktidar mekanizmalarını ve dilsel dönüşümü çözümlenmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseniyle kurgulanmıştır. Doküman analizi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi

içeren yazılı materyallerin, nesnel ve sistematik bir biçimde incelenmesine olanak sağlayan bilimsel bir yöntemdir (Corbin & Strauss, 2008). Bu araştırmada doküman analizi, sadece metnin özetlenmesi değil, metindeki örtük anlamların, güç ilişkilerinin ve kavramsal örüntülerin betimsel analiz ve içerik analizi teknikleriyle ortaya çıkarılması amacıyla kullanılmıştır.

2.1. Araştırma Materyali

Kitabın Asıl Adı: Nineteen Eighty-Four

Kaynak Dili: İngilizce

Yazarın Adı: George Orwell

İlk Basım Yeri ve Tarihi: İngiltere, 8 Haziran 1949

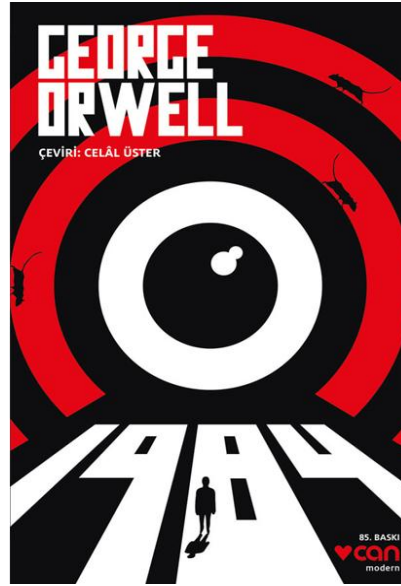
Çevirmen: Celal Üster

Yayınevi: Can Yayıncılık

Basım Yeri ve Tarihi: İstanbul, 2021

Sayfa Sayısı: 352

GEORGE ORWELL
BİN DOKUZ YÜZ
SEKSEN DÖRT

2. 2. Ana Karakterler

Winston Smith: Winston, sistemin içinde eriyip gitmiş binlerce silik yüzün arasında, zihnini korumaya çalışan son insandır. Romanın açılışında onun fiziksel çelimsizliği ve içindeki gizli huzursuzluk şöyle betimlenir:

“Winston otuz dokuz yaşındaydı ve sağ ayak bileğinin üzerinde bir varis çıbanı vardı. Merdivenleri ağır ağır çıktı, her katta birkaç kez durup dinlendi... Winston'ın arkasındaki ses,

çelik üretimiyle ilgili bir dizi rakamdan söz etmeyi sürdürüyordu. Ses, tele-ekran denen, donuk bir ayna camını andıran, dikdörtgen metal bir levhadan geliyordu.”

Julia: Winston’ın hayatına önce bir korku kaynağı, sonra ise tek sığınak olarak giren Julia, dışarıdan partinin en sadık neferi gibi görünürken aslında en büyük kural bozucudur:

“Kurgu Bölümü’nden gelen bu kızın çok daha belirgin, her yere yayılmış bir havası vardı. Winston ondan ilk günden beri nefret ediyordu. Bunun nedeni, kollarını sıkıca saran daracık Partili pantolonu içindeki o taze, atletik vücudu ve beline sıkıca, birkaç kez doladığı dar, kırmızı Anti-Seks Birliği kuşağıydı.”

O’Brien: Winston’ın hem tek sırdaşı hem de en büyük celladıdır. Onun romandaki ilk tasviri, Winston’ın yanıldığı o derin güven hissini ve O’Brien’in sahip olduğu sarsılmaz otoriteyi vurgular:

“O’Brien, İç Parti’den iri yapılı, güçlü kuvvetli bir adamdı; boynu kalın, yüzü kaba ama cana yakındı... Görünüşünde, pek az Partili de rastlanan bir ağırbaşlılık vardı. Gözlüklerini burnunun üzerinde düzelttiğinde, belirsiz bir şekilde insanı rahatlatan, anlatılması güç bir incelik, bir uygarlık kalıntısı hissedilirdi.”

Büyük Birader (Big Brother): Büyük Birader bir karakterden ziyade, her an ensenizde hissettiğiniz bir bakış, her düşüncenizi denetleyen bir tanrıdır. Şehrin her yerini kaplayan o meşhur afişlerdeki tanıtımı şöyledir:

“Her kadın sahanlığında, asansörün tam karşısında duvara asılmış olan o dev afişteki koca yüz Winston’a bakıyordu. Resim öyle yapılmıştı ki, hareket ettiğinizde gözleri de sizi izliyordu. Afişin altında şu sözler yer alıyordu: BÜYÜK BİRADER’İN GÖZÜ ÜZERİNDE.”

Parsons: Parsons, partinin en çok sevdiği, hiç sorgulamayan ve sistemin her dediğine inanan “İdeal” vatandaş tipini temsil eder. Winston’ın komşusu olan bu karakter şöyle tanıtılır:

“Parsons, Dış Parti’nin o azimli, dilsiz ve sarsılmaz kitlelerinden biriydi; Parti’nin ayakta kalması, Düşünce Polisi’nden çok, her şeyi olduğu gibi kabul eden, sorgulamayan bu tombul, aptal ve enerjik adamlara bağlıydı.”

2.3. Ana Karakterler Arasındaki Bağlantılar

1984 romanında karakterler arasındaki ilişkiler sevgi veya dostluktan ziyade korku, manipülasyon ve kaçınılmaz bir ihanet üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlantılara örnekler ve bağlantıların derinliğini gösteren temel alıntılar şöyledir:

Winston ve Julia: Winston ve Julia arasındaki bağ, sistemin yok etmek istediği kişisel duygunun siyasi bir silaha dönüşmesidir. Onların ilişkisi saf bir romantizmden ziyade, Partiye karşı atılmış bir tokattır.

“Winston’ın o an duyduğu şey Julia’ya duyulan aşk değildi; Julia’yı arzuluyordu, ama bu arzu sadece bedensel bir ihtiyaçtan gelmiyordu. Asıl önemli olan, bu eylemin bir isyan olmasıydı. Sevişmek bir savaştı, boşalmak ise bir zafer. Bu, Partiye indirilmiş siyasi bir darbeydi.” Ancak bu bağ, işkence odasında tamamen parçalanacaktır. Winston’ın 101 Numaralı Oda’daki çılgılığı, bu bağın koptuğu andır.

“Bunu Julia’ya yapın! Bana değil! Julia’ya yapın! Ona ne yaptığınız umurumda değil. Yüzünü parçalayın, etlerini kemirin. Bana değil, Julia’ya!”

Winston ve O’Brien: Winston, O’Brien’a karşı tuhaf, neredeyse mistik bir yakınlık hisseder. Bu bağ, cellat ile kurban arasındaki o hastalıklı ve kopamaz ilişkiyi temsil eder.

“O’Brien’la konuşabiliyordu, hatta zihni O’Brien’ın zihnine benzer görünüyordu. O’Brien onun celladıydı, onun sorgucusuydu, ama bu bir şeyi değiştirmiyordu; O’Brien aynı zamanda bir sırdaştı, Winston’ın zihnini anlayan tek insandı.” O’Brien ise bu bağı, Winston’ı yeniden inşa etmek için bir araç olarak kullanır:

“Seni biz yarattık Winston, seni biz yok edeceğiz. Seni sadece öldürmeyeceğiz; içini boşaltıp seni kendimizle dolduracağız.”

Winston ve Büyük Birader: Romanın başında Winston için Büyük Birader, kurtulmak istediği bir kâbustur. Ancak romanın sonunda tüm bağları koparılan Winston’ın tutunabileceği tek dal yine odur.

“Kendiyle yaptığı savaşı kazanmıştı artık. İki dakika nefret seanslarında ona karşı duyduğu o eski nefret nerede kalmıştı? O bıyıklı yüzün gölgesinde yürürken ne kadar da güvendeydi... Büyük Birader’i seviyordu.”

Parsons ve Ailesi: Parti, aile bağlarını tamamen koparıp çocukları birer casus haline getirmiştir. Parsons’ın kendi kızı tarafından ihbar edilmesi, romandaki en sarsıcı toplumsal bağ kopuşudur.

“Hücrede Parsons, Winston’a fısıldadı: ‘Beni kim ihbar etti biliyor musun? Küçük kızım. Anahtar deliğinden beni dinlemiş ve ‘Uykunda kalsın Büyük Birader!’ dediğimi duymuş. Onunla gurur duyuyorum Winston; onu doğru yetiştirmişim.”

2.4. Çatışmalar

Birey - Devlet: Bu, romanın en temel çatışmasıdır. Winston’ın varoluşsal çabası, Partinin tek tipleştirme politikasına karşıdır. Devlet, bireyin özel alanını, anılarını ve duygularını yok etmeye çalışırken Winston, günlüğü ve anıları aracılığıyla kendine ait bir benlik inşa etmeye çalışır.

“İçindeki o gerçek duyguya, o sarsılmaz inanca bağlı kalabilirsen, işte o zaman onları yenmiş olurdun. Seni öldürebilirlerdi ama seni asla ele geçiremezlerdi. Önemli olan hayatta kalmak değil, insan kalabilmektir.”

Nesnel Gerçeklik - İdeolojik Kurgu: Parti, gerçekliği zihinsel bir kurgu olarak görür *“Gerçeklik kafanın içindedir”*. Winston ise dış dünyada $2+2=4$ gibi değişmez doğruların olduğuna inanmak ister. Newspeak (Yenisöylem) tam da burada devreye girerek, çatışmayı kelimeler düzeyine indirir: Kelime yoksa o gerçekliğe dair düşünce de yoktur.

“Parti en sonunda, gözlerinizin ve kulaklarınızın kanıtlarını reddetmenizi emredecekti. Bu onların en temel, en vazgeçilmez emirleriydi. Winston’ın kalbi sıkıştı... Yine de haklı olan kendisiydi. Özgürlük, iki kere iki dört eder diyebilmektir. Eğer buna izin verilirse, arkası kendiliğinden gelir.”

İçgüdüsel Doğa - Toplumsal Baskı: Julia ve Winston arasındaki ilişki bu çatışmanın merkezidir. Parti, cinselliği ve sevgiyi sadece üremeye ve devlete hizmete indirgeyerek biyolojik güdülerini bastırır. İnsanın doğasındaki arzu, Partinin soğuk ve mekanik düzeniyle sürekli bir savaş halindedir.

“Cinsel dürtü Parti için tehlikeliydi. Parti bunu kendi lehine kullanmalıydı. Cinsel açlığı dünya çapında bir histeriye dönüştürmek gerekiyordu; çünkü bastırılmış bu enerji, savaş çılgınlığına ve lidere duyulan tapınma hissine kanalize edilebilecek tek güç kaynağıydı.”

Geçmiş – Gelecek: Geçmişini kontrol eden, geleceği de kontrol eder ilkesi gereği, romanda sürekli bir zaman savaşı yaşanır. Winston’ın antika dükkânındaki cam ağırlık gibi hatırladığı çocukluk anları ve eski objeler Partinin sürekli güncellediği sonsuz şimdi ile çatışır.

“Tarih durmuştu. Partinin her zaman haklı olduğu o sonsuz şimdiden başka hiçbir şey yoktu artık. Geçmiş sadece silinmekle kalmıyor, silindiği de unutuluyor, sonunda yalan gerçek oluyordu.”

Gözetleyen - Gözetlenen: Birey ile iktidar arasındaki ilişki, sadece bir izleme değil izlenme ihtimalinin yarattığı bir iç çatışmadır. Tele-ekranların varlığı, Winston’ın her jestini, her yüz ifadesini kontrol etmesine neden olur; bu da dışsal bir otoritenin bireyin iç dünyasına sızarak onu ikiye bölmektedir.

“Düşünce Polisi’nin herhangi bir anda size ait olan hattı izleyip izlemediğini bilmenin bir yolu yoktu. Hangi sıklıkla ya da hangi sistemle hattı dinledikleri sadece bir tahminden ibaretti. Hatta herkesi her an izliyor olmaları bile mümkündü. Ama her halükarda, istedikleri zaman hattınıza girebilirlerdi. Sesinizin her an duyulduğu, karanlıkta olmadığınız sürece her hareketinizin incelendiği varsayımıyla yaşamak zorundaydınız.”

Kelime Dağarcığı - Kavramsal Zenginlik: Newspeak perspektifinden bakıldığında eski dilin sunduğu anlam zenginliği ile yeni dilin sunduğu anlamsal yoksulluk çatışır. Bu, toplumsal afazinin başladığı noktadır. Düşünceyi ifade edecek kelime kalmadığında, isyan fikri de ortadan kalkar.

“Sözcükleri yok etmenin ne kadar güzel bir şey olduğunu görmüyor musun? Newspeak’in (Yenisöylem) tüm amacının düşünce ufkunu daraltmak olduğunu anlamıyor musun? Sonunda düşünce suçunu tam anlamıyla imkânsız kılacağız. Çünkü onu ifade edecek tek bir sözcük bile kalmayacak.”

3. BULGULAR

1984, George Orwell tarafından 1949 yılında yayımlanan ve dünya edebiyatında *Distopya* türünün en sarsıcı örneklerinden biri olarak kabul edilen bir yapıttır. Eser, bireyin mutlak bir devlet otoritesi altında ezilmesini, hakikatin sistematik biçimde çarpıtılmasını ve insan öznesinin ideolojik aygıtlar aracılığıyla yeniden inşa edilmesini konu edinmektedir. Roman, yalnızca bir kurgu metni olmanın ötesinde olup modern iktidar biçimlerinin birey üzerindeki etkilerini analiz eden güçlü bir siyasal alegori niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle eser, totaliter

rejimlerin bireyi nasıl dönüştürdüğünü ve toplumsal yapıyı nasıl yeniden kurguladığını ortaya koyan bir iktidar laboratuvarı olarak da değerlendirilebilir (Gray, 2023).

Romanın temel yapısına bakıldığında, Okyanusya toplumunun mutlak bir gözetim altında tutulduğu görülmektedir. Jeremy Bentham tarafından tasarlanan ve Michel Foucault tarafından disiplin toplumlarının en önemli metaforu hâline getirilen Panoptikon modeli, romanda tele-ekrana teknoloji aracılığıyla her eve ve kamusal alana nüfuz etmiştir (Foucault, 1975). Bu bağlamda gözetim, yalnızca fiziksel bir denetim mekanizması değil aynı zamanda bireyin davranışlarını içselleştirilmiş bir disiplin aracılığıyla düzenleyen bir iktidar tekniğidir. Güncel çalışmalar da Orwell'in öngördüğü bu gözetim biçiminin, dijital çağda veri izleme, yapay zekâ temelli analizlerin yanı sıra adım adım, mantıksal ve sıralı bir yol izleyen sistemli düşünme yapısı kullanan denetim mekanizmalarıyla yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır (Lyon, 2018; Zuboff, 2019). Karakterin her jesti, her yüz ifadesi ve hatta uykusundaki mırıltıları bile Düşünce Polisi'nin radarına girebilecek potansiyel birer delil niteliğindedir. Bu sürekli izlenme ihtimali birey üzerinde yoğun bir oto-kontrol mekanizması kurarak davranışların içselleştirilmesine yol açmaktadır. Panoptikon mantığı çerçevesinde birey yalnızca eylemlerini sürekli kontrol etmekle kalmaz bakışlarını ve düşüncelerini dahi iktidarın normlarına göre şekillendirmek zorunda kalır (Foucault, 1975). Bu durum, mahremiyetin ortadan kalkmasıyla sonuçlanan varoluşsal bir yalıtılmışlığı beraberinde getirir. Toplumsal yapının içindeki insanın koparılması aslında güç olarak tanımlanabilecek iktidarların istediği şeydir. Totaliter sistemlerde bireyin yalnızlaştırılması onun direniş kapasitesini zayıflatan temel unsurlardan biri olarak kabul edilir ve sistemli bir şekilde bu yönde çaba harcanır (Gray, 2023).

Orwell'in kurguladığı Newspeak kavramı, iktidarın dili bir düşünce hapisanesine dönüştürme projesidir. Bu durum, dil ile düşünce arasındaki ilişkiyi açıklayan Sapir-Whorf Hipotezi ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Söz konusu hipoteze göre, bireyin düşünme biçimi kullandığı dilin sınırlarıyla belirlenmektedir (Natsir vd., 2025). Newspeak'in kelime dağarcığının sistematik olarak daraltılması bireyin kavramsal dünyasının da küçülmesine neden olur. Bu noktada toplumsal afazi en uç boyutuna ulaşır. Birey, içinde bulunduğu kölelik durumunu ifade edecek kavramlardan bilinçli olarak yoksun bırakılır. Dil, yalnızca bir iletişim aracı olmaktan çıkarak ideolojik bir kontrol mekanizmasına dönüşür. Güncel eleştirel söylem analizleri de dilin iktidar ilişkileri içerisindeki belirleyici rolünü vurgulamaktadır (Fairclough, 1989; van Dijk, 2015). Özgürlük, adalet ve aşk gibi temel insani kavramların dilsel karşılıklarının ortadan kaldırılmasının sonucunda iletişim derinden tahrip edilerek yok edilir. Birey düşünce dünyasını kavramlar üzerinden inşa ettiği, geliştirdiği ve yansıttığı için dilsel budama sonucunda düşünme

kapasitesi de tahrip olur. Bu durum, bireyin kendi gerçekliğini kavrayamamasına ve toplumsal olarak edilgen bir konuma itilmesine neden olur. Böylece toplum, kendi varoluş koşullarını sorgulayamayan, sessiz ve itaatkâr bir yapıya dönüşür.

Winston Smith'in trajedisi, nesnel gerçekliği koruma çabası ile Partinin çift düşün politikası arasındaki gerilimde somutlaşmaktadır. Çift düşün, bireyin aynı anda iki çelişkili düşünceyi doğru kabul etmesini zorunlu kılan bir zihinsel manipülasyon tekniğidir. Parti'nin mantık dışı dayatmaları, bireyin kendi algısına olan güvenini sarsarak epistemolojik bir çözülmeye yol açar. Bu süreç, bireysel aklın yanı sıra kolektif belleğin de sistematik biçimde yeniden inşa edilmesine neden olur. Çünkü gerçek herkes tarafından yanlış olarak zihinlerde yeniden inşa edilirse yeni oluşturulan durum artık gerçektir. $2+2=5$ olarak kabul edilmesi romanda bu duruma verilebilecek en güzel örnektir. Romanın sonunda Winston'ın Büyük Birader'i sevmesini yalnızca fiziksel bir teslimiyet olarak kabul etmek yanlış ve eksik olur. Bu durum Winston'un aynı zamanda zihinsel ve duygusal bir dönüşüm geçirdiğinin göstergesidir. Winston bireysel olarak sistemle çatışmış ama en sonunda sisteme yenik düşerek onun bir parçası olmuştur. Sistemin istediği gibi toplumsal afazi mutlak zafer kazanmıştır. Birey artık yalnızca konuşamaz durumda değildir. Aynı zamanda birey, iktidarın dışında bir gerçekliği düşünemez ve hissedemez hâle de gelmiştir. Romanın sonunda totaliter rejimlerin nihai amacının davranış kontrolüyle birlikte bilinç ve duyguları da kontrol etmek olduğu açıkça vurgulanmaktadır. 1984, gözetim toplumu, dilin manipülasyonu ve hakikatin yeniden üretimi temaları üzerinden bireyin toplumsal yapılar tarafından nasıl dönüştürüldüğünü ve nihayetinde nasıl silikleştirildiğini ortaya koyan güçlü bir iktidar analizidir. Bu yönüyle eser, yalnızca kendi dönemine değil günümüz dijital gözetim toplumlarına da ışık tutan evrensel bir eleştiri metni olarak değerlendirilebilir (Zuboff, 2019).

3.1. Toplumsal Afazi ve Newspeak

Afazi, nörolojik bir bozukluk olup bireyin konuşma, anlama, okuma ve yazma gibi dil becerilerinde meydana gelen kayıpları ifade etmektedir. Genellikle beyin hasarına bağlı olarak ortaya çıkan bu durum bireyin düşüncelerini dil aracılığıyla ifade etmesini zorlaştırır veya imkânsız hâle getirmektedir. (Goodglass & Kaplan, 1983). Afazi yalnızca dil üretimini değil aynı zamanda anlamlandırma sürecini de etkilemektedir. Bu yönüyle dil ile düşünce arasındaki güçlü ilişkiyi ortaya koymaktadır. Toplumsal afazi ise bireysel afazi kavramının metaforik olarak topluma uygulanmasıdır. Bu durumda toplum, ortak anlam üretme, düşüncelerini ifade etme ve eleştirel iletişim kurma kapasitesini kaybetmektedir. Bir anlamda birbirine

yabancılaşan ve ortak olan birçok şeyi unutan bir toplum yapısını ifade etmektedir. Toplumsal afazide dilin ideolojik olarak kontrol edilmesi, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması, eleştirel düşüncenin ortadan kaldırılması, kolektif hafızanın zayıflatılması hedeflenmektedir. Jürgen Habermas'ın iletişimsel eylem kuramına göre sağlıklı bir toplum ancak özgür ve rasyonel iletişimle var olmaktadır. Bu iletişimin ortadan kalkması toplumsal bozulmaya ve iletişimsel çöküşe yol açmaktadır (Habermas, 1981).

1984, George Orwell tarafından kurgulanan totaliter bir dünyada, toplumsal afazinin en uç örneklerinden birini sunmaktadır. Romanda dil, düşünce ve gerçeklik sistematik biçimde kontrol edilerek toplumun ifade kapasitesi yok edilmektedir. Romanın en önemli araçlarından biri olan Newspeak, toplumsal afazinin temel mekanizmasıdır. Dilin kelime hazinesi bilinçli olarak daraltılır ve bireyin düşünme kapasitesi sınırlandırılır.

“Newspeak’in amacı, düşünceyi daraltmaktır.” Bu durum, bireyin yalnızca konuşmasını değil, düşünmesini de engeller. Çünkü ifade edilemeyen her düşünce zamanla varlığını yitirmektedir. Sapir-Whorf Hipotezi, dil ile düşünce arasındaki bu ilişkiyi açıklamaktadır (Natsir vd., 2025). Newspeak, bu hipotezin distopik bir uygulaması olarak toplumsal afaziye kurumsallaştırmıştır. Toplumsal afazi yalnızca dilin daraltılmasıyla meydana gelmeyip gerçekliğin manipülasyonu ile de ortaya çıkmaktadır. Parti, geçmişi sürekli yeniden yazar ve bireyin hakikat algısını yok eder.

“Geçmiş kontrol eden geleceği kontrol eder; bugünü kontrol eden geçmişi kontrol eder.” Bu durum, bireyin anlam üretme kapasitesini ortadan kaldırır. Winston'ın şu ifadesi, hakikat ile dil arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

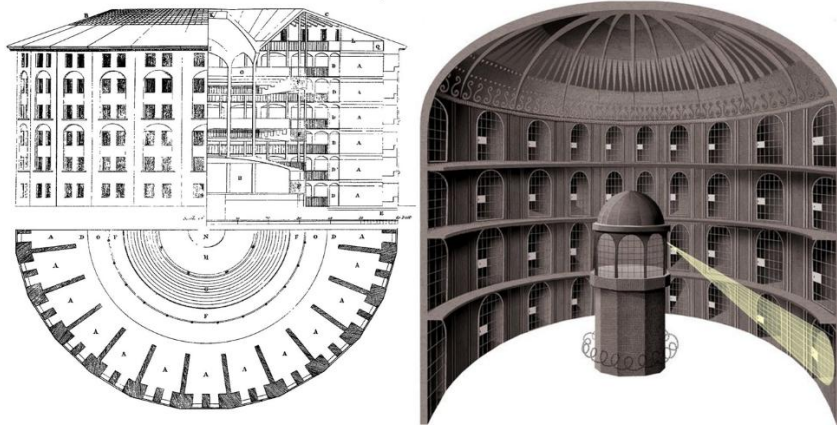
“Özgürlük, iki kere ikinin dört ettiğini söyleyebilmektir.” Ancak bu gerçeklik bile sistem tarafından yok edilir.

“2+2=5.” Bu noktada toplumsal afazi, yalnızca dilsel değil epistemolojik bir çöküşe dönüşmüştür. Toplumsal afazinin en ileri aşaması, bireyin yalnızca konuşmaması değil, aynı zamanda hissedememesi ve düşünememesidir. Romanın sonunda Winston'ın dönüşümü bunu açıkça göstermektedir.

“Büyük Birader'i seviyordu.” Bu ifade, bireyin tamamen dönüştüğünü ve artık alternatif bir gerçekliği ne ifade edebildiğini ne de düşünebildiğini göstermektedir. Bu noktada toplumsal afazi, bireyin hem dilsel hem bilişsel hem de duygusal olarak susturulması anlamına gelmektedir.

3.2. Panaptikon

Panoptikon, ilk olarak Jeremy Bentham tarafından 18. yüzyılda bir hapishane modeli olarak tasarlanmıştır. Bu modelde merkezi bir gözetleme kulesi bulunur ve çevresindeki hücrelerde bulunan bireyler sürekli gözlemlenebilecek şekilde konumlandırılır. Ancak bireyler, tam olarak ne zaman izlendiklerini bilemezler. Bu belirsizlik, birey üzerinde sürekli bir gözetim hissi oluşturarak davranışların kontrol edilmesini sağlar (Parreno & Demeterio, 2024). Michel Foucault, Panoptikon'u modern toplumların işleyişini açıklayan bir metafor olarak ele almıştır. Foucault'a göre Panoptikon, yalnızca fiziksel bir gözetim sistemi olmayıp bireyin kendi kendini denetlediği bir iktidar mekanizmasıdır (Foucault, 1975).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Panoptikon>

1984, George Orwell tarafından kurgulanan totaliter bir dünyada Panoptikon mantığının en gelişmiş biçimini sunmaktadır. Romanda gözetim, yalnızca mekânsal boyutta olmayıp aynı zamanda psikolojik ve ideolojik bir düzeye de taşınmıştır. Romanın en belirgin Panoptik unsuru tele-ekranlardır. Bu cihazlar hem propaganda aracı hem de gözetim mekanizması olarak işlev görmektedir.

“Teleekran sürekli açıldı; ne yaparsan yap, seni görüyordu.” Bu sistem, Panoptikon'un temel ilkesini yansıtmaktadır. Yani birey her an izlenebileceğini bilir ancak izlenip izlenmediğinden emin değildir. Bu durum, bireyin davranışlarını sürekli kontrol etmesine yol açmaktadır. Panoptikon modelinde gözetleyici görünmezdir. Önemli olan onun varlığına dair inançtır. Romanda bu işlevi Büyük Birader üstlenmektedir.

“Büyük Birader seni izliyor.” Büyük Birader'in fiziksel varlığı belirsizdir. Ancak onun sürekli izlediğine dair geliştirilen inanç, toplum üzerinde güçlü bir disiplin mekanizması oluşturmaktadır. Bu durum, Foucault'nun belirttiği gibi iktidarın görünmez ama her yerde hissedilen doğasını yansıtmaktadır (Foucault, 1975). Panoptikon'un en önemli etkisi, bireyin kendi kendini denetlemesidir. 1984'te Winston'ın davranışları bu durumu açıkça göstermektedir. Winston, düşüncelerini bile kontrol etmek zorundadır.

“*Düşünce suçu ölümle cezalandırılmazdı; düşünce suçu zaten ölümdü.*” Bu ifade, bireyin yalnızca davranışlarının değil zihninin de denetim altına alındığını göstermektedir. Gözetim dışsal olmaktan çıkmış ve bireyin iç dünyasına yerleşmiştir. Panoptikon sisteminde bireyin kaçabileceği bir alan yoktur. 1984’te Winston’ın evi bile güvenli değildir.

“*Sırtını tele-ekrana dönmek mümkün olsa da tamamen kaçmak mümkün değildi.*” Bu durum, özel alanın tamamen ortadan kalktığını ve bireyin her yerde gözetim altında olduğunu göstermektedir. Mahremiyet bireyin en temel ihtiyaçlarından biridir. Bu ihtiyacın karşılanmaması Panoptikon’un modern toplumdaki en önemli yansımalarından biridir. Panoptikon yalnızca gözetimle sınırlı değildir. Çünkü her an izlendiğini bilmek zorunlu itaati de beraberinde getirmektedir. Winston’ın O’Brien tarafından sorgulanması ve işkenceye maruz kalması, bu sürecin son aşamasıdır.

“*Gerçek dediğimiz şey, Parti’nin söylediğidir.*” Bu noktada birey davranışsal olarak ve zihinsel olarak kontrol altına alınmaktadır. Winston’ın dönüşümünü bu sürecin tamamlandığını işaret eden romanın belki en can acıtıcı cümlesi bunu göstermektedir.

“*Büyük Birader’i seviyordu.*” Bu ifade, sistemin yani Panoptikon’un nihai başarısını temsil etmektedir. Birey artık yalnızca denetlenmez. Aynı zamanda iktidarı içselleştirir ve sever. Bireyin bu duygusu kendisi bile farkında olmadan ona dayatılır. Ancak o bunun herkes tarafından kabul edildiğini gördüğü için normal olduğunu düşünerek kabul eder. İtiraz mekanizması geliştiremez.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

George Orwell’in 1984 romanı, bireyin iktidar tarafından sadece bir vatandaş olarak kabul edilmediği ve bir izleme nesnesi haline getirildiğini anlatan distopik bir eserdir. Bentham’ın tasarladığı ve Foucault’nun Hapishanenin Doğuşu eserinde kavramsallaştırdığı Panoptikon, romanda tele-ekranlar aracılığıyla dijitalleşmiş ve evrenselleşmiştir (Brunon-Ernst, 2024). Panoptikon’un uygulamadaki temel başarısı, bireyin izlenip izlenmediğinden asla emin olamamasıdır. Dolayısıyla da sürekli olarak yaşadığı izlenme kaygısının neticesinde birey iktidarın gözünü kendi zihnine yerleştirmektedir.

“*Düşünce Polisi’nin herhangi bir anda size ait olan hattı izleyip izlemediğini bilmenin bir yolu yoktu... Hatta herkesi her an izliyor olmaları bile mümkündü. Ama her halükarda, istedikleri zaman hattınıza girebilirlerdi.*” Bu belirsizlik, toplumsal afazinin ilk evresidir. Birey, dış dünyada doğru olanı değil beklenen’i sergileyerek kendi özgün varoluşunu sessizliğe

hapsetmektedir. Mekân birey için mahrem artık bir sığınak olmayıp bir denetim hücreşid haline gelmiştir.

Newspeak kavramıyla dilin bir iletişim aracı olmaktan çıkarılıp bir düşünce hapishanesine dönüştürüldüğü görülmektedir. Bireyin kelime dağarcığı daraldıkça isyan etmesini sağlayacak kavramsal zemin de ayaklarının altından kaymaktadır.

“Sözcükleri yok etmenin ne kadar güzel bir şey olduğunu görmüyor musun? Newspeak’in tüm amacının düşünce ufkunu daraltmak olduğunu anlamıyor musun? Sonunda düşünce suçunu tam anlamıyla imkansız kılacağız; çünkü onu ifade edecek tek bir sözcük bile kalmayacak.” Bu süreçte ortaya çıkan Toplumsal Afazi, bireyin dünyayı anlamlandırma kapasitesinin elinden alınmasıdır. Kavramlar yitirildiğinde, birey kendi acısına bile isim veremez hale gelir. Bu da toplumsal belleğin ve muhakemenin felç edilmesidir.

Winston Smith’in trajedisi, bir bedenın ölümü değil bir zihnin istila edilmesidir. O’Brien’in, *“Seni sadece öldürmeyeceğiz; içini boşaltıp seni kendimizle dolduracağız,”* cümlesi, toplumsal afazinin nihai başarısını özetlemektedir. Panoptikon ile baskılanan beden ve Newspeak ile iğdiş edilen dil, sonunda bireyi celladının gerçeğini sevmeye mecbur bırakır.

Günümüzde Orwell’in kurguladığı zorunlu gözetim, bireyin kendi rızasıyla dâhil olduğu bir *“Dijital Panoptikon”*a evrilmiştir. Akıllı telefonlar ve sosyal medya, Foucault’nun kulesini görünmez kılmış ancak etkisini mutlaklaştırmıştır. Zuboff’un *“Gözetim Kapitalizmi”* olarak tanımladığı bu düzende, bireyler her anlarını ağlara sızdırarak kendi panoptikonlarını inşa etmektedir. Newspeak’in modern versiyonu ise algoritmaların yarattığı *“Yankı Odaları”*dır. Birey, sadece kendi görüşlerini onaylayan dar bir kelime ve fikir dünyasına hapsolmaktadır. Emojilerle basitleşen ve hızla yüzeyselleşen iletişim dili derinlikli düşünmeyi zorlaştıran bir bireysel veya toplumsal düzeyde ifade edilebilecek modern afazileri yaratmaktadır. Romandaki tarihin sürekli yeniden yazılması, günümüzde dezenformasyon ve manipüle edilmiş verilerle karşılık bulmaktadır. *“Parti en sonunda, gözlerinizin ve kulaklarınızın kanıtlarını reddetmenizi emredecekti.”* ifadesi, nesnel gerçeğin yerini dijital kurguların aldığı günümüz dünyasında ontolojik bir tehdit olarak varlığını sürdürmektedir.

1984 romanı yazıldığı çağın çok ötesinde bir eser olup her dönemde yansımaları rahatlıkla görülmektedir. Roman dilin ve mahremiyetin kaybının insan türünün ontolojik sonu olduğuna dair zamansız bir uyarıdır. İktidarın en korkunç biçimi, bize ne yapacağımızı söyleyen değil ne hissedeceğimizi, ne hatırlayacağımızı ve hangi kelimelerle düşüneceğimizi dikte edendir. Winston’ın yenilgisi, dilini ve algısını kaybeden bir öznenin kaçınılmaz teslimiyetidir..

KAYNAKÇA

- [1] Brunon-Ernst, A. (2024). Utilitarianism and panopticism. In *Research handbook on law and utilitarianism* (pp. 368-381). Edward Elgar Publishing.
<https://doi.org/10.4337/9781789901726.00027>
- [2] Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage Publications.
<https://doi.org/10.4135/9781452230153>
- [3] Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman.
<https://doi.org/10.4324/9781315838250>
- [4] Foucault, M. (1975). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
- [5] Gray, P. W. (2023). *Totalitarianism: The basics*. Routledge.
- [6] Goodglass, H., & Kaplan, E. (1983). The assessment of aphasia and related disorders. Lea & Febiger. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1971149384814916764>
- [7] Habermas, J. (1981). *The theory of communicative action*. Beacon Press.
- [8] Lyon, D. (2018). *The culture of surveillance: Watching as a way of life*. Polity Press.
- [9] Natsir, M., Harahap, N. H., & Khairani, R. (2025). The role of language in shaping human thought: A study of the Sapir-Whorf Hypothesis. *Journal of Learning and Teaching*, 22-29. <https://doi.org/10.70692/2rcams09>
- [10] Orwell, G. (2021). *1984* (Çev. Celal Üster). Can Yayınları. (Orijinal eser 1949'da yayımlanmıştır.)
- [11] Parreno, J. B., & Demeterio III, F. P. A. (2024). Metacritique on Bentham and Foucault's Panoptic Theories as analytic tools for three modes of digital surveillance. *Plaridel*, 21(2), 368-381. <https://doi.org/10.4337/9781789901726.00027>
- [12] van Dijk, T. A. (2015). *Critical discourse analysis*. In D. Tannen et al. (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (2nd ed.). Wiley.
<https://doi.org/10.1002/9781118584194.ch22>
- [13] Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism*. PublicAffairs.

ƏZİZƏ CƏFƏRZADƏNİN “SABİR” TARIXİ ROMANINDA YARATDIĞI MIRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR OBRAZI

SEVİNC MİRZƏYEVA

AMEA Gəncə Bölməsi

sevincmirzeyeva93@gmail.com

Xülasə

Əzizə Cəfərzadə XX əsrin ən məhsuldar və nüfuzlu yazıçılarından biri olub, ədəbiyyatşünas, folklorşünas və ictimai xadim kimi Azərbaycan milli mədəniyyətinə böyük töhfələr vermişdir. Onun yaradıcılığı əsasən tarixi mövzulara söykənir və tarixi romanları Azərbaycan ədəbiyyatında silinməz iz buraxmışdır. Tarixi romanlar müəllifin baxış bucağından təsvir olunan hadisələr və şəxslər vasitəsilə dövrün mədəni, sosial və ictimai mühitini anlamağa imkan verir, gənclər üçün maarifləndirici vasitə rolunu oynayır.

Əzizə Cəfərzadə, xüsusilə tariximizin az araşdırılmış və bəhs olunması çətin olan şəxslərinin həyatını mövzu edən romanlar yazmışdır. Onun tarixi əsərlərində Xurşidbanu Natəvan, S.Ə.Şirvani, Abbas Səhhət, Şah İsmayıl Xətai və Füzuli kimi simalar təsvir olunmuşdur. Bu baxımdan, “Sabir” romanı XX əsr satirik poeziyasının yaradıcısı Mirzə Ələkbər Sabirin həyatı və yaradıcılığını əhatəli şəkildə təqdim edən ən dəyərli əsərlərdən biridir.

Roman Sabirin uşaqlıqdan başlayaraq həyatının müxtəlif dövrlərini əhatə edir, onun mollaxanada keçirdiyi əziyyətləri, Seyid Əzim Şirvaninin açdığı “Üsuli-cədid” məktəbində aldığı təhsil və ədəbi dünyagörüşünün formalaşması kimi mühüm hadisələri göstərir. Əsərdə Sabirin səyahətləri, Orta Asiya səfərləri və digər ziyalılarla görüşləri onun dünyagörüşünü zənginləşdirən vacib element kimi təqdim olunur.

Əsərin mühüm cəhəti Sabirin maarifçi və milli köklərinə bağlı bir şəxsiyyət kimi təqdim olunmasıdır. Sabir xalqın maariflənməsi uğrunda çalışır, dini fanatizm, cəhalət və qadın azadlığı məsələlərinə dair mövqeyini müdafiə edir. Müəllif Sabirin şeirlərini, digər şairlərin əsərlərini və xalq ədəbiyyatı nümunələrini romana daxil etməklə həm bədiilik, həm də tarixilik yaratmışdır.

Əzizə Cəfərzadə sovet dövründə mövcud olan ideoloji təhrifləri də aradan qaldıraraq Sabirin həyatını və əsərlərini real faktlarla təqdim etmiş, onun klassik ədəbiyyata münasibətini, milli və elmi düşüncələrini oxucuya dəqiq çatdırmışdır. Roman həm Sabirin həyatı və yaradıcılığını öyrənmək, həm də dövrün ictimai-siyasi və mədəni mühitini anlamaq baxımından əhəmiyyətlidir.

Nəticə olaraq, “Sabir” tarixi romanı Sabirin şəxsiyyətini, yaradıcılığını, milli və maarifçi mövqeyini tarixi reallığa uyğun, sənədli və bədii cəhətdən zəngin şəkildə təqdim edən əsər kimi Azərbaycan ədəbiyyatında özünəməxsus yer tutur.

Açar sözlər: roman, həyat, ədəbiyyat, Şamaxı

SEVİNJ MİRZAYEVA
Azerbaijan National Academy of Sciences Ganja Branch

sevincmirzeyeva93@gmail.com

The Image of Mirza Alakbar Sabir in the Historical Novel “Sabir” by Aziza Jafarzadeh

Summary

Aziza Jafarzadeh is one of the most prolific and influential writers of the 20th century, known as a literary scholar, folklorist, and public figure who made significant contributions to Azerbaijani national culture. Her work primarily focuses on historical themes, and her historical novels have left a lasting mark on Azerbaijani literature. Through these novels, she presents the cultural, social, and public life of different periods, serving as an educational tool for young readers.

A. Jafarzadeh often explored the lives of historical figures whose biographies were little studied or politically sensitive. Among the figures she portrayed are Xurshidbanu Natavan, S.A. Shirvani, Abbas Sahhat, Shah Ismail Khatai, and Fuzuli. Her novel “*Sabir*” is considered one of the most valuable works about the life and creative legacy of Mirza Alakbar Sabir, the founder of 20th-century Azerbaijani satirical poetry.

The novel covers Sabir’s life from childhood, including his struggles in religious schools, his education under Seyid Əzim Şirvani at the “Usuli-jadid” school, and the development of his literary worldview. It also highlights his travels, especially to Central Asia, and meetings with intellectuals that enriched his perspective.

A key aspect of the novel is the depiction of Sabir as a patriotic, enlightened, and nationally conscious figure. He works for the education of the people, opposes religious fanaticism and ignorance, and defends ideas such as women’s rights. By including his poems, other contemporary poets’ works, and elements of folk literature, the author enhances both the literary and historical value of the work.

Jafarzadeh carefully avoids ideological distortions present in Soviet-era scholarship, presenting Sabir’s life, views, and relationship to classical literature accurately. The novel is important not only for studying Sabir’s life and creative work but also for understanding the socio-political and cultural context of his time.

In conclusion, the historical novel *Sabir* presents Sabir’s character, creative legacy, and national and educational mission in a historically accurate, document-based, and artistically rich manner, securing a unique place in Azerbaijani literature.

Key words: novel, life, literature, Shamakhi

ERZURUM AĞZI ÖRNEKLEMİNDE MİZAH

Yüksek Lisans Öğrencisi Selim ARSLAN*

Atatürk Üniversitesi, selim.arslan24@ogr.atauni.edu.tr - ORCID ID: 0009-0008-9040-4127

ÖZET

Mizah, yalnızca güldürmeye dayalı bir söylem alanı olarak değil, bir toplumun kültürel hafızasını, sosyal ilişkilerini ve ortak yaşama biçimlerini yansıtan dilsel bir yapı olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada Erzurum ağzında yer alan mizahi söz varlığı, dil-kültür ilişkisi ekseninde ele alınmakta; söz konusu kelimelerin yalnızca güldürü değil, aynı zamanda hiciv, eleştiri, sevgi ve toplumsal konumlandırma işlevleri de taşıdığı ileri sürülmektedir. Çalışmada, Erzurum ağzında kullanılan mizahi kelimeler, derleme kaynaklar ve yaşayan kullanım örnekleri üzerinden değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda, Erzurum ağzındaki mizahi unsurların tek katmanlı bir anlam yapısına sahip olmadığı görülmüştür. Aynı söz, kullanıldığı bağlama göre sevgi ifadesine, alaya, küçümsemeye ya da doğrudan yergiye dönüşebilmektedir. Bu çok işlevlilik, mizahın söz konusu coğrafyada yalnızca eğlence üretmediğini; kişiler arası mesafeyi belirleyen, sosyal hiyerarşiyi görünür kılan ve toplumsal hafızayı taşıyan bir ifade alanı kurduğunu göstermektedir. Bu yönüyle Erzurum ağzındaki mizah, hoşgörü sınırları içinde kalan yumuşak bir söylemden çok, gündelik hayatın sertliğini ve yaşanmışlığını dil üzerinden dışa vuran bir karakter sergilemektedir. Coğrafi şartlar, tarihsel tecrübeler ve bölgenin çok katmanlı kültürel geçmişi, bu mizahi söylemin biçimlenmesinde belirleyici olmuştur. Erzurum'un sert iklimi ve mücadelelerle örülü toplumsal hafızası, mizah ile hicvi birbirine yaklaştırmış; kelimelere hem tebessüm hem de yergi üreten çift yönlü bir işlev kazandırmıştır. Çalışma kapsamında Erzurum ağzındaki mizahi söz varlığının, kelimelerin yalnızca sözlük anlamı taşımadığı; aynı zamanda bir ruh, tavır ve yaşanmışlık barındırdığı sonucuna varılmıştır. Bu bakımdan çalışma, mizahın yerel ağızlarda kültürel kimliği görünür kılan güçlü bir dilsel temsil alanı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bu durum, yerel söz varlığının yalnızca folklorik bir malzeme değil, kültürdilbilimsel okumalar için de verimli bir inceleme sahası sunduğunu düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Erzurum ağzı, söz varlığı, hiciv, kültürdilbilim

1. GİRİŞ

Mizah ile hiciv arasındaki sınırların özellikle sözlü kültür ortamlarında çoğu zaman belirsizleştiği bilinmektedir. Bu durum, çalışmanın örneklem alanını oluşturan Erzurum ağzında daha belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Zira bu coğrafyada kullanılan birçok ifade, yalnızca güldürme amacı taşımamakta; aynı zamanda eleştiri, alay ve hatta zaman zaman sert bir yergi boyutu da barındırmaktadır. Dolayısıyla Erzurum ağzında mizah, tek boyutlu bir güldürü unsuru olarak değil, çok katmanlı bir anlam ve işlev alanı olarak değerlendirilmelidir.

Dil, insanın içinde bulunduğu coğrafya ile birlikte şekillenen dinamik bir yapı arz eder. Bu bağlamda, Erzurum gibi sert iklim koşullarına ve tarihsel olarak yoğun mücadelelere sahne olmuş bir coğrafyada ortaya çıkan dilsel üretimlerin, gündelik yaşamın gerçekliklerini doğrudan yansıması kaçınılmazdır. Nitekim yöreye ait “Havası sert, insanı mert” söylemi, yalnızca toplumsal karakteri değil, aynı zamanda dilin tonunu, ifade biçimini ve mizahi üretim tarzını da belirleyen bir çerçeve sunmaktadır. Bu durum, Erzurum ağzında mizahın daha doğrudan, yer yer sert ve hicivle iç içe geçmiş bir yapı kazanmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu çalışmada, Erzurum ağzında yer alan mizahi söz varlığı incelenerek, mizahın yalnızca güldürmeye indirgenemeyecek bir dilsel ve kültürel üretim alanı olduğu ortaya konulmaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu ağızda kullanılan kelimelerin hangi bağlamlarda mizah ürettiği, hangi durumlarda hicivle birleştiği ve nasıl bir toplumsal işlev üstlendiği analiz edilmektedir. Böylece, yerel söz varlığının yalnızca folklorik bir unsur olmadığı; aynı zamanda kültürel kimliği, toplumsal ilişkileri ve bireysel deneyimleri yansıtan güçlü bir ifade alanı sunduğu gösterilmeye çalışılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Mizah ve Hiciv İlişkisi

Mizah kavramı, tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde tanımlanmış ve çoğu zaman tek bir çerçeveye sığdırılamamıştır. Kelimenin kökeni Arapça “mezih” fiiline dayanmakta olup şaka ve latife yapmak anlamlarıyla ilişkilendirilir. Edebî metinlerde ise genellikle “cidd” kavramının karşıtı olarak “hezl” ve “mezih” terimleriyle birlikte değerlendirilmiştir (Durmuş, 2005: 205). Sözlüklerde mizah; şaka, latife ve eğlence gibi anlamlarla açıklansa da bu tanımların kavramın bütün yönlerini kapsamakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Nitekim modern yaklaşımlar, mizahı yalnızca güldürmeye indirgenemeyecek; aynı zamanda düşündüren, eleştiren ve sorgulayan bir ifade biçimi olarak ele almaktadır (Güvenç, 2011: 157-158).

Tarihsel süreç boyunca bu kavram, farklı düşünürler tarafından ele alınmış ve üzerinde uzlaşmaya varılması güç bir olgu olarak varlığını sürdürmüştür. Aristoteles’ten Kant’a kadar birçok düşünür mizahı açıklamaya çalışmış, ancak bu çabalar kavramın sınırlarını kesin biçimde belirlemeye yetmemiştir. Latince kökenli “humere” kavramıyla ilişkilendirilen

mizah, genel olarak olayların gülünç, sıra dışı ya da çelişkili yönlerini ortaya koyarak hem düşündürme hem de eğlendirme işleviyle tanımlanmaktadır. Bununla birlikte mizahı yalnızca “güldürü” kavramıyla sınırlandırmak yeterli değildir; zira farklı yaklaşımlar, mizahın çok yönlü ve karmaşık bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle mizahın tanımlanması ve ölçülmesi günümüzde de tartışmalı bir konu olmayı sürdürmektedir.

Modern yaklaşımlar da mizahı farklı açılardan değerlendirmiştir. Psikolojik bakış açısına göre mizah, bireyin hoşça vakit geçirmesine katkı sağlayan, gülme ve eğlenme duygusu uyandıran her türlü ifade ya da davranışı kapsayabilir. Ancak mizahın yalnızca güldürme etkisine indirgenmesi, onun kapsamını daraltmaktadır. Nitekim mizah, çoğu zaman basit bir gülme tepkisinin ötesine geçerek, bireylerin olayları algılama ve yorumlama biçimleriyle doğrudan ilişkili bir yapı sergilemektedir (Yardımcı, 2010: 1-3).

Mizahın kapsamına ilişkin bu belirsizlikler, onunla yakın ilişkili bazı türlerin daha belirgin çizgilerle ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda hiciv, mizahla kesişen yönlerine rağmen ondan ayrılan temel özellikleriyle dikkat çeken bir tür olarak öne çıkar. Kökeni Arapça “hecv/hicâ” kelimesine dayanan hiciv, en genel anlamıyla kişi, kurum ya da toplumsal yapıların kusurlarını ortaya koyarak onları yermeyi amaçlayan bir ifade biçimidir. Arap edebiyatında “hicâ” terimiyle karşılanan bu tür, Türk edebiyatında hiciv, Halk edebiyatında taşlama, modern dönemde ise yergi kavramlarıyla karşılık bulmuştur.

Edebiyat tarihinin en eski türlerinden biri olan hiciv, Batı ve Doğu geleneklerinde farklı yönleriyle gelişmiştir. Batı edebiyatında daha çok toplumsal aksaklıkları incelikli bir üslupla eleştiren bir tür olarak şekillenirken, Doğu edebiyatlarında çoğu zaman doğrudan kişileri hedef alan ve daha sert, hatta yer yer müstehcen ifadelerle varabilen bir karakter göstermiştir. Bu açıdan bakıldığında hiciv, yalnızca güldürmeyi amaçlayan mizahın aksine, eleştirel ve yıkıcı bir dil kullanma potansiyeline sahiptir.

Hicvin temelinde mizah, mübalağa ve kötüleme unsurlarının birleşimi yer alır. Ancak burada mizah, yalnızca güldürü yaratmakla sınırlı değildir; çoğu zaman gerçek bir kusurun abartılarak görünür hâle getirilmesi ve hedef alınan kişi ya da durumun eleştirilmesi söz konusudur. Bu nedenle hiciv, kurguya dayanabilen mizahın aksine, genellikle gerçeklik zemininde şekillenir ve belirli bir hedefe yönelir.

Bu geniş kavramsal boyutuyla hiciv, mizahın kapsamlı ve yer yer belirsiz sınırları içinde daha keskin bir eleştiri alanı açmakta; güldürünün ötesine geçerek toplumsal ve bireysel aksaklıkları görünür kılan bir işlev üstlenmektedir. Dolayısıyla mizah ile iç içe olmakla birlikte, onu aşan ve daha belirgin bir eleştirel yön taşıyan bir tür olarak değerlendirilmelidir (Okay, 1998: 447).

Bu belirsizlik, mizahın güldürü, şaka, nükte, latife ve alay gibi kavramlarla iç içe geçmesinden de kaynaklanmaktadır. Kavramın bağımsız bir tür mü yoksa bir anlatım biçimi mi olduğu konusunda görüş birliğinin bulunmaması, tanım denemelerini daha da karmaşık hâle getirmiştir. Nitekim sözlüklerde ve çeşitli kaynaklarda yer alan açıklamaların çoğu, kavramı netleştirmekten ziyade sınırlarını muğlaklaştırmaktadır. Bu durum, mizah ile ona

yakın kavramların zaman zaman birbirinin yerine kullanılmasına yol açmakta; böylece mizahın kapsamı ya gereğinden fazla daraltılmakta ya da aşırı genişletilerek belirsiz bir hâl almaktadır. Buna rağmen mizahın, eleştirel bir bakış açısı taşıdığı ve gündelik dilden edebî dile uzanan geniş bir kullanım alanında varlık gösterdiği açıktır (Alay, 2019: 23-24).

Mizah kavramının temel amacında, bunu meydana getiren kişinin seyirci veya okuyucuyu güldürmek için bunu ürettiği açıktır. Dolayısıyla, mizahı meydana getiren kişinin yani mizahçının temel amacı, iş bilinçaltına bile kaysa, orada da güldürme eylemini ortaya çıkarmak, doğurmaktır. Ortaya çıkan mizah ürününün yapıldığı ortamdaki kişiyi ya da kişileri güldürme oranı ise şahsi bir mesele haline gelmekte ve kişiden kişiye, bunun yanında da mizahın kalite ölçüsüne göre değişmektedir (Usta, 2009: 41). Bu durum, mizahın yalnızca güldürme işleviyle değil, aynı zamanda eleştirel ve yansıtıcı yönüyle de değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Mizah, çeşitli etmenlerin etkisiyle farklı biçimlerde ortaya çıkar. Mizahçının ele aldığı konular ve ürettiği içerik, mizahın hangi temalar üzerine kurulduğunu belirler. Bu çerçevede mizah; alay, latife, nükte, hiciv ve taşlama gibi farklı biçimlerde kendini gösterebilir (Güvenç, 2015: 101-108). Bununla birlikte mizahın yalnızca güldürme amacıyla sınırlı olmadığı, zaman içerisinde toplumsal aksaklıkları ve bireysel çelişkileri eleştiren bir yapıya da dönüştüğü görülmektedir (Durmuş, 2005: 205). Bu yönüyle mizah, hem eğlendiren hem de sorgulayan, doğrudan veya dolaylı anlatım biçimleriyle ortaya çıkabilen çok yönlü bir ifade alanı sunmaktadır.

2.2. Ağız, Coğrafya ve Dil İlişkisi

“Ağız; bir dilin, belli bölge topluluklarına özgü sözlü anlatım yollarının tümü şeklinde tanımlanabilecek bir dilbilim terimidir” (Gencer, 2011: 157). Türkiye Türkçesi, konuşulduğu coğrafyalara bağlı olarak ses ve biçim farklılıkları gösteren çeşitli ağızlara ayrılmaktadır. Bu ağızlardan biri olan Erzurum ağızı, hem fonetik hem de anlam bakımından kendine özgü özellikler taşımaktadır. Ermenice, Rusça ve Eski Türkçe gibi farklı dillerden alınan unsurlar, bu ağızın söz varlığını zenginleştirmiştir. Ağızların oluşumunda ise Türk toplumunun göçebe yaşam biçiminin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Nitekim göç hareketleri, dilin söz varlığını ve yapısını dönüştürmüştür; dil hem etkilendiği coğrafyalardan izler taşımış hem de bu coğrafyalara katkı sunmuştur (Budak, 2012: 629). Erzurum, tarih boyunca farklı kültürlerin keşişim noktası olmuş; bu durum bölge ağızlarının zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Bu zenginlik, özellikle söz varlığı düzeyinde kendini açıkça göstermektedir.

Bununla birlikte coğrafi koşullar da dilin biçimlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Erzurum’un sert iklimi ve zorlu yaşam şartları, gündelik dil kullanımında daha doğrudan, kısa ve etkili ifadelerin tercih edilmesine neden olmuştur. Bu durum, mizahi söylemin de daha keskin, yer yer sert ve hicivle iç içe geçmiş bir yapı kazanmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla Erzurum ağızında kullanılan mizahi ifadeler, yalnızca dilsel bir unsur olarak değil; aynı zamanda coğrafyanın ve yaşanmışlığın bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Mizahın kültürel bir dışavurum olduğu dikkate alındığında, her toplumun kendine özgü mizah anlayışı geliştirdiği görülmektedir. Mizah, bireylerin yaşadıkları çevreyi anlamlandırma ve yorumlama biçimlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkar. Bu bağlamda Erzurum ağzındaki mizahi söz varlığı, bölgenin kültürel yapısını, toplumsal ilişkilerini ve tarihsel deneyimlerini yansıtan önemli bir veri alanı sunmaktadır.

Sonuç olarak ağız, coğrafya ve dil arasındaki ilişki, mizahın oluşum sürecinde belirleyici bir rol oynamakta ve Erzurum ağzında görülen mizahi ifadeler, bu ilişkinin somut bir yansıması olup, dilin yalnızca iletişim aracı değil; aynı zamanda kültürel bir taşıyıcı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3. ERZURUM AĞZINDA MİZAHİ SÖZ VARLIĞI

İnsanoğlunun gündelik yaşamındaki tutum ve davranışları dikkate alındığında, birçok duruma mizah ya da gülme yoluyla tepki verdiği görülmektedir. Bu durum, toplumların hem sözlü hem de yazılı kültürlerinde mizaha dayalı çeşitli ifade biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Köklü bir geçmişe sahip olan Türk kültüründe de özellikle yerel ağızlarda mizahi unsurların somut örneklerine rastlamak mümkündür. Erzurum coğrafyasında görülen köy seyirlik oyunları bu kültürel birikimin önemli yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda söz komiği, dil aracılığıyla üretilen temel mizah biçimlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Her toplum, kendi tarihsel ve kültürel birikimi doğrultusunda söz temelli mizahını oluşturmakta; hatta aynı toplum içerisinde, dar yaşam alanlarında dahi bu tür mizahi farklılıkların ortaya çıkabildiği görülmektedir. Bu durum, Erzurum ağzında yer alan mizahi söz varlığının yalnızca dilsel bir unsur olmadığını; aynı zamanda kültürel, toplumsal ve tarihsel bir arka plan taşıdığını açıkça göstermektedir. (Kızıloğlu, 2018: 100-107).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Erzurum ağzındaki mizahi kelimelerin önemli bir kısmı, fiziksel özellikler, sosyal roller ve gündelik yaşam pratikleri üzerinden şekillenmektedir. Örneğin “babilhana” kelimesi; düzensiz ve kontrolsüz ortamları ifade ederken, kullanıldığı bağlamda gülme etkisi yaratır. “Boğuzlı” ve “cıribağa” gibi kelimeler, bireyin fiziksel özellikleri üzerinden yapılan mizahi göndermelerle alay ve takılma işlevi taşımaktadır. Benzer şekilde “cadaloz” ve “dığa” gibi ifadeler, bağlama bağlı olarak hem sevgi hem de alay içeren çift yönlü bir kullanım sergileyebilmektedir.

Erzurum ağzında mizah ile hicvin iç içe geçtiği örnekler arasında “dillo, salahana, mışış, gırgıt” gibi kelimeler de dikkat çekmektedir. Bu tür ifadeler, çoğu zaman doğrudan küçümseme veya alay içermekle birlikte, kullanıldığı ortamda gülme etkisi de yaratabilmektedir. Bu yönüyle söz konusu kelimeler, mizahın yalnızca güldürmeye değil, aynı zamanda eleştiriye dayalı bir işlev üstlendiğini göstermekte ve bu hususa delil niteliği taşımaktadır.

Öte yandan “figgilti, gugguligu, pırh etmek” gibi ifadeler, ses ve davranış taklitleri üzerinden mizahi etki üretmekte; bu durum dilin taklit ve abartı yoluyla güldürü oluşturan güçlü

kapasitesini ortaya koymaktadır. Bu tür kullanımlar, mizahın yalnızca anlam düzeyinde değil, fonetik ve söyleyiş biçimi üzerinden de üretilebildiğini göstermektedir.

Erzurum ağzındaki mizahi söz varlığının dikkat çekici örneklerinden biri olan “malakan”, tarihsel bir arka plan taşımamasının yanı sıra fiziksel özellikler üzerinden yapılan alaycı bir kullanım sunarak mizah ile hicvi güçlü bir şekilde birleştirmektedir. Benzer şekilde “gariağız, pottik, tullig, yayvan” gibi kelimeler de bireylerin fiziksel ya da sosyal özellikleri üzerinden mizahi bir söylem üretmektedir.

Bunlara ek olarak “nanaher, kafder, mırgıbi, murdar, segger, şebeyh, şırşığı, teheze, tırındaz, tossırığı, uçari, danfo, farfara, korizan, loşo” gibi kelimeler, gündelik iletişim içerisinde sıklıkla kullanılan ve çoğu zaman alay, eleştiri ya da şaka işlevi taşıyan ifadelerdir. Bu kelimeler, bireyler arası ilişkilerde mesafe kurma, yakınlık oluşturma ya da sosyal konumlandırma gibi işlevler de üstlenmektedir.

Bu örnekler, Erzurum ağzında mizahın yalnızca güldürmeye yönelik bir unsur olmadığını; aynı zamanda sosyal ilişkileri düzenleyen, bireyler arası mesafeyi belirleyen ve toplumsal yapıyı yansıtan bir dilsel sistem oluşturduğunu göstermektedir. Bu yönüyle söz konusu kelimeler, yalnızca bireysel ifadeler değil; aynı zamanda toplumsal hafızanın ve kültürel sürekliliğin taşıyıcıları olarak değerlendirilebilir.

4. SONUÇ

Erzurum ağzında yer alan mizahi söz varlığı; bu coğrafyada mizah, hiciv ve hatta acının ne denli iç içe geçmiş yapılar olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İncelenen kelimeler, yalnızca güldürme amacı taşımamakta; aynı zamanda eleştiri, alay ve duygusal yoğunluk barındıran çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Bu durum, mizah ile hicvin birbirinden ayrı düşünülemeyecek kadar iç içe geçen yapılar olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde, söz konusu kelimelerin kullanım alanlarının oldukça geniş olduğu görülmektedir. Aynı kelime; birini küçümsemek, alaya almak, sevgi göstermek ya da ortamda gülme etkisi yaratmak amacıyla kullanılabilir. Dolayısıyla bu coğrafyada mizah, yalnızca niyete bağlı bir olgu değil; aynı zamanda bağlama göre şekillenen bir dilsel üretim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle, söylendiği ortamda tebessüm oluşturma potansiyeline sahip her ifade, mizahın sınırları içerisinde değerlendirilebilir ve bu kavrama hizmet edebilir.

Erzurum ağzındaki mizahi söz varlığının karakteristik oluşu, yalnızca bu kelimelerin bölgeye özgü olmasından değil; bu kelimelerin hangi koşullarda ve nasıl bir yaşam pratiği içinde üretildiğinden kaynaklanmaktadır. Farklı coğrafyalarda benzer anlamlara sahip kelimeler bulunabilse de bu kelimelerin kullanım sıklığı, tonu ve işlevi değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum, dil ile coğrafya arasındaki ilişkinin ne denli güçlü olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Nitekim sert iklim koşulları, tarihsel mücadeleler ve sosyal yapı, Erzurum ağzındaki mizahi söylemin biçimlenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Bu coğrafyada yaşayan bireylerin

gündelik yaşam pratikleri, iletişim biçimleri ve duygusal tepkileri, dilde kendine özgü bir ifade alanı oluşturmuştur. Bu ifade alanı içerisinde mizah, çoğu zaman hicivle birleşerek daha keskin ve doğrudan bir yapıya bürünmüştür.

Bu noktada mizahın hoşgörüsü ile sınırlandırılması gerektiği yönündeki yaklaşımlar da yeniden değerlendirilmelidir. Erzurum ağız örneğinde görüldüğü üzere, mizah çoğu zaman sert, doğrudan ve hatta rahatsız edici olabilen bir söylem üretebilmektedir. Ancak bu durum, onun mizah olma niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Aksine, mizahın geniş ifade alanını ve çok yönlü yapısını ortaya koyan bir zenginlik barındırmaktadır.

Sonuç olarak Erzurum ağızındaki mizahi söz varlığı, kelimelerin yalnızca sözlük anlamı taşımadığını; aynı zamanda bir ruh, deneyim ve yaşanmışlık barındırdığını göstermektedir. Bu bağlamda mizah, yalnızca güldüren bir unsur değil; coğrafyanın, kültürün ve toplumsal hafızanın dil aracılığıyla dışavurumu olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla yerel ağızlarda yer alan mizahi unsurlar, kültürdilbilimsel açıdan incelenmesi gereken önemli bir araştırma alanı da sunabilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Alay, O. (2019). Mizah kavramı ve mizahın tarihsel süreci. *Türk Dili*, 116(808), 22-30.
2. Budak, D. A. (2012). Erzurum ağız söz varlığında eski Türkçenin izleri. *Turkish Studies*, 7(4), 629.
3. Durmuş, İ. (2005). Mizah. TDV İslam Ansiklopedisi, 30, 205-206.
4. Gencer, D. K. (2011). Erzurum yöresi ağızlarından derleme sözlüğüne katkılar. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 1(1), 157-164.
5. Güvenç, A. Ö. (2011). Dede Korkut kitabında mizah. *Journal of Turkish Research Institute*, (46), 157-180.
6. Güvenç, A. Ö. (2015). Âşık tarzı şiir geleneğinde mizahi destanlar. *Gece Kitaplığı*.
7. <https://erzurum.ktb.gov.tr/TR-273919/erzurum-agzi.html>
8. Kızıloğlu, M. (2018). Erzurum köy seyirlik oyunlarında mizahi unsurlar. *Anasay*, 4, 99-114. <https://izlik.org/JA66RR89NJ>
9. Okay, M. O. (1998). Hiciv. TDV İslâm Ansiklopedisi, C. XVII, İstanbul, 447.
10. Usta, Ç. (2009). Mizah dilinin gizemi. *Akçağ Yayınları*, Ankara.
11. Yardımcı, İ. (2010). Mizah kavramı ve sanattaki yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-41.

POSTCOLONIAL THEMES IN SALMAN RUSHDIE'S MIDNIGHT'S CHILDREN: HYBRIDITY AND NATIONAL IDENTITY

Prof. Dr. Aruna Sen, Dr. Vikram Joshi, Priya Mehta, Rohan Desai, Anjali Reddy
Department of English, Faculty of Arts and Humanities, University of Delhi, India

ABSTRACT

This study examines the postcolonial dimensions of Salman Rushdie's *Midnight's Children* through the intertwined concepts of hybridity, fragmented memory, and national identity. The novel occupies a central place in postcolonial literary studies because it represents the complex entanglement between personal subjectivity and the historical formation of the Indian nation-state. The narrative's magical realist mode enables Rushdie to dramatize the instability of historical truth and the contested nature of post-independence identity. By focusing on the protagonist's body, memory, and recurring acts of narration, the study shows how the novel resists singular, authoritative versions of nationhood. Instead, it presents identity as relational, fluid, and shaped by colonial legacies as well as the aspirations of independence.

The analysis draws attention to the novel's use of multilingual expression, cultural crossing, and temporal disruption as literary strategies that expose the contradictions of nationalism. Rather than offering a unified patriotic vision, the text reveals the uneven social, linguistic, and political realities that define postcolonial India. The fragmentation of family history and the dispersal of collective memory also reflect the broader instability of postcolonial societies attempting to narrate themselves after empire. Through this perspective, *Midnight's Children* may be read as both a literary archive of national trauma and a critique of essentialist identity formation.

The study argues that Rushdie's novel continues to be significant because it invites readers to reconsider how literature mediates between history and imagination. It also demonstrates that hybridity is not merely a cultural mixture but a critical lens for understanding how colonial history shapes modern belonging. The findings contribute to broader debates on postcolonial theory, narrative form, and the politics of national representation.

Keywords: postcolonial literature, hybridity, national identity, Salman Rushdie, magical realism

FEMINIST RE-READINGS OF MYTHICAL NARRATIVES IN CONTEMPORARY INDIAN WOMEN NOVELISTS

Assoc. Prof. Dr. Kavya Nair

Department of Comparative Literature, Jawaharlal Nehru University, India

ABSTRACT

This paper explores how contemporary Indian women novelists rework mythical narratives to challenge patriarchal ideology and recover suppressed female subjectivities. By revisiting stories drawn from the epics, folklore, and devotional traditions, these writers transform inherited cultural materials into sites of feminist critique. The study focuses on the ways in which myth is no longer treated as a fixed repository of tradition but as a dynamic literary resource that can be rewritten from the perspective of women. In doing so, the novelists revise dominant representations of womanhood that have historically been shaped by obedience, sacrifice, and silence.

The analysis demonstrates that feminist myth rewriting often re-centers female agency, bodily autonomy, and emotional interiority. Characters traditionally portrayed as secondary or symbolic are given narrative depth, ethical complexity, and interpretive power. This shift allows the novelists to question normative ideas of honor, virtue, motherhood, and domesticity. It also exposes the political force of myth in producing gendered hierarchies within both public and private life. By placing women's experiences at the center of mythic retelling, these texts create alternative histories of desire, resistance, and survival.

The paper argues that such re-readings are significant not only for feminist literary criticism but also for understanding the changing relationship between tradition and modernity in Indian writing. Rather than rejecting myth altogether, contemporary women novelists often dismantle it from within, exposing the ideological assumptions embedded in canonical stories. Their works generate new interpretive possibilities that connect gender justice with narrative innovation. The study concludes that feminist engagements with mythology offer an influential mode of cultural critique, one that reclaims memory while challenging the exclusions of inherited literary heritage.

Keywords: feminist criticism, mythology, Indian women novelists, gender representation, narrative revision

LINGUISTIC LANDSCAPE ANALYSIS OF TAIPEI METRO STATIONS: MULTILINGUALISM AND IDENTITY

Dr. Wei-Ling Chen, Hsin-Yi Lin

Department of Linguistics, National Taiwan University, Taiwan

ABSTRACT

This study investigates the linguistic landscape of Taipei Metro stations as a public site where multilingualism, mobility, and identity intersect. Signage, announcements, advertisements, and directional markers are read not only as practical tools of navigation but also as symbolic representations of language policy and urban belonging. The metro environment is particularly significant because it brings together state regulation, commercial communication, and everyday language practices in a highly visible public space. By examining the distribution and hierarchy of languages across station signage, the paper explores how linguistic choices reflect broader ideas about accessibility, modernity, and civic identity.

The analysis shows that the presence of multiple languages in the metro system does more than provide information to commuters. It signals Taipei's position as a global city while also revealing tensions between national language policy and local or international linguistic needs. The study pays attention to how different scripts and languages are arranged visually, how certain languages are privileged over others, and how these patterns shape the symbolic landscape of the city. Such patterns suggest that language in public space is never neutral; it is tied to political visibility, social inclusion, and cultural prestige.

The paper argues that the Taipei Metro functions as a contact zone where multilingual communication becomes part of urban identity formation. The visibility of Mandarin, English, Japanese, and other linguistic forms reflects the city's layered historical and contemporary affiliations. At the same time, the study highlights how linguistic landscape analysis can contribute to understanding the social meanings of language beyond formal policy documents. The findings show that urban multilingualism in Taipei is not merely functional but also deeply connected to how public space imagines community, mobility, and cosmopolitan belonging.

Keywords: linguistic landscape, multilingualism, Taipei Metro, urban identity, language policy

**TAIWANESE LITERATURE UNDER JAPANESE COLONIAL RULE:
RESISTANCE THROUGH FOLK POETRY**

Prof. Dr. Ming-Hsuan Wu, Yi-Ting Chang

Department of Chinese Literature, National Chengchi University, Taiwan

ABSTRACT

This paper examines Taiwanese literature produced under Japanese colonial rule, with particular attention to folk poetry as a form of cultural resistance and historical memory. Colonial literary production in Taiwan was shaped by censorship, linguistic domination, and ideological pressure, yet writers and poets developed strategies that preserved local identity through vernacular expression and traditional poetic forms. Folk poetry is especially important in this context because it enabled the survival of indigenous emotional and cultural worlds within a colonial public sphere that sought to regulate language and subjectivity.

The study argues that folk poetry functioned not only as artistic expression but also as a subtle form of resistance. Through oral rhythms, local imagery, and references to communal life, these poems maintained continuity with precolonial and local traditions while responding to colonial modernity. Their aesthetic force lay in their ability to encode historical experience indirectly, allowing writers to articulate loss, displacement, and longing without overt confrontation. This indirectness itself became a political strategy.

By situating Taiwanese folk poetry within the broader context of colonial literature, the paper reveals how literary form mediated the tension between domination and cultural survival. It also shows that resistance did not always appear as explicit political protest; it could emerge through the preservation of language, memory, and everyday forms of expression. The analysis contributes to studies of East Asian colonial literatures by emphasizing the importance of vernacular poetics in maintaining collective identity under imperial rule. The paper concludes that Taiwanese folk poetry should be recognized as both a literary and cultural archive of resilience.

Keywords: Taiwanese literature, Japanese colonial rule, folk poetry, resistance, cultural memory

AFRO-CUBAN ORAL TRADITIONS IN NICOLÁS GUILLÉN'S POETRY: RHYTHM AND RESISTANCE

Assoc. Prof. Dr. Carlos Rodríguez, Mercedes López
Department of Hispanic Studies, University of Havana, Cuba

ABSTRACT

This article explores the presence of Afro-Cuban oral traditions in the poetry of Nicolás Guillén, focusing on the relationship between rhythm, collective memory, and cultural resistance. Guillén's poetry is deeply rooted in the sounds, cadences, and expressive forms of Afro-Cuban speech and performance, which he transforms into a powerful literary language. The study argues that this incorporation of oral tradition is not merely stylistic but political, since it challenges racial exclusion and reclaims Black cultural presence within Cuban national literature.

The analysis highlights how Guillén uses sonic repetition, vernacular speech, and musical patterning to evoke the oral world of Afro-Cuban communities. These poetic techniques create a form of writing that remains close to speech and performance, allowing the poems to carry the energy of communal expression. At the same time, they subvert the literary norms inherited from European poetic traditions. The result is a poetics that connects artistic innovation with anti-racist critique.

The paper further shows that rhythm in Guillén's poetry functions as a mode of historical memory. Oral forms preserve traces of slavery, migration, labor, and survival, while also affirming Afro-Cuban vitality and cultural continuity. In this sense, the poems operate as a bridge between oral heritage and modern literary form. The article concludes that Guillén's poetry should be read as an important example of how literature can transform vernacular culture into a space of resistance and national redefinition. His work demonstrates that rhythm is not only aesthetic but also historical and political.

Keywords: Afro-Cuban oral tradition, Nicolás Guillén, rhythm, resistance, Cuban poetry

MAGICAL REALISM IN ALEJO CARPENTIER'S WORKS: THE BAROQUE CHRONOTOPE OF THE CARIBBEAN

Dr. Sofia Vargas, Raúl Mendoza

Department of Latin American Literature, University of Salamanca, Spain

ABSTRACT

This study examines magical realism in the works of Alejo Carpentier through the concept of the baroque chronotope and the cultural imagination of the Caribbean. Carpentier's writing is often associated with the idea of the marvelous real, yet this paper argues that his aesthetic is better understood as a historical mode of representation rooted in the dense layering of Caribbean time, space, and memory. His narratives present the region as a site where colonial history, African diaspora, indigenous traces, and European forms converge in complex and often contradictory ways.

The analysis focuses on how Carpentier constructs a literary world in which the extraordinary emerges from historical reality rather than escaping it. The Caribbean landscape appears as a space of excess, rupture, and accumulation, qualities that resonate with baroque aesthetics. This baroque sensibility shapes the structure of time in his fiction, where linear chronology gives way to recursive memory, historical repetition, and overlapping temporal registers. Such a structure allows Carpentier to challenge simplistic representations of Latin America as peripheral or derivative.

The paper also argues that magical realism in Carpentier's work is not only a narrative technique but a cultural epistemology. It offers a way of perceiving the Caribbean as a region whose identity has been formed through conquest, mixture, violence, and survival. The study concludes that Carpentier's fiction reimagines history through literary excess and symbolic density, making the Caribbean chronotope central to understanding Latin American modernity. His texts demonstrate that magical realism can function as a mode of historical thought as much as a literary style.

Keywords: magical realism, Alejo Carpentier, Caribbean literature, baroque aesthetics, chronotope

POSTCOLONIAL ECOCRITICISM IN CHINUA ACHEBE'S *ARROW OF GOD*: LAND AND LANGUAGE

Dr. Ngozi Okonkwo, Dr. Emeka Nwosu

Department of English and Literary Studies, University of Nigeria, Nigeria

ABSTRACT

This paper applies a postcolonial ecocritical framework to Chinua Achebe's *Arrow of God*, examining the relationship between land, language, and cultural authority in colonial Nigeria. The novel presents land not simply as physical space but as a living source of social meaning, spiritual continuity, and collective identity. By focusing on ecological and linguistic dimensions together, the study argues that Achebe reveals how colonial intervention disrupts both environmental and cultural relationships.

The analysis shows that land in *Arrow of God* is inseparable from indigenous cosmology and communal practice. Colonial administration reorders this relationship by introducing new legal, economic, and religious structures that alter how space is understood and controlled. At the same time, language becomes a central site of conflict, since the imposition of colonial discourse threatens local forms of knowledge and authority. Achebe's use of proverbs, oral structures, and culturally embedded speech acts resists this erasure by reasserting the value of indigenous expression.

The paper argues that ecocriticism is especially productive when combined with postcolonial theory, because colonialism affects both ecological systems and symbolic systems. In Achebe's novel, the crisis of land ownership is also a crisis of interpretation and memory. The text therefore invites readers to see colonialism as an environmental as well as a linguistic force. The study concludes that *Arrow of God* offers a powerful critique of colonial dispossession by linking ecological damage to epistemic violence. Achebe's narrative restores dignity to local knowledge systems and demonstrates the inseparability of environmental stewardship and cultural survival.

Keywords: postcolonial ecocriticism, Chinua Achebe, land and language, colonial Nigeria, indigenous knowledge

ORAL PERFORMANCE POETRY IN CONTEMPORARY NIGERIAN SPOKEN WORD ARTISTRY

Assoc. Prof. Dr. Fatima Yusuf, Adebayo Adewale
Department of Theatre Arts, University of Ibadan, Nigeria

ABSTRACT

This study explores oral performance poetry in contemporary Nigerian spoken word artistry, focusing on the ways in which oral tradition has been transformed within urban performance culture. Spoken word in Nigeria has become a dynamic artistic space where poetry, music, activism, and theatrical expression converge. The paper argues that this genre is not simply a modern import shaped by global performance trends, but a continuation and reinvention of indigenous oral aesthetics.

The analysis examines how contemporary performers draw on praise poetry, proverb, chant, call-and-response structures, and rhythmic repetition to create works that are both politically engaged and culturally grounded. These performances often address social inequality, corruption, gender violence, youth unemployment, and identity negotiation, making spoken word an important medium of public critique. At the same time, the genre preserves the communal energy of oral performance by emphasizing voice, embodiment, and audience interaction.

The paper further shows that Nigerian spoken word artistry creates a hybrid form that connects local traditions with digital circulation and urban identity. Performances staged in clubs, universities, festivals, and online platforms demonstrate the adaptability of oral poetry in contemporary cultural life. The study concludes that spoken word in Nigeria should be recognized as an evolving literary and performative practice that sustains oral heritage while responding to present-day realities. Its significance lies in its ability to combine aesthetic innovation with social commentary and community engagement.

Keywords: oral performance, spoken word, Nigerian poetry, performance culture, oral tradition

GENDER DYNAMICS IN NIGERIAN YOUNG ADULT LITERATURE: VOICES FROM THE MARGINS

Dr. Chioma Eze, Ibrahim Musa, Blessing Okafor
Department of English, Ahmadu Bello University, Nigeria

ABSTRACT

This paper investigates gender representation in Nigerian young adult literature, with particular emphasis on marginal voices and the negotiation of identity in texts written for adolescent readers. Young adult fiction occupies a crucial space in literary culture because it shapes how younger generations imagine gender roles, social expectations, and personal agency. The study argues that Nigerian YA literature increasingly offers alternatives to rigid patriarchal frameworks by presenting female and male characters who question inherited norms and seek self-definition.

The analysis focuses on narrative patterns that foreground marginality, especially the experiences of girls, rural youth, and characters navigating poverty, violence, or family pressure. These texts often depict gender as shaped by social conflict rather than biological destiny. As a result, they create spaces for rethinking authority, care, friendship, ambition, and emotional vulnerability. The study also notes that some novels challenge the invisibility of marginalized identities by giving voice to characters who are often absent from mainstream cultural discourse.

The paper contends that Nigerian young adult literature is important because it participates in the education of affect as well as the formation of social values. It demonstrates that literature for young readers can be both accessible and politically significant. By centering voices from the margins, these narratives contest dominant models of masculinity and femininity while encouraging empathy and critical awareness. The study concludes that gender in Nigerian YA writing should be understood as a site of negotiation, where literature becomes a means of social reflection and cultural transformation.

Keywords: gender dynamics, Nigerian literature, young adult fiction, marginal voices, identity formation

POSTCOLONIAL THEMES IN CONTEMPORARY MOROCCAN FRANCOPHONE LITERATURE

Prof. Dr. Amina El-Khatib

Faculty of Letters and Human Sciences, Mohammed V University, Morocco

Dr. Karim Zahid

Faculty of Letters and Human Sciences, Mohammed V University, Morocco

Fatima Larboui

Faculty of Letters and Human Sciences, Mohammed V University, Morocco

ABSTRACT

This study examines postcolonial themes in contemporary Moroccan Francophone literature through the lens of language, memory, and cultural negotiation. Moroccan writing in French often emerges from a complex historical context shaped by colonial education, multilingual identity, and ongoing debates about belonging. The selected texts reveal how authors question inherited colonial hierarchies while also using the French language as a literary space for critique, self-expression, and intellectual resistance. Rather than presenting identity as fixed, these works portray it as layered, mobile, and sometimes contradictory. Characters and narrators frequently move between Arabic, French, and local expressions, showing how linguistic choice becomes closely tied to memory, class, education, and social positioning. The literature also reflects tensions between tradition and modernity, private memory and public history, as well as national identity and transnational cultural influence.

The analysis highlights how Moroccan Francophone writers rework themes such as exile, fragmentation, gender, and symbolic return to the homeland. In many texts, the colonial past is not simply remembered as a historical event but experienced as a continuing presence shaping family life, social relations, and artistic voice. At the same time, these narratives demonstrate creative agency by transforming the former colonial language into a medium of literary autonomy. The study argues that Moroccan Francophone literature occupies a productive in-between space where postcolonial critique and aesthetic innovation intersect. It contributes to broader debates on Maghrebian literature by showing how writing in French can both challenge domination and articulate a distinct Moroccan cultural voice.

Key word: postcolonialism, Moroccan Francophone literature, identity, multilingualism, cultural memory

LINGUISTIC HYBRIDITY IN MOROCCAN ARABIC DIALECT AND FRENCH LITERARY EXPRESSION

Assoc. Prof. Dr. Nadia Belghiti

Faculty of Letters and Human Sciences, Cadi Ayyad University, Morocco

Youssef Amrani

Faculty of Letters and Human Sciences, Cadi Ayyad University, Morocco

Leila Hadrami

Faculty of Letters and Human Sciences, Cadi Ayyad University, Morocco

ABSTRACT

This paper explores linguistic hybridity in Moroccan literary expression by examining the interaction between Moroccan Arabic dialect and French within contemporary prose, drama, and narrative writing. In Moroccan cultural life, language is not used in a strictly separated way; instead, authors often combine registers to reflect social reality, character psychology, and shifting cultural identities. The study argues that this hybrid usage is not a sign of linguistic weakness, but a deliberate literary strategy that captures the complexity of Moroccan society. Writers use dialect to convey intimacy, local belonging, and emotional immediacy, while French often functions as a language of education, abstraction, irony, or social distance. When both languages coexist in the same text, they create a layered literary voice that mirrors everyday communication in urban Moroccan settings.

The research also considers the aesthetic value of code-switching and mixed linguistic textures. Such practices allow authors to challenge rigid linguistic hierarchies inherited from colonial and postcolonial institutions. At the same time, they expand the expressive possibilities of Moroccan literature by giving voice to speakers who live between formal and informal linguistic worlds. The analysis shows that hybridity can support realism, humor, social critique, and psychological depth. It can also reveal tensions of class, generation, and cultural affiliation. The paper concludes that Moroccan bilingual writing is best understood as a dynamic literary field in which linguistic mixture becomes a powerful marker of identity and creativity. This hybridity does not dilute literary meaning; rather, it enriches it by reflecting the lived multilingual experience of Moroccan society.

Key word: linguistic hybridity, Moroccan Arabic, French literature, code-switching, bilingual expression

HOMER'S ODYSSEY REINTERPRETATIONS IN MODERN GREEK POETRY

Dr. Eleni Stavros

Faculty of Philology, National and Kapodistrian University of Athens, Greece

Prof. Dr. Nikos Papadakis

Faculty of Philology, National and Kapodistrian University of Athens, Greece

ABSTRACT

This study investigates reinterpretations of Homer's *Odyssey* in modern Greek poetry and considers how classical myth continues to shape contemporary literary imagination. The *Odyssey* has long occupied a central place in Greek cultural memory, but modern poets often revisit it in ways that differ from traditional heroic celebration. Rather than focusing only on adventure or return, contemporary poetry tends to use Odysseus as a figure of uncertainty, exile, memory, and fragmented identity. The poem becomes a flexible source through which writers explore the emotional and political conditions of modern life.

The analysis shows that modern Greek poets often transform Homeric motifs into reflections on migration, personal displacement, historical loss, and the search for meaning in unstable times. The journey no longer represents only physical travel; it also becomes an inward movement shaped by loneliness, survival, and ethical questioning. The study argues that these reinterpretations demonstrate the continuing vitality of classical literature in modern Greek writing. Poets do not simply imitate Homeric themes; they adapt them to express contemporary concerns while preserving a sense of cultural continuity. The result is a dialogue between ancient epic and modern lyric voice. This dialogue helps position the *Odyssey* as both a national reference point and a universal literary symbol. The paper concludes that modern Greek poetry revitalizes Homeric material by turning it into a language of modern experience, where memory, exile, and return acquire new emotional and philosophical meanings.

Key word: Homer, *Odyssey*, modern Greek poetry, myth reinterpretation, exile

BYZANTINE RHETORIC INFLUENCES ON CONTEMPORARY GREEK NOVEL NARRATIVES

Maria Kostopoulos

Department of Byzantine and Modern Greek Studies, Aristotle University of Thessaloniki,
Greece

Dimitri Lazos

Department of Byzantine and Modern Greek Studies, Aristotle University of Thessaloniki,
Greece

Assoc. Prof. Dr. Sophia Antoniou

Department of Byzantine and Modern Greek Studies, Aristotle University of Thessaloniki,
Greece

ABSTRACT

This paper examines the influence of Byzantine rhetorical traditions on contemporary Greek novel narratives. Byzantine rhetoric, with its emphasis on persuasion, ornamentation, moral instruction, and formal elaboration, continues to shape Greek prose writing in subtle but meaningful ways. The study explores how modern novelists adapt rhetorical structures such as parallelism, exalted diction, moral contrast, and symbolic representation to create narratives that resonate with both historical depth and modern literary sensibility. Rather than remaining confined to ecclesiastical or historical texts, Byzantine rhetorical habits appear in contemporary fiction as stylistic echoes and narrative strategies.

The analysis focuses on the ways in which contemporary Greek novels employ elevated language, layered narration, and ethical commentary to develop complex reader engagement. These features often appear in works concerned with memory, national history, family continuity, and cultural inheritance. The study argues that Byzantine rhetoric offers more than stylistic ornament; it provides a model for narrative authority, emotional intensity, and cultural legitimacy. By incorporating rhetorical techniques associated with the Byzantine tradition, novelists connect modern storytelling with a long intellectual and literary genealogy. At the same time, they reshape these inherited forms to suit present-day themes such as social change, identity conflict, and historical reflection. The paper concludes that Byzantine rhetorical influence remains a living force in contemporary Greek fiction, functioning as a bridge between classical tradition and modern narrative experimentation.

Key word: Byzantine rhetoric, Greek novel, narrative style, literary tradition, cultural continuity

SYMBOLISM OF OIL IN CONTEMPORARY AZERBAIJANI PROSE FICTION

Prof. Dr. Leyla Hasanova

Faculty of Philology, Baku State University, Azerbaijan

Elvin Mammadov

Faculty of Philology, Baku State University, Azerbaijan

ABSTRACT

This study analyzes the symbolic role of oil in contemporary Azerbaijani prose fiction and examines how petroleum functions as both a material reality and a literary sign. In Azerbaijan, oil is not only an economic resource but also a powerful cultural image linked to modernization, labor, wealth, environmental concern, and national identity. Contemporary prose writers frequently use oil to represent the contradictions of progress: prosperity and corruption, development and loss, mobility and displacement. The symbol appears in narratives about urban transformation, family memory, social inequality, and ecological fragility.

The paper argues that oil in Azerbaijani fiction often operates on multiple levels. It may symbolize state ambition, historical rupture, personal aspiration, or moral ambiguity. In some texts, it appears as a marker of national pride and technological advancement; in others, it reflects human dependence on unstable systems of extraction and consumption. The study shows that writers use oil imagery to connect private lives with larger historical processes, especially the transition from Soviet structures to post-Soviet realities. This symbolic richness allows prose fiction to engage with questions of identity, belonging, and economic dependence in a nuanced way. The analysis concludes that oil is one of the most significant literary symbols in contemporary Azerbaijani fiction because it captures the tension between material wealth and existential uncertainty. Through this motif, authors articulate both the promises and costs of modern national development.

Key word: oil symbolism, Azerbaijani prose, national identity, modernity, post-Soviet literature

LINGUISTIC REVIVAL OF AZERBAIJANI TURKIC POETRY TRADITIONS

Dr. Nigar Karimova

Institute of Literature, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan
Farid Gurbanov

Institute of Literature, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan
Aysel Ibrahimova

Institute of Literature, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan

ABSTRACT

This paper explores the linguistic revival of Azerbaijani Turkic poetry traditions and their role in contemporary literary culture. Azerbaijani poetry has long been shaped by oral forms, rhythmic structures, classical imagery, and a deep connection between language and cultural memory. In recent decades, poets and critics have increasingly returned to these traditions as part of a broader effort to strengthen linguistic identity and preserve literary continuity. The study examines how contemporary poets revive classical Turkic vocabulary, traditional meters, folk expressions, and symbolic patterns while also addressing modern concerns.

The analysis shows that this revival is not limited to imitation of older forms. Rather, it involves creative adaptation, where inherited poetic materials are reinterpreted for new audiences and social conditions. The paper argues that this process reflects both cultural preservation and literary innovation. Poets draw on oral heritage, the legacy of ashug performance, and classical lyric models to reaffirm the expressive richness of Azerbaijani Turkic. At the same time, they use these resources to respond to current debates about national belonging, language policy, and cultural continuity. The study concludes that the revival of Turkic poetic traditions serves as a form of literary self-assertion, allowing writers to reconnect with historical depth while remaining engaged with contemporary aesthetic experimentation.

Key word: Azerbaijani poetry, Turkic traditions, linguistic revival, oral heritage, literary identity

POST-SOVIET IDENTITY IN KAZAKHSTANI BILINGUAL LITERATURE

Assoc. Prof. Dr. Gulnara Abayeva

Faculty of Philology, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

Yerzhan Tolegen

Faculty of Philology, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

ABSTRACT

This study examines post-Soviet identity in Kazakhstani bilingual literature and the ways literary texts reflect cultural transition after the collapse of the Soviet Union. Bilingual writing in Kazakh and Russian provides a rich space for exploring questions of memory, belonging, and social transformation. The authors selected for analysis use both languages not simply as practical tools, but as expressive resources that reveal the layered experience of post-Soviet life. Through this bilingual form, writers represent the tensions between inherited Soviet discourse and emerging national consciousness.

The paper argues that bilingual literature in Kazakhstan often expresses identity as unstable, negotiated, and context dependent. Characters move between linguistic worlds, and this movement mirrors broader social shifts involving education, history, urbanization, and generational difference. The study also shows that language choice can signal emotional distance, cultural loyalty, or political reflection. In some texts, Russian carries the memory of Soviet modernity, while Kazakh conveys historical continuity, homeland, and cultural recovery. The coexistence of both languages enables writers to depict identity as plural rather than singular. The analysis concludes that Kazakhstani bilingual literature is a vital site for understanding post-Soviet identity formation, because it captures the ongoing interaction between memory and change, tradition and modernity, and local belonging and broader Eurasian influence.

Key word: post-Soviet identity, bilingual literature, Kazakhstani writing, language and memory, cultural transition

NOMADIC MOTIFS IN MODERN KAZAKH POETRY AND ORAL EPICS

Dr. Aizhan Kassenova

Institute of Literature and Art, Ministry of Science and Higher Education of the Republic of
Kazakhstan, Kazakhstan

Nurlan Bekbolatov

Institute of Literature and Art, Ministry of Science and Higher Education of the Republic of
Kazakhstan, Kazakhstan

ABSTRACT

This paper studies nomadic motifs in modern Kazakh poetry and oral epics, focusing on how cultural memory is preserved and transformed in literary expression. The nomadic past remains one of the most important sources of imagery in Kazakh literature, shaping ideas of freedom, landscape, kinship, movement, and moral endurance. Contemporary poets often return to these motifs to articulate identity in a rapidly changing world. Oral epics, meanwhile, continue to provide narrative forms through which collective memory and historical imagination are sustained.

The analysis shows that nomadic symbolism in modern Kazakh writing is not confined to nostalgia. It functions as a living cultural resource through which authors explore continuity between the past and the present. Horses, steppe landscapes, migration routes, and seasonal movement appear as recurring images that connect personal experience with national heritage. These motifs also express ethical values such as resilience, hospitality, and responsibility to community. The study argues that modern Kazakh poetry and oral epic adaptation preserve the nomadic worldview while allowing it to engage with urbanization, modernization, and contemporary social change. This interaction gives the texts both historical depth and current relevance. The paper concludes that nomadic motifs remain central to Kazakh literary identity because they embody a distinctive relationship between human life, memory, and landscape.

Key word: nomadic motifs, Kazakh poetry, oral epics, cultural memory, national identity

KAZAKH LANGUAGE PURISM DEBATES IN CONTEMPORARY LITERARY CRITICISM

Assis. Prof. Dr. Dina Sarsenbayeva

Faculty of Philology, Karaganda Buketov University, Kazakhstan
Ruslan Zhumatov

Faculty of Philology, Karaganda Buketov University, Kazakhstan
Aidana Kurmangali

Faculty of Philology, Karaganda Buketov University, Kazakhstan

ABSTRACT

This study examines debates on Kazakh language purism within contemporary literary criticism and considers how linguistic ideology shapes literary evaluation. In post-independence Kazakhstan, questions of language purity have become closely linked to cultural revival, national identity, and educational reform. Literary critics often discuss whether the extensive use of Russian loanwords, hybrid vocabulary, and colloquial forms weakens or enriches Kazakh expression. This paper argues that the purism debate is not merely linguistic; it also reflects competing visions of modernization, authenticity, and cultural authority.

The analysis shows that some critics defend strict purification as necessary for protecting the integrity of the national language, while others view linguistic mixture as a natural feature of modern literary life. Contemporary literature frequently uses mixed language to represent social reality, especially in urban settings where bilingualism is common. Rather than treating this as decline, the paper suggests that such usage may reveal the evolving nature of Kazakh literary expression. The study also examines how criticism itself helps shape literary taste and language policy by defining what counts as proper or prestigious writing. The conclusion emphasizes that the purism debate reveals an important tension in Kazakh cultural life: how to preserve linguistic heritage without isolating literature from lived experience. Contemporary literary criticism therefore plays a key role in negotiating the balance between normative language ideals and creative freedom.

Key word: language purism, Kazakh criticism, bilingual writing, literary ideology, language policy